

NAJSTAREJŠA SLOVENSKA REVIJA, KI ŠE IZHAJA

PLANINSKI

U E S T N I K

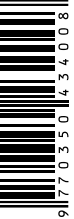
12
2021

TEMA MESECA

Snežni plazovi

Z NAMI NA POT

Dachstein

3,90 €

IZ PLANINSKE ZALOŽBE – AKCIJA

PLEZALNA TEHNIKA, Marjan Keršič - Belač

„Kako so tole včasih lezli?“, „Kdo ve, ali se res da abzajlat z dilferjem?“ Podobna vprašanja so vzbudila idejo, da bi bilo smiselno obuditi pozabljeno in izgubljeno Belačevo Plezalno tehniko. Nova izdaja te knjige Marjana Keršiča - Belača naj bo poklon in spomin dekletom in fantom, ženam in možem, ki so v težkih časih orali ledino povojnega alpinizma, generaciji, ki zdaj dan za dnem dokončno odhaja in postaja del zgodovine slovenskega alpinizma. Novemu rodu, ki je to slavo ponesel v svet, mladenkam in mladeničem, ki se šele podajajo na pot, pa z željo, da ne pozabijo korenin.

Format: 235 x 165 mm; 133 strani, trda vezava

CENA: V času od 15. 12. 2021 do 15. 1. 2022 lahko Plezalno tehniko kupite po akcijski ceni s 50-odstotnim popustom: 9,99 €* (redna cena: 19,99 €*).

*DDV je vračunan v ceno. Stroške poštnine plača naročnik.

NOVO V PLANINSKI TRGOVINI

NA MEJI, Iztok Tomazin

Knjiga Iztoka Tomazina *Na meji* pripoveduje o svobodi, takih in drugačnih mejah. Tako o odvečnih in potrebnih - ki jih želimo presegati, in takih, ki jih za nobeno ceno ne bomo. Zgodbe so pisane v avtobiografskem slogu in se odvijajo tudi v tujih gorstvih, večina jih je pa vendarle povezana s Karavankami, naravnim gorovjem z umetno mejo in številnimi ilegalnimi prehodi in z njimi povezanim tihotapstvom. A vedno v značilnem hribovskem kontekstu.

Knjiga *Na meji* je pisan preplet avtorjeve vsestranskosti, zato bo potešila privrženca napetega branja in tudi literarne sladokusce.

Format: 165 x 240 mm, 232 strani, integralna šivana vezava.

Vabljeni k nakupu!

I N F O R M A C I J E · N A K U P · N A R O Č I L A

PLANINSKA ZVEZA SLOVENIJE, PLANINSKA TRGOVINA PZS

NA SEDEŽU Ob železnici 30a, Ljubljana, v času uradnih ur
(v ponedeljek in četrtek od 9. do 15. ure, sredo od 9. do 17. ure, petek od 9. do 13. ure; odmor za malico: 10.30–11.00).

PO POŠTI p. p. 214, SI-1001 Ljubljana

PO TELEFONU 01 43 45 684 v času uradnih ur brezplačna telefonska številka 080 1893 (24 ur na dan, vse dni v letu)

PO FAKSU 01 43 45 691

E-NAROČILA trgovina@pzs.si ali spletna trgovina PZS: <http://trgovina.pzs.si>.

SLOVENSKI PLANINSKI MUZEJ

Triglavska cesta 49, 4281 Mojstrana • telefon: 08 380 67 30 • faks: 04 589 10 35 • e-naročila: info@planinskimuzej.si

IZDAJATELJ IN ZALOŽNIK:

Planinska zveza Slovenije

ISSN 0350-4344

Izhaja osemnajstega v mesecu.

Planinski vestnik objavlja izvirne prispevke, ki še niso bili objavljeni nikjer drugje.
121. letnik

NASLOV UREDNIŠTVA:

Planinska zveza Slovenije

Uredništvo Planinskega vestnika

Ob železnici 30a, p. p. 214

SI-1001 Ljubljana

T: 01 434 56 90, F: 01 434 56 91

E: pv@pzs.si

www.planinskivestnik.com

www.pvkazalo.si

www.facebook.com/planinskivestnik

ODGOVORNI UREDNIK:

Vladimir Habjan

UREDNIŠKI ODBOR:

Emil Pevec (tehnični urednik), Marta Krejan Čokl, Zdenka Mihelič, Irena Mušič Habjan, Mateja Pate, Dušan Škodič, Tina Leskošek, Mire Šteinbuch

ZUNANJI SODELAVCI:

Peter Šilak, Mitja Filipič, Jurij Ravnik

LEKTORIRANJE:

Marta Krejan Čokl, Mira Hladnik, Vera Šeško, Sonja Čokl, Darja Horvatič (korektorica)

OBLIKOVANJE:

Mojca Dariš

GRAFIČNA PRIPRAVA IN TISK:

Schwarz print, d. o. o.

Tiskano na NEO MATT papirju, Triglav papir

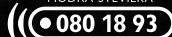
NAKLADA: 4500 izvodov

Prispevke, napisane z računalnikom, pošiljajte po elektronskem mediju na naslov uredništva ali na elektronski naslov. Poslanih prispevkov ne vračamo. Uredništvo si pridržuje pravico do objave ali neobjave, krajsanja, povzemanja ali delnega objavljanja nenaročeni prispevkov v skladu s svojo uredniško politiko in prostorskimi možnostmi. Mnenje avtorjev ni nujno tudi mnenje uredništva in PZS. Kopiranje revije ali posameznih delov brez privolitve izdajatelja ni dovoljeno.

Naročanje:

Po pošti na naslov: Planinska zveza Slovenije, Ob železnici 30a, p. p. 214, SI-1001 Ljubljana, po elektronski pošti na naslov: pv@pzs.si ali po telefonu 080 1893 (24 ur na dan) in na naslovu: <https://clanarina.pzs.si/vestnik.php>.

MODRA ŠTEVILKA

Transakcijski račun PZS:

IBAN: SI56 6100 0001 6522 551

SWIFT: HDLSI22

DELAVSKA HRANILNICA D.D. LJUBLJANA

Naročnina 39 EUR, 63 EUR za tujino, posamezna številka 3,90 EUR. Člani PZS so upravičeni do 25% popusta na letno naročnino Planinskega vestnika. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova navedite tudi stari naslov. Upoštevamo samo pisne odgovore do 1. decembra za prihodnje leto.

Program informiranja o planinski dejavnosti sofinancirata Ministrstvo za šolstvo in šport RS in Fundacija za financiranje športnih organizacij v RS.

FS Fundacija za šport

FOTOGRAFIJA NA NASLOVNICI

Štenar, Kriz, Dolka špica in Škrlatica

Foto Dan Briški

Uredništvo *Planinskega vestnika* skrbno preverja vse članke in točnost v reviji objavljenih opisov poti, ki praviloma vključujejo opozorila na nevarnosti in možne pasti obiskovanja gora. Žal pa je vsak opis vedno subjektiven, poleg tega se objektivne težave na terenu lahko spreminjajo iz dneva v dan, celo iz ure v uro. Zato uredništvo revije in Planinska zveza Slovenije ne moreta prevzeti nobene odgovornosti za morebitne poškodbe ali materialno škodo, ki bi jih utrpel kdorkoli zaradi hoje in plezanja po gorah po navodilih iz te revije.

Slovesno za nazaj, neznanka za naprej

Letos se je zimska sezona v gorah začela dokaj zgodaj. Že oktobra je visokogorje pobelil sneg, konec novembra pa je prišla tista prava pošiljka, ki s hribov zlepa ne bo izginila. Že ob prvi belini so se ljubitelji turnega smučanja zagnali v brege – sam sem bil konec novembra priča nekomu, ki se je vozil po travah s Kamniškega vrha ... Priznam, da sam nisem med tako zagnanimi, sem bolj kopni *hribovc*; zdi se mi, da smo ljubitelji kopnega sveta kar prikrajšani, saj je zimska sezona vsako leto precej daljša kot kopna. Kar spomnimo se obilne snežne odeje, ki se je lansko zimo zavlekla tja do konca letošnjega junija in kopno sezono krepko skrajšala.

Kakor koli, zima je tu in mi ji še kako sledimo tudi z našimi vsebinami. Decembrska številka je tako z redkimi izjemami skoraj popolnoma zimska. Že uvodna tema je povsem snežna, ali če hočete – plazovita, kajti predstavljamo uporabne novosti projekta CROSSRISK. O tem smo nekaj že pisali pred dvema letoma v novembrski številki *Planinskega vestnika* (str. 50–53), tokrat pa smo projekt predstavili še podrobneje. Predvsem smo se osredotočili na spletne možnosti, saj – kot pravi avtor, poznavalec snega in plazov, Miha Pavšek – nam današnje informacijske tehnologije in spletna orodja omogočajo, da lahko naredimo praktično vse z domačega naslanjača. Svetujem vam, da si temo podrobno preberete, predvsem pa naj vam uporaba vseh mogočih spletnih prikazov preide v navado pred vsako turo. V nadaljevanju predstavljamo še obsežen test plazovnih nahrbtnikov, kjer si lahko izberete ravno pravšnjega zase. Kot vedno primerjamo tehnično primernost izdelka, dosegljivost in ceno. Snežno paletu zaključuje prispevek o vertikalni sondaži, to je grafični prikaz meteorološke meritve višinskega prereza ozračja, ki nam razkrije pomembne informacije za primernejšo izbiro cilja naše ture. Izobraževalnih tem je torej cela paleta in prav je tako.

Letošnje leto je bilo za nas nekaj posebnega. Gotovo se boste še spomnili, da je revija pozno poleti prejela visoko državno odlikovanje. To je bil za izdajatelja – Planinsko zvezo in tudi za uredništvo velik dogodek, ki zlepa ne bo šel v pozabo, šel bo v zgodovino. Mislim, da vseh priznanj revije do zdaj še nisem konkretnije navedel, zato bom to storil zdaj. Leta 1927 je Njegovo Veličanstvo kralj Aleksander I. urednika Stanka Tominška odlikoval z redom Sv. Save III. stopnje. Leta 1965 je bil *Planinski vestnik* odlikovan z Bloudkovo nagrado, ki jo je podelil Izvršni odbor Zveze za telesno kulturo Slovenije. 29. novembra 1969 je Lovska zveza Slovenije odlikovala *Planinski vestnik* z Redom za lovske zasluge II. stopnje. Leta 1975 je bil *Planinski vestnik* z ukazom predsednika republike Josipa Broza - Tita ob 80-letnici izhajanja za poseben prispevek k razvoju planinstva v Sloveniji odlikovan z redom zaslug za narod s srebrnimi žarki. To je vse, kar nam je uspelo izbrskati iz zgodovine. Ni veliko, malo pa tudi ne. Tudi sam sem letos praznoval, saj sem ravno v času prejema odlikovanja dopolnil dvajseto leto urednikovanja. Velik korak za človeka, drobec za 126-letno revijo.

Če smo letos praznovali, pa nas je konec leta krepko stisnil za vrat, namreč tiskar nas je seznanil s podražitvami – od prevozov in papirja do vezave. Moram priznati, da v svoji dvajsetletni praksi tako visokega povečanja cen ne pomnim niti ga sam najbolj ne razumem. Ampak dejstva so takšna in ni bilo druge kot preračunati vse možne variante. Izkazalo se je, da je dvig cen revije in naročnine nujen. Žal mi je za to, a drugega, boljšega izhoda ne vidimo. Kakor koli, želim vam lepe praznike konec meseca, predvsem pa čim varnejšo pot v gorah. In naj vam naši napotki koristijo!

Vladimir Habjan

UVODNIK

UVODNIK

1 Slovesno za nazaj, neznanka za naprej

Vladimir Habjan

TEMA MESECA

4 Nove vremenske informacije in opozorila za planince

Miha Pavšek

10 Vremenske in plazovne informacije na enem mestu

Miha Pavšek

15 Uporabniški ocvirki projekta CROSSRISK

Miha Pavšek

ALPINIZEM

20 Minuta modrosti

Miha Praprotnik

DOŽIVLJAJI

26 Tesnoba in radost

Marjan Bradeško

*Višji je vrh, lepši je razgled. Več preberemo, širše je obzorje.
Planinski vestnik vam že od leta 1895 na svoj način ponuja čudovite
razglede in širi obzorja. Dovolite mu, da to počne tudi v letu 2022.*

Vesel božič in srečno novo leto!

Z NAMI NA POT
33 **Najvišji vrh avstrijske Štajerske**

Andrej Mašera

PLANINČKOV KOTIČEK
43 **Razvozlana skrivnost izginulih copat**

Kristina Menih

PLANINSKA ZGODOVINA
46 **Nekoč Dom Marije Terezije**

Dušan Škodič

KORONSKI ZGODBI
50 **Le kam bi šla**

Matjaž Čuk

52 **Vodnik Franc**

Urška Ameršek

FOTONATEČAJ
54 **Zmagovalci fotonatečaja #LjubimGore 2021**

TEST PLAZOVNIH NAHRBTNIKOV
56 **Baloni na mrzel zrak**

Aljaž Anderle

UREME
66 **Interpretacija meteoroloških meritev**

Veronika Hladnik Zakotnik

- 68 NOVICE IZ VERTIKALE
- 71 ŠPORTNOPLEZALNE NOVICE
- 71 LITERATURA
- 75 PISMA BRALCEV
- 76 PLANINSKA ORGANIZACIJA
- 79 FILM
- 80 U SPOMIN

**USEBINE USEH
PLANINSKIH VESTNIKOV
OD LETA 1895 DALJE NA
WWW.PUKAZALO.SI**

Dragi naročniki in naročnice Planinskega vestnika

Leta bo kmalu konec. Da bo december čim manj obremenjen, vam že zdaj sporočamo, da bomo položnice za letno naročnino na Planinski vestnik poslali februarja 2022. Do konca januarja 2022 pa lahko izkoristite možnost za cenejšo naročnino na revijo, kajti tudi naslednje leto bo za člane PZS veljal **25-odstotni popust. Kako do tega popusta?**

Do konca januarja 2022 sklenite ali podaljšajte svoje članstvo v izbranem planinskem društvu in na položnici bo upoštevan 25-odstotni članski popust.

Ob včlanitvi boste upravičeni tudi do drugih ugodnosti, ki vam jih prinaša članstvo v eni največjih in najbolj množičnih organizacij v Sloveniji.

Planinsko članarino lahko uredite v izbranem PD, na sedežu PZS ali na spletu (<https://clanarina.pzs.si>). Več informacij dobite na 01 43 45 690, pv@pzs.si, www.pzs.si. V prijetno družbo, ki jo združuje ljubezen do hribov, pa lahko povabite tudi svojega najboljšega prijatelja, sorodnika ali simpatijo: podarite mu celoletno (ali polletno) naročnino na Planinski vestnik in mu na izviren način zaželite srečno in zdravo novo leto 2022 ter varen korak na vseh njegovih in vajinih skupnih poteh.

Prvim dvajsetim novim naročnikom bomo podarili večnamenski trak PZS.

Miha Pavšek¹

Nove vremenske informacije in opozorila za planince

Uporabne novosti projekta CROSSRISK

¹ Geografski inštitut
Antona Melika
ZRC SAZU.

Na severu Slovenije in jugu Avstrije so številna gorska območja, kjer velike količine dežja, snega in snežni plazovi pogosto povzročajo škodo in ogrožajo ljudi. Tega ne občuti le tamkajšnje prebivalstvo, ampak tudi obiskovalci teh območij.

Med njimi so nekateri tam po službeni dolžnosti (na primer žičničarji, gorski vodniki itd.), še več je izletnikov in vse do alpinistov, ki stavijo na večdnevne aktivnosti, kot so obhodnice, trekingi ali turnosmučarske transversale. Vsi ti obiskovalci pridejo do informacij o vremenu in razmerah v gorah na zelo različne načine, od uradnih, ki jih dajejo pristojne službe, do povsem prosto dostopnih na številnih spletnih forumih. Zelo pomembno je, da imamo tovrstne informacije zbrane čim bolj pregledno, enotno ter kronološko in geografsko čim bolj smiselno umeščene.

Predstavitev projekta CROSSRISK

Za to čezmejno območje do zdaj niso bili na voljo enotne informacije, podatki, napovedi in opozorila. Da bi izboljšali opozorila in napovedi, se je sedem projektnih partnerjev iz Slovenije in Avstrije pod vodstvom avstrijskega Zveznega urada za meteorologijo in geodinamiko (ZAMG) povezalo v projektu CROSSRISK s podnaslovom Javna opozorila – zmanjšanje tveganj zaradi padavin in snežne odeje. V dobrih treh letih so razvili nove standardizirane sisteme napovedi in opozarjanja na naravne nevarnosti, povezane z dežjem (poplave) in snegom (snežne obtežbe in snežni plazovi). V okviru projekta so proučili tudi vpliv podnebnih sprememb na te naravne nevarnosti.

*Foto
Boštjan Muri*

Zemljevid območja, pokritega v projektu CROSSRISK
Izdelala Manca Volk Bahun
Vir ZRC SAZU, Geografski inštitut Antona Melika

Partnerji projekta so bili avstrijski zvezni deželi Štajerska (Oddelek 14 – vodno gospodarstvo, viri in trajnost) in Koroška (Oddelek 8 – okolje, vode in varstvo narave; v njegovem okviru je tudi služba za opozarjanje pred snežnimi plazovi), Visoka strokovna šola Joanneum, Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti (Geografski inštitut Antona Melika), Univerza v Mariboru (Fakulteta za elektrotehniko, računalništvo in informatiko) in Agencija Republike Slovenije za okolje (ARSO).

Eno od izobraževanj zainteresirane javnosti v okviru projekta je bilo na Zelenici.
Foto Grega Bahun

Sedeži treh avstrijskih partnerjev so v Gradcu in enega v Celovcu. Vodilni partner ZAMG, dejansko njihova graška izpostava oziroma Služba za uporabnike Štajerska, je del avstrijske državne meteorološke in geofizikalne službe, ki je najstarejša samostojna meteorološka služba na svetu. Prav dejstvo, da sta sodelovali v projektu istovrstni službi z obeh strani meje, je pripomoglo k temu, da bodo učinki, rezultati in dosežki projekta uporabnejši in trajnejši.

Rezultati projekta

Del rezultatov je bil že predstavljen v novembrskem *Planinskem vestniku*², med drugim evropska enotna petstopenska lestvica, ki jo uporabljajo evropske plazovne službe za opozarjanje na verjetnost/možnost proženja snežnih plazov, delo plazovnih služb ter prenovljeni slovenski plazovni bilten. Na koncu prispevka avtorji, sicer sodelavci ARSO, omenjajo tudi prihajajoče druge novosti v okviru projekta CROSSRISK, ki so zdaj, ko se je ta končal, tudi že na voljo.

Projektna ekipa je predstavila rezultate projekta v začetku letošnjega avgusta na slovenski strani mejnega prehoda Ljubelj. Ni naključje, da jih predstavljamo tudi bralcem *Planinskega vestnika* prav na začetku snežne sezone. Ta je v gorah precej daljša od zime in se zavleče še pozno v pomlad, okrog naših najvišjih vrhov ji lahko sledimo vse do začetka poletja. Precejšen del projektних rezultatov je povezan prav s snegom, snežno odejo in snežnimi plazovi, se pravi s plazovno preventivo. Če kdaj, je tudi v snežnih razmerah toliko bolj pomembno preprečevati kot pa reševati, saj je na primer za nesreče v snežnih plazovih znano, da potrebuje ponesrečeni za preživetje poleg znanj, kilometrine in izkušenj vedno tudi zvrhano mero sreče. Vsaka nesreča, ki jo preprečimo s pravilno in pravočasno odločitvijo na še varnem mestu, je zato toliko dragocenejša, saj rešuje življenja in zmanjšuje število reševalnih akcij.

Rezultati projekta so dostopni vsem, bodo pa uporabni tudi za gorske reševalce in žičničarje, saj prikazujejo tudi potencial za zasneževanje oziroma izdelavo tehničnega (umetnega) snega. Projektni rezultati so pripravljani čezmejno in so zelo primerni predvsem v fazi načrtovanja aktivnosti v zasneženi pokrajini ter pri pripravi na izvedbo ture. Pri tem ne gre samo za gorske in prostovoljne planinske vodnike, temveč tudi za vse druge, ki so aktivni v naravi v času, ko je tam snežna odeja ali ko imamo opravka z izrednimi padavinami.

Spletni portal CROSSRISK

Rezultate si lahko ogledamo na osrednjem spletišču projekta, ki deluje na spletnem naslovu crossrisk.eu, legende in pojasnila so na voljo tudi v nemškem in angleškem jeziku, kar lahko izberemo na vrhu ekrana. Pomembno je, da bo omenjeno spletišče ostalo tudi po izteku projekta in pridobitve ne bodo "ugasnile", kot se rado zgodi pri projektih iz EU skladov. Poleg portalov ARSO meteo (meteo.arso.gov.si) in ARSO vreme (vreme.arso.gov.si) imamo zdaj na voljo še tretjega, najbolj "snežnega in plazovnega" med vsemi – ARSO CROSSRISK. Sestavljajo ga štirje zavihki: Plazovi, Vreme & sneg, Hidrologija in Podnebje. Z izjemo "ravninskonižinskega" zavihka Hidrologija, ki je povezan z Muro in njenimi pritoki – predstavljene so dnevne vrednosti pretoka, simuliranega s hidrološkim modelom za pretekle tri dni in za prihodnjih

² Leto 2019, številka 11, str. 50–53.

S projektom CROSSRISK (Javna opozorila – zmanjšanje tveganj zaradi padavin in snežne odeje) so začeli 1. junija 2018, sodelavci sedmih projektnih partnerjev pa so ga izvajali 39 mesecev, do 31. avgusta 2021. Projekt je financiral Evropski sklad za regionalni razvoj v sklopu skupnega programa Interreg V-A Slovenija-Avstrija s skupnimi sredstvi v višini 1,57 milijona evrov. Nekaj več kot 40 % vseh sredstev je pripadlo trem slovenskim partnerjem – ARSO, Univerzi v Mariboru in ZRC SAZU. V projektu so sledili smernicam prednostne osi "Izboljšanje institucionalne zmogljivosti in učinkovita javna uprava", potekal pa je v skladu s ciljem programa, to je izboljšati sodelovanje na področjih upravljanja s tveganji, energije, zdravja in socialne kohezije.

osem dni (prikazani sta tudi mejni vrednosti za nizkovodni in veliki pretok) – so drugi trije zavihki precej bolj "gorski", saj so tamkajšnje informacije in opozorila v prvi vrsti namenjeni vremenskem dogajanju in podnebnim značilnostim vzpetega sveta. Z njimi, njihovo uporabo in uporabnostjo ter omogočanjem sporočanja povratnih informacij vas seznanjamo v naslednjem prispevku.

Poleg nove spletne strani, prenovljenega plazovnega biltena in orodja za načrtovanje aktivnosti na prostem

so v projektu pripravili še dve publikaciji in informativne videoposnetke na temo snega in snežnih plazov. Poenoten pristop k ocenjevanju razmer na avstrijsko-slovenskem čezmejnem območju prinaša dolgoročne koristne učinke za uporabnike ter kaže na celovito in poenoteno razumevanje tega prostora, predvsem pa prispeva k varnosti njegovih uporabnikov. Dodatni vremenski izdelki ter izboljšane informacije o snegu in plazovih so le del projektnih aktivnosti; druge se osredotočajo na izboljšane hidrološke napovedi in poplavna opozorila v porečju reke Mure ter na podporo za dolgoročno načrtovanje ob upoštevanju različnih podnebnih scenarijev in tveganj zaradi podnebnih sprememb.

Delovni sklopi projekta

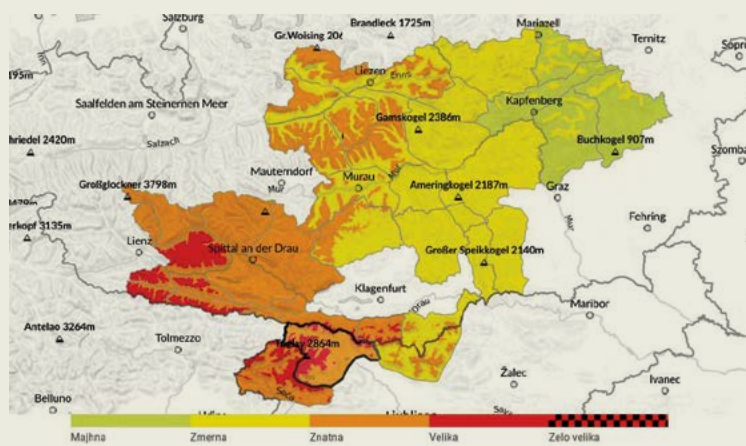
Svojevrsten izziv je bil, kako pripraviti in umestiti raznovrstne vsebine in rezultate med vse projektne partnerje ter organizirati njihovo izvajanje prek posameznega od štirih delovnih sklopov. Sestavna delovna sklopa vsakega projekta sta tudi upravljanje (praviloma je v domeni vodilnega partnerja) in komunikacija (vodil jo je ZRC SAZU). Seznanimo pa se raje s temeljnimi štirimi delovnimi sklopi, od katerih bomo pogledali v "drobovje" treh – natančneje v prvega (s kratkim imenom – SNEG), tretjega (IZROČANJE) in četrtega (OZAVEŠČANJE), ki zadevajo celotno programsko območje, s tem pa tudi vse gorske skupine

Logotip projekta

Čezmejni plazovni bilten na spletišču CROSSRISK

Naslovnica Terenskega snežnega priročnika in Snežna kartica

Osrednji Julijci in zahodne Karavanke

Zadnja posodobitev: 20.1.2021, 08:59

<p>CROSSRISK - snežna kartica</p> <p>IME: _____</p> <p>E-pošta: _____</p> <p>Datum: _____</p> <p>Čas: _____</p> <p>Kraj: _____</p> <p>Lokacija: _____</p> <p>Koordinate: _____</p> <p>Nadmorska višina [m]: _____</p> <p>Nasiin pogoji [1]: _____</p> <p>Umejenost pogoja: _____</p> <p>Temperatura zraka [°C]: _____</p> <p>Oblačnost [vR]: _____</p> <p>Padavine: _____</p> <p>Jakost padavin: _____</p> <p>Smerni veter: _____</p> <p>Hitrost vetra [km/h]: _____</p> <p>Opombe: _____</p> <p>Preizkus stabilnosti: _____</p>	<p>Navodila za vpis podatkov na snežni kartici so v Terenskem snežnem priročniku (ZRC SAZU, Založba ZRC, 2020). Podatke v snežni kartici elektronsko vneste na spodnjih povezavah:</p> <p>• Slovenija: http://www.meteo.si/meteo/waebn/teravln/ (potrebni sta registracija in prijava)</p> <p>• Avstrija: https://www.lawa.at/profiler/bild/ta-1</p>																												
	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Višina [cm]</th> <th>0</th> <th>1</th> <th>2</th> <th>3</th> <th>4</th> <th>5</th> <th>6</th> <th>7</th> <th>8</th> <th>9</th> <th>10</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Profil</td> <td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td> </tr> </tbody> </table>					Višina [cm]	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Profil											
	Višina [cm]	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10																	
	Profil																												
	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Višina meritev T [°C]</th> <th>0</th> <th>1</th> <th>2</th> <th>3</th> <th>4</th> <th>5</th> <th>6</th> <th>7</th> <th>8</th> <th>9</th> <th>10</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Profil</td> <td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td> </tr> </tbody> </table>					Višina meritev T [°C]	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Profil											
	Višina meritev T [°C]	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10																	
	Profil																												

*Obilna snežna odeja v zimi 2020/21
Foto Miha Pavšek*

*Vremenska postaja pri planinskem domu na Zelenici, s katero upravlja plazovna služba avstrijske Koroške.
Foto Miha Pavšek*

v obeh državah. V tem smislu velja še posebej izpostaviti mejne gorske skupine ter bolj oddaljene gore na avstrijskem Koroškem in Štajerskem, ki so zaradi odlične prometne dostopnosti vse pogosteje priljubljen cilj enodnevnih obiskovalcev ali obiskovalcev ob koncu tedna iz Slovenije.

V prvem delovnem sklopu pod vodstvom vodilnega projektne partnerja so se ukvarjali z novimi izdelki za napovedovanje nevarnosti in s priložnostmi, povezanimi s snegom na področju preventive. Osre-

dotočili so se na uporabniško prilagojene snežne napovedi, lokalne ocene tveganja za snežne plazove in podporo dolgoročnemu prostorskemu načrtovanju zaradi vpliva podnebnih sprememb. Drugi delovni sklop (POPLAVA) je bil hidrološki, namenjen Muri in njenim pritokom.

Tretji delovni sklop, ki ga je koordiniral ARSO, je bil namenjen novim tehničnim metodam za razširjanje uporabniških izdelkov za boljšo vidnost in uporabo informacij glede tveganj in priložnosti, povezanih s snegom in poplavami. V tem sklopu so izboljšali tehnične metode za dostavo in širjenje izdelkov, uporabnih za opozorila in napovedi ter dostopnost do teh izdelkov.

Zadnji, četrti delovni sklop je bil vsebinsko najobsežnejši, saj je bil namenjen izboljšani ozaveščenosti ter dojetanju tveganj in priložnosti, povezanih z napovedmi poplav in snežne odeje, torej tudi snežnih plazov. Tu so razvili nekatere nove oblikovalske koncepte za razumljivejše uporabniške izdelke, izboljšali so odločanje v procesu opozarjanja pred snežnimi plazovi ter ozaveščenosti zainteresirane in širše javnosti o vremenskih opozorilih ter še boljše usposobili in informirali ciljne skupine. Med temi je največ planinskih uporabnikov, ki so bili najštevilnejši tudi na delavnici čezmejnega mreženja in sodelovanja s plazovnimi vsebinami novembra 2020. Rdeča nit delavnice so bila sodelovanje ustreznih služb za opozarjanje pred snežnimi plazovi obeh držav ter vprašanja,

kako naj te službe razširijo paleto izdelkov za uporabnike in na kakšen način bi bilo moč še izboljšati poročilo o stanju snega in snežnih plazov (plazovni ali lavinski bilten), da bo to še razumljivejše vsem ciljnim skupinam.

Zelenica kot testno območje

Ob uvodu oziroma splošni predstavitvi projekta CROSSRISK ne smemo pozabiti na območje Zelenice in Službo za varstvo pred snežnimi plazovi Zelenica - Trzič (<https://www.facebook.com/SVSPZelenicaTrzic>). Na ZRC SAZU so v istem finančnem mehanizmu sodelovali že v projektu Naravne nesreče brez meja/(NH-WF).³ Od takrat sta "ostali" na Zelenici vremenski postaji – ena na Zgornjem Plotu, kjer je tudi spletna kamera, in druga pri planinskem domu (v neposredni bližini je še samodejna postaja ARSO; to so postavili v okviru projekta BOBER). Ustanovitev te službe leta 2015 ob podpori Občine Trzič je še posebej pomembna, saj gre za edino krajevno plazovno službo v Sloveniji (www.zvsp.si), ki skrbi za obveščanje javnosti s področja varnosti in nevarnosti pred snežnimi plazovi na območju občine. Njena preventivna vloga je že zdavnaj prerasla krajevne okvirje, saj prihajajo na območje Ljubelja zaradi dobre in hitre cestne povezave obiskovalci iz večjega dela Slovenije in sosednje avstrijske Koroške.

V projektu CROSSRISK je bilo območje Zelenice vnovič izbrano kot eno od treh testnih območij za konvencionalne snežne in meteorološke podatke; na novo pa za meritve talnega radarskega sistema, ki omogoča analizo višine in gostote posameznih plasti snežne odeje. S prenovo in nekaterimi dodatnimi merilniki pa so optimizirali tudi delovanje vremenske postaje iz predhodnega projekta. Pri prvem so sodelovali štirje projektni partnerji, v drugo nas je bilo že sedem. Z lokalne in regionalne smo prešli na državno raven, na kateri je bila ključna soudeležba ARSO, ki je velik del rezultatov tega projekta – ob pomoči drugih projektnih partnerjev – prek spletišča CROSSRISK odprl širši, zlasti planinski javnosti, zainteresiranim deležnikom in ne nazadnje tudi odločevalcem.

S tem pa uspešna zgodba še ni končana, saj ob pripravah na naslednji razpis vsi soudeleženi že uresničujemo nove načrte na območju Zelenice, ki bodo primer dobre prakse sodelovanja med lokalno, regionalno in državno ravni ter odločevalci in strokovnjaki. Pokazali in dokazali smo, da se lahko tovrstni projekti uspešni odvijajo lokalno, regionalno, državno in čezmejno. Na koncu pa vendarle velja omeniti, da je šlo marsikaj laže in ne le po službeni dolžnosti tudi zaradi tega, ker je večina sodelavcev projektnih partnerjev iz planinskih krogov in so povezani z gorami tudi v svojem prostem času in/ali pa med njimi živijo. Vse za še boljšo preventivo in čim manj gorskih nesreč oziroma dogodkov, do katerih ne bi smelo priti tako v naših kot tudi čezmejnih gorah. ●

Pršni plaz nad Logom v Trenti konec januarja 2021 Foto Miha Pavšek

Udeleženci zaključnega dogodka projekta so si ogledali tudi vremensko postajo ARSO na Zelenici. Foto Miha Pavšek

³ Interreg V-A Slovenija-Avstrija, 2011–2014.

Miha Pavšek¹

Vremenske in plazovne informacije na enem mestu

Spletno orodje za načrtovanje aktivnosti v snežni sezoni

Vsaka pot v zasneženo pokrajino z vzpetinami se začne že doma. Zaželeno je, da napovedi in ostale informacije vključimo v načrtovanje svojih podvigov.

Foto Boštjan Muri

Vsaka pot v zasneženo pokrajino z vzpetinami se začne doma, natančneje – bi se morala začeti doma! Nekoč smo vzeli planinski vodnik, kakšen drug tovrstni priročnik in/ali revijo – ta, ki jo držite v rokah, je seveda "zakon" – izvlekli nato še star, deloma že oguljen zemljevid (morebiti celo kaširan), po možnosti "50tisočko", ter prebrali zadnjo vremensko napoved ali poslušali aktualno na domačem TV ali radijskem sprejemniku in tako rekoč že opravili večino potrebnega dela za pripravo in izvedbo podviga na zasneženih vzpetinah.

Morda še klic prijatelja, ki je bil tam pred časom, da je potrdil naše domneve o razmerah in odobril nameravani cilj, rekoč – nič takega, sem bil tam že večkrat, tudi pred kratkim.

Do podatkov iz naslanjača

Današnje informacijske tehnologije in spletna orodja omogočajo, da lahko naredimo praktično vse z domačega naslanjača ali kavča. Do težav (beri: gorskih reševalnih intervencij) pa lahko pride, če smo navdušeni samo nad posnetki nedav-

nih pristopnikov na načrtovani cilj, izpustimo pa vse drugo, zlasti predvidene vremenske in snežne razmere, ter podcenjujemo razglašeno stopnjo nevarnosti proženja snežnih plazov oziroma je na poti ne "posodabljam" z videnim. V tem članku predstavljene vsebine si moramo ogledati oziroma se z njimi seznaniti še pred načrtovano aktivnostjo v zasneženi pokrajini; tam so možna le še manjša preverjanja in popravki odstopanj – tako glede vremenskih razmer in napovedi kot tudi (načrtovane-ga!) poteka poti.

¹ ZRC SAZU
Geografski inštitut
Antona Melika.

Plazovni problemi

Problem mokrega snega

JV-J-JZ pobočja

Pod 1800 m

Problem napihanega snega

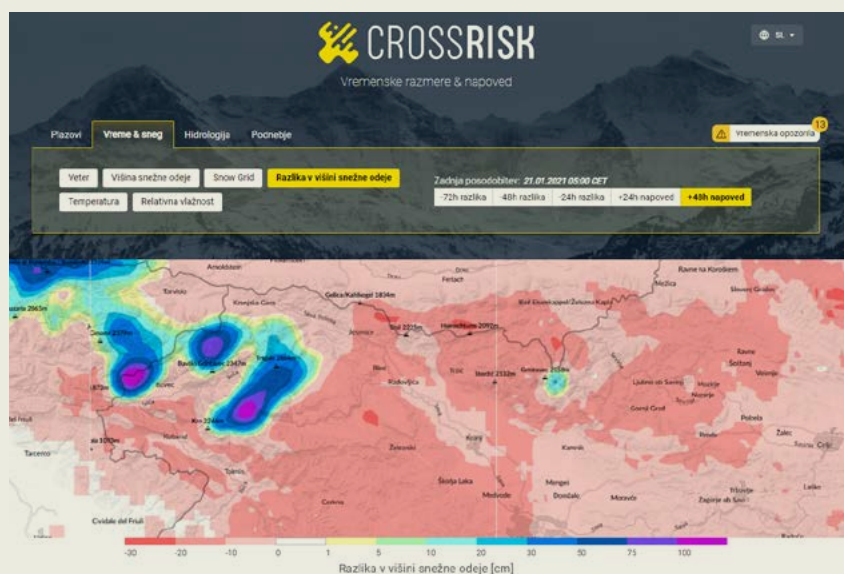

JV-J-JZ pobočja

Pod 2864 m

V drugem delu plazovnega biltena so natančnejše lociranje nevarnih območij in opis plazovnih problemov. Vir Zajem zaslon

Z letošnjo snežno sezono so nam na spletišču CROSSRISK (crossrisk.eu/sl/), ki ga upravlja Agencija Republike Slovenije za okolje (ARSO), na voljo številni novi čezmejni (severna polovica Slovenije in južna polovica Avstrije) vremenski podatki, povezani s padavinami in razmerami v snežni sezoni ter na njihovih temeljih pripravljena opozorila in napovedi. Hrbtenico spletišča tvorijo glavna stran (meni Domov) in trije izbirni meniji, po poimenovanju morebiti celo "neobetavni", a z zelo raznovrstno in bogato vsebino, ki jih najdemo na vrhu zaslona. Njihovi naslovi so Učne vsebine, Več in O Crossrisku, za njimi pa se skrivajo številni vremenski podatki, informacije, opozorila, obvestila in pojasnila. Za marsikaterega obiskovalca "nekoristnega sveta" in tudi za druge bralce *Planinskega vestnika* bodo med najbolj uporabnimi štirje zavihki na glavni strani: Plazovi, Vreme & sneg, Hidrologija in Podnebje. Spletišče je prilagojeno tudi pametnim mobilnim napravam,

zato je možna tudi uporaba neposredno na terenu, kjer imamo na voljo prenos podatkov. Podrobneje se bomo seznanili s tremi od štirih, ob strani pa pustili tretjega, to je hidrološki sklop, namenjen Muri in njenim pritokom od povirij na avstrijskem Salzburškem (Mura) in Štajerskem (Murica) vse do stika reke na hrvaško-madžarski meji; namenjen je zlasti boljše-mu napovedovanju poplav.

Zavihek Plazovi

Sklop Plazovi je namenjen plazovnemu ali lavinskemu biltenu. Nov plazovni bilten za obmejno območje je eden od neposrednih rezultatov projekta, ki so na voljo že od prejšnje zime (več o njem v PV 11/2019). Gre za dober primer, kako pomembna je standardizacija opozoril. Na primer območje Zelenice sta doslej ocenjevali tako slovenska kot avstrijska stran, kar je v nekaterih primerih privedlo do nasprotujočih si sporočil. Razlike v podajanju in morebitni

Razlika v višini snežne odeje glede na izbrano obdobje. Vrednosti pomenijo razliko v višini snežne odeje v preteklih ali prihodnjih dneh glede na trenutno višino. Vir Zajem zaslon

Plazovi **Vreme & sneg** Hidrologija Podnebje Vremenska opozorila 1

Višina snežne odeje   Razlika v višini snežne odeje

Snowgrid   Taljenje snega   Snežna obtežba / Vodni ekv.

Potencial za zasneževanje   Temperatura   Veter

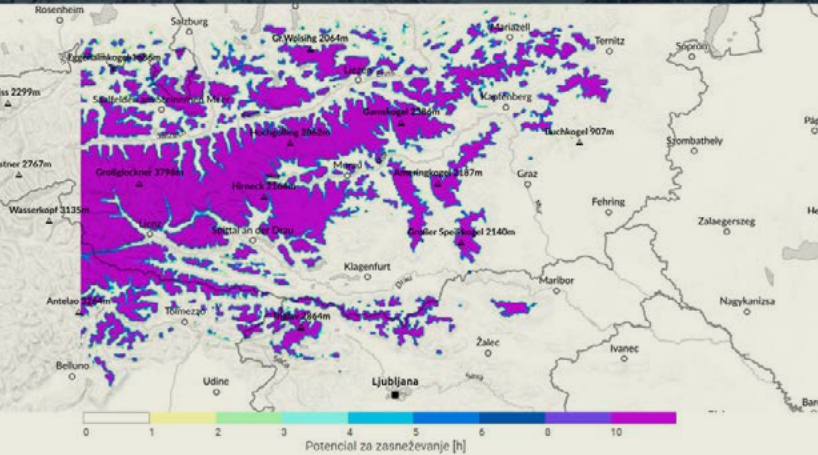
Relativna vlažnost

Veljavno za: 13.04.2021 18:00 CET   Interval: 12 h

Danes   Danes ponoči   Jutri   Jutri ponoči

Zadnja posodobitev: 13.04.2021 18:00 CET   (Naslednja posodobitev: 13.04.2021 06:00 CET)

Opis: Napoved potenciala za zasneževanje (snežni model SNOWWATER), kar je lahko v pomoč upravljalcem smučišč. Vrednosti pomenijo število ur v izbranem 12-urnem intervalu, ko so pogoji za umetno zasneževanje ugodni. Snežni topovi učinkovito delujejo pri temperaturi mokrega termometra manj kot -4 °C.

Napoved potenciala za zasneževanje za upravljalce smučišč. Vrednosti pomenijo število ur v izbranem 12-urnem intervalu, ko so pogoji za umetno zasneževanje ugodni. Snežni topovi učinkovito delujejo pri temperaturi mokrega termometra manj kot -4 °C. Vir Zajem zaslona

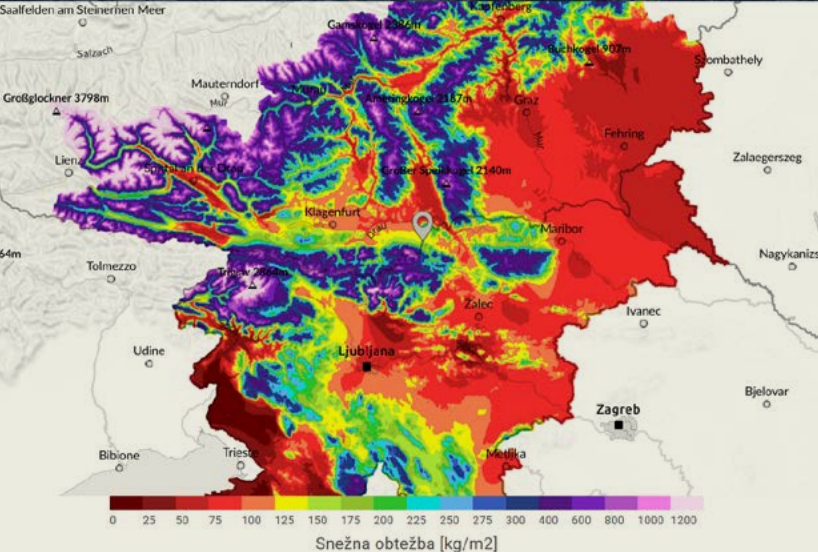
Plazovi Vreme & sneg Hidrologija **Podnebje** Vremenska opozorila 16

Padavine   Povratna doba v letih:

Snežna obtežba   5 let   **10 let**   25 let   50 let   100 let

Opis: Na zemljevidu je prikazana prostorska porazdelitev povratnih nivojev za snežne obtežbe glede na izbrano povratno dobo. V preglednici so za izbrano lokacijo navedeni povratni nivoji snežne obtežbe za več povratnih dob.

Nasvet: Povratni nivo snežne obtežbe je snežna obtežba, ki naj bi se v povprečju zgodila enkrat na X let, kjer je X povratna doba.

Povratne dobe za snežne obtežbe so pomembne za projektante pri varnejšem dimenzioniranju zgradb ter tudi za meteorološko in hidrološko službo pri določanju mej za opozarjanje. Vir Zajem zaslona

razkoraki med informacijami plazovnih biltenov so lahko v posameznih primerih ovirali nekatere uporabnike, tudi planince pri sprejemanju ustreznih in varnih odločitev. Od snežne sezone 2020/21 pa so skupna opozorila pred nevarnostjo snežnih plazov iz Slovenije ter avstrijske Koroške in Štajerske javna in posredujejo enotne informacije o snežnih plazovih, vremenu in snegu. Pod menijem Učne vsebine/ Dodate učne vsebine (crossrisk.eu/sl/additional-content) najdemo tudi krajsi video o tem, kako brati plazovni bilten in uporabljati druge tri sklope zavihka Plazovi ter motivacijski kviz o snežnih plazovih. Zanj in za druga video gradiva so ob vsebinski pomoči vseh projektnih partnerjev poskrbeli kolegi z Inštituta za medijske komunikacije Fakultete za elektrotehniko, računalništvo in informatiko Univerze v Mariboru.

Plazovni bilten za vsak dan je večnivojski, tako da se z drsnikom spuščamo od ključnih do podrobnejših informacij; pod zemljevidom je splošno opozorilo za izbrani dan, levo arhivski bilten in desno napoved za naslednji dan. Nivo nižje sta opredelitev stopnje nevarnosti proženja snežnih plazov glede na nadmorsko višino in tendenca nevarnosti skozi dan, na naslednjem nivoju so plazovni problemi in pobočja, kjer se lahko pojavljajo, najnižje pa celotno besedilo biltena s standardnimi odstavki (snežne razmere, ocena tveganja in vreme). Na različnih točkah plazovnega biltena nas klik na obkroženi vprašaj popelje na učne vsebine, kjer uporabnik najde natančne opise vseh plazovnih problemov, lestvico nevarnosti proženja snežnih plazov in druge informacije, ki so uporabne pri načrtovanju poti.

Na voljo imamo območne plazovne biltene za kar 40 gorskih skupin na projektnem območju, tri na slovenski strani ter 37 na avstrijski strani, od tega 19 na avstrijskem Koroškem in 18 na avstrijskem Štajerskem. Zdaj nam ni več treba iskati spletnih strani posameznih plazovnih (lavinskih) služb, temveč se enostavno s kurzorjem postavimo na zeleno območje (na primer gorska skupina Dobrač, ki se imenuje po najvišjem vrhu Beljaških Alp), katerega meja se ob kliku poudari. Velikost zemljevida spreminjamo s tipko ctrl in drsnikom na miški. Če poznamo ime lokacije, natančneje kraja (npr. Hüttendorf) ali cilja (planine, vrha – na primer Dobratsch – pozor; zemljepisna imena je treba pisati v domačem jeziku vsake od držav), na katerega se odpravljamo, ga vpišemo v iskalnik (išči lokacijo) na vrhu ekrana, natančneje pod zavihkom Plazovi; ob potrditvi se bo pojavila v območju oznaka za prikaz lokacije. Na desni je še koledar, na katerem si lahko ogledamo pretekle plazovne biltene v aktualni sezoni in v prejšnjih snežnih sezonah, kar je nadvse koristno, uporabno in poučno. Nekatere gorske skupine v Avstriji, za katere poznamo slovenska zemljepisna imena, so slovenje ne (na primer Skupina Velikega Kleka za Großglockner). Če vam je lažje ali bližje, lahko vpišete zanje tudi domače ime, v tem primeru nemško.

Izjemno koristen je t. i. plazovni vtičnik, ki ga najdemo v meniju Več/Plazovni vtičnik. Z njegovo pomočjo si boste lahko izbrali prikaz plazovnih razmer v več gorskih skupinah hkrati in izbrana območja vdela na svoje spletne strani. Na TIC Kranjska Gora bodo na primer izbrali gorske skupine Osrednji Julijci in zahodne Karavanke, Karavanke - zahod in Karnijske Alpe - vzhod in osrednji del. Za območje Zahodnih Julijcev in Karnijskih Alp nad Kanalsko dolino pa bo treba še vedno pogledati plazovni bilten za Furlanijo-Juljsko krajino (<https://www.regione.fvg.it/asp/valanghe/welcome.asp>).

Zavihek Ureme & sneg

Največja "ponudba" se skriva pod zavihkom Vreme & sneg, napovedi pa so dvodnevne (do jutri popolne oz. 48 ur), ponekod si lahko ogledamo tudi spremembe oziroma razvoj v zadnjih treh dneh (72 ur). Osnova za prikaze snežnih razmer sta numerična snežna modela CROCUS in SNOWGRID – pri vsakem kazalcu je navedeno, kateri od obeh je izhodiščni. Vse zemljevide lahko povečate/pomanjšate tako, da držite tipko ctrl in vrtite kolesce na miški.

Tukaj imamo na voljo višino snežne odeje (cm), torej trenutno stanje in napoved skupne višine snežne odeje. Višino snežne odeje nam prikaže tudi klik na gumb Snowgrid, le da se tukaj uporablja drug snežni model.

Naslednji prikaz kaže razliko v višini snežne odeje. Pri tej pomenijo vrednosti (cm) razliko v višini snežne odeje v preteklih ali prihodnjih dneh glede na trenutno višino. Poleg višanja snežne odeje zaradi sneženja upoštevata oba snežna modela tudi poseadanje in morebitno taljenje snega. Ob tem velja previdnost – ob hitrem naraščanju ali zmanjševanju višine snežne odeje se lahko poveča nevarnost proženja snežnih plazov.

Posredno zanimiv za planince je tudi podatek o taljenju snega. Vrednosti (l/m^2) pomenijo količino staljenega snega v intervalu med začetnim časom izračuna modela do izbranega termina.

Plazovni vtičnik

Izberite regije, ki jih želite prikazati na vtičniku (do 5 regij)

Slovenija	Koroška	Štajerska
☒ Južni in zahodni Julijci	☐ Pogorje Velikega Kleka	☐ Skupina Dachsteina
☐ Osrednji Julijci in zahodne Karavanke	☒ Pogorje Schoberja	☐ Totes Gebirge
☐ Karniško-Savinjske alpe in vzhodne Karavanke	☐ Pogorje Ankogla	☐ Ennstalske Alpe
	☐ Nockberge	☒ Schladninske Ture
	☐ Krške Alpe	☐ Severne Wölške Ture
	☐ Svinška planina	☐ Rottenmannske Ture
	☐ Packalpe	☐ Južne Wölške Ture
	☐ Golica	☐ Seckauske Ture
	☐ Pogorje Kreuzicka	☐ Eisenerške Alpe
	☐ Hohe Tauern	☐ Skupina Hohe Tauern

Izberite jezik prikaza

EN SL DE

Izberite velikost vtičnika

260px x 185px (1 dan) 355px x 185px (2 dneva) odzivno (1-2 dneva)

Predogled

Strinjam se s pogoji in pravili

Plazovni vtičnik omogoča izbiro do 5 plazovnih območij, ki jih lahko prikazujemo na svoji spletni strani.

Vir: <https://www.crossrisk.eu/sl/widget-builder>

Za vse oskrbnike planinskih domov, koč in drugih stavb, s katerih je treba odmetavati sneg, če ga je preveč, bo zanimiv podatek o snežni obtežbi (kg/m^2) ali vodnem ekvivalentu – gre za trenutno stanje in napoved snežne obtežbe na enoto površine. Snežno obtežbo je mogoče izraziti tudi z merjenjem vodnega ekvivalenta snega, ki mu ustreza milimeter staljenega snega na kvadratni meter.

Upravljalci smučišč bodo najbolj veseli potenciala za zasneževanje. Vrednosti (število ur) pomenijo število ur v izbranem 12-urnem intervalu, ko so izpolnjeni pogoji za umetno zasneževanje. Zadnji trije prikazi so ustaljeni meteorološki kazalci – temperatura ($^{\circ}C$), veter (km/h) in relativna vlažnost (%).

Ena od nalepk za promocijo projekta CROSSRISK s QR-kodo

Spletišče [crossrisk.eu](https://www.crossrisk.eu) je večjezična storitev (slovensko/nemško/angleško), namenjena tako obiskovalcem iz tujine kot tudi prebivalcem celotnega programskega območja programa Interreg V-A Slovenija-Avstrija, ki zajema 17 regij v obeh partnerskih državah, večina med njimi je hribovitih in/ali goratih. Spletna stran vsebuje aktualna vremenska opozorila, grafične ponazoritve vremenske napovedi ter modelske snežne in vremenske napovedi, aktualni plazovni (lavinski) bilten, hidrološke napovedi za porečje Mure in povratne dobe za ekstremne padavine ter snežne obtežbe na tem območju. Večjezičnost storitve je v pomoč pri premagovanju jezikovnih ovir, saj strokovnjakom z obeh strani meje zagotavlja razpoložljivost skupnih prognostičnih orodij. S tem so povečali kakovost in mednarodno enotnost opozoril ter njihovo učinkovitost s povečanjem jasnosti opozoril za uporabnike. Poleg tega nudijo skupno predstavitev vseh plazovnih biltenov na enem mestu, kar uporabnikom olajša dostop do opozoril in boljše razumevanje vsebine. Poleg aktualnih vremenskih in snežnih opozoril so na voljo najrazličnejše napovedi za posebne vremenske in snežne parametre, pa tudi hidrološke napovedi in podnebne analize. Pod zavihkom "Vreme in sneg" so na voljo trenutne razmere in napovedi v slikovni obliki, predstavljene na interaktivnem zemljevidu celotnega območja, in sicer z naslednjimi informacijami: višina snežne odeje, razlika v višini snežne odeje, taljenje snega, snežna obtežba, potencial za zasneževanje, temperatura, relativna vlažnost in veter.

Zavihek Podnebje

Za konec se pomudimo še pri zadnjem, četrtem zavihku Podnebje, v katerem so projektni partnerji za slovensko-avstrijsko čezmejno območje izračunali podnebne trende razvoja višine snežne odeje in pokritosti s snežno odejo v preteklosti in prihodnosti. Ti podatki so pomembni tako za oceno dolgoročnega tveganja kot tudi za turizem in planinstvo tega območja.

Pri padavinah je prikazana prostorska porazdelitev povratnih nivojev (višine padavin) za ekstremne nalive za izbrano povratno dobo in trajanje padavin (časovni interval). V preglednici, ki se izpiše spodaj ob kliku na zeleno lokacijo, so za izbrano lokacijo navedeni povratni nivoji (višina padavin) za ekstremne nalive s trajanjem od 5 minut do 5 dni (120 ur) za območje Slovenije in za 1 uro in 24 ur za območje Avstrije za 6 povratnih dob od 5 do 250 let. Povratni nivo ekstremnih nalivov je višina padavin (v mm oz. l/m²), ki naj bi se v povprečju zgodila enkrat na X let, kjer je X ena od 6 povratnih dob. Več kot uporabno zlasti za gradbene in komunalne posege v vzpetem svetu.

Zadnji prikaz je namenjen snežni obtežbi. Če si lahko ogledamo v enem od prejšnjih vsebinskih sklopov aktualno snežno obtežbo in njeno napoved, pa je ta, zadnji prikaz namenjen prostorski porazdelitvi povratnih nivojev za snežne obtežbe glede na izbrano povratno dobo. V preglednici so navedeni za izbrano lokacijo, to izberete s klikom leve tipke na miški, povratni

Nad planino Govnjač
spomladi 2021
Foto Miha Pavšek

nivoji snežne obtežbe za 5 povratnih dob v intervalih 5/10/25/50 in 100 let. Povratni nivo snežne obtežbe je snežna obtežba, ki naj bi se v povprečju zgodila enkrat na X let, kjer je X ena od 6 povratnih dob. Pri obeh kazalcih vsebinskega sklopa Podnebje lahko kliknete na katero koli lokacijo znotraj čezmejnega območja, pri čemer se vam pod zemljevidom izpišejo nivo padavin (mm) oziroma snežne obtežbe (kg/m²) za izbrano točko, koordinate izbrane točke, povsem spodaj pa še preglednica s podrobnejšimi vrednostmi. Podrobnejšo razlago in uporabo vsebin pod zavihkom Podnebje najdete v meniju Učne vsebine, in sicer v vsebinskem sklopu Podnebje (crossrisk.eu/sl/education-climate). Kako brati in uporabljati vsebine sklopov Vreme & sneg ter Podnebje, si je moč ogledati tudi v video animacijah na CROSSRISK Youtube kanalu.²

Večina projektnih dosežkov je končala na enem spletnem mestu (crossrisk.eu), s čimer so projektni partnerji dosegli najpomembnejši cilj projekta – zagotoviti uporabnikom, tudi planincem neposreden dostop do novih informacij in podatkov. Na tem spletnem mestu so tako v slovenskem, nemškem in angleškem jeziku prosto dostopne naslednje storitve:

- enotna opozorila pred snežnimi plazovi za Slovenijo ter avstrijski zvezni deželi Koroško in Štajersko;
- podrobne analize in napovedi za Avstrijo in Slovenijo za kazalnike višine snežne odeje, novega snega, taljenja snega, snežnih obtežb, možnosti zasneževanja, temperature, vlage in vetra;
- ekstremne vrednosti, povezane z dežjem in snegom; zemljevid kaže, kako pogosto je mogoče pričakovati določene ekstremne količine dežja in snega, in
- vremenska opozorila za celotno ozemlje Slovenije in Avstrije.

Kot ugotavljamo, je projekt tudi za planinske uporabnike prinesel številne koristi. Sodelovanje operativnih služb za opozarjanje iz Slovenije in Avstrije pa zagotavlja, da bodo projektni rezultati in produkti dolgoročno prosto dostopni in redno vzdrževani tudi v prihodnje. Poenoten pristop k ocenjevanju razmer na avstrijsko-slovenskem čezmejnem območju prinaša dolgoročne koristne učinke ter kaže na celovito in poenoteno razumevanje tega prostora, predvsem pa prispeva k varnosti njegovih obiskovalcev, med katerimi so najbolj številni raznovrstni ljubitelji gora. Ne nazadnje pa tudi k večji varnosti domačinov in drugih, ki jih ogrožajo vremensko pogojene naravne nesreče v snežnih razmerah. Planinska javnost je na ta način dobila novo in dragoceno orodje za pripravo, izvedbo in analizo najrazličnejših planinskih aktivnosti. Vsekakor so planinci in strokovnjaki s tega področja zainteresirani za morebitno teritorialno širitev napovedi, obvestil in opozoril na zahod, natančneje na območje Furlanije-Juljske krajine. Verjetno pa to zadeva že drugo čezmejno projektno sodelovanje, ki prinaša nove izzive in partnerstvo. ●

² <https://www.youtube.com/channel/UCo5XyMQnqJ-NyVXi3kjKB01A>

Uporabniški ocvirki projekta CROSSRISK

Orodja za varnejše gibanje v zasneženih gorah

*Turnosmučarska
poezija nad
Lepo Kamno
Foto Miha Pavšek*

Vsaka pot v zasneženo pokrajino z vzpetinami in posledično tudi strminami se začne doma, natančneje – bi se morala! S snežnim pregrinjalom pokrite gore so za marsikoga še lepše kot njihova podoba v kopnih razmerah. Obisk gora v tem obdobju zahteva nekoliko večjo pozornost in temeljitejše priprave.

Ne le posamezne plasti v snežni odeji, ki odkrivajo – izjema so le najvišji deli naših gora – sorazmerno kratko zgodovino vsakokratne zime, problematične so tudi nižje temperature zraka, megla v snežnih razmerah, dolžina svetlega dela dne in tudi nekoliko močnejši vetrovi. Ti pogosto poskrbijo, da je občutek mraza še večji, naša izpostavljenost pa se poveča, če nas – nikarte – ujameta mrak ali tema kje više, in ne v dolini, ko je najtežje za nami; a ture tudi tam še ni konec.

V okviru projekta CROSSRISK je nastalo še nekaj za planince na vsak način zelo uporabnih vsebin in pripomočkov. Del teh je "kabinetnih" in so del priprav in načrta naših podvigov v gorah, nekateri drugi so predvsem ozaveševalni, v nekaj primerih pa lahko tudi sami pripomorete tako k boljši ozaveščenosti kot tudi k natančnejšim in bolj ažurnim podatkom s

terena. Če smo se v prejšnjih dveh prispevkih seznanili predvsem s splošnim pregledom projekta in "vremenskimi" dosežki spletišča crossrisk.eu, pa si bomo v tem zadnjem ogledali posodobljene in nove plazovne vsebine, orodja in rezultate.

Dodatki k plazovnemu biltenu

Za ta namen nadaljujemo s pregledom spletišča; vsebinskemu sklopu Domov, ki smo ga pregledali v prejšnjem prispevku in v katerem so vsebine, povezane s plazovnim (lavinskim) biltenom, vremenom in snegom ter podnebjem, sledi sklop Učne vsebine, v katerem je pet podmenijev. Prvi trije – Plazovna lestvica nevarnosti, Plazovni problemi in Velikost plazov – so dodatek oziroma pojasnila k plazovnemu biltenu. Med pregledovanjem biltena nas že tamkajšnji povezavi pripeljeta na dva od treh, kjer izvemo več o pla-

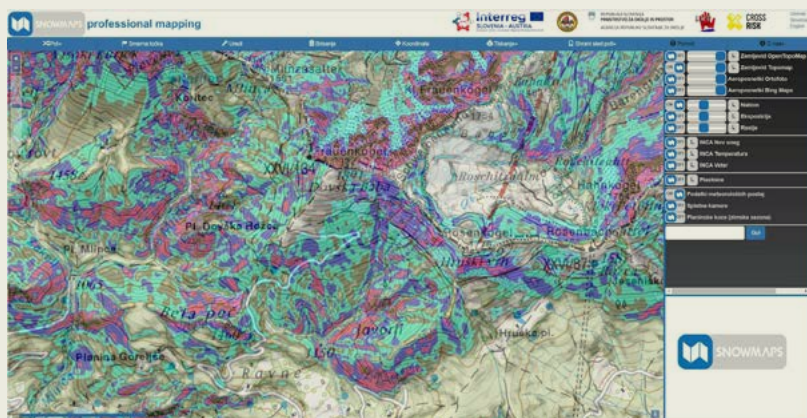
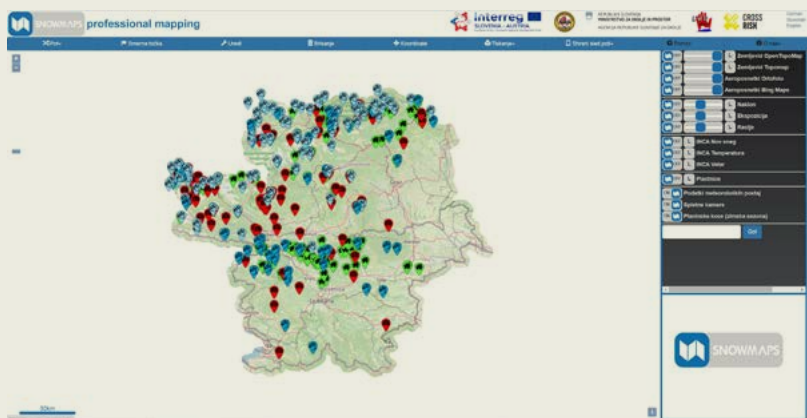
¹ ZRC SAZU
Geografski inštitut
Antona Melika.

zovni lestvici nevarnosti, to je evropski enotni petstopenski lestvici za opredeljevanje nevarnosti proženja snežnih plazov. Pri tej opisujeta vsako stopnjo dva različna kazalnika: stabilnost snežne odeje in verjetnost/možnost proženja snežnih plazov. Preglednico sestavlja pet stolpcev, prejšnjima dvema kazalnikoma pa so dodani še oznaka stopnje (1–5), simbol ter priporočila/opozorila za gibanje po zasneženi pokrajini. Sestavni del plazovnega biltena je tudi opredelitev vsakokratnih oziroma aktualnih plazovnih problemov; poznamo pet temeljnih glede na vrsto snega:

1. nov sneg (med sneženjem in neposredno po tem),
2. napihan sneg,
3. star sneg (in šibke plasti v njem),
4. moker in
5. polzeč sneg.

Snowmaps; tu se pokažejo lokacije samodejnih meteoroloških postaj, pozimi odprtih planinskih koč in spletnih kamer.
Vir Zajem zaslona

Dva od številnih prikazov, ki jih omogoča Snowmaps: kombinacija topografske karte in naklona ter topografske karte (z legendo) in samodejnih meteoroloških postaj. Vir Zajem zaslona

Pri vsakem od plazovnih problemov so popisane oziroma podane še značilnosti plazovnega problema, pričakovane vrste plazov, prostorska porazdelitev "problematicnih" plazov, lega šibkih plasti v snežni odeji, mehanizmi proženja, trajanje nevarnosti, prepoznavanje na terenu in priporočila za gibanje na plazovitem terenu s tovrstnimi plazovi. Pregled, razlago in pojasnila o plazovnih problemih (5) najdemo tudi v priročniku Več pod zavihkom Uporabno (http://crossrisk.eu/sl/assets/education/terenski_snezni_prirocnik.pdf). Za plazovni bilten zelo pomembna je tudi velikost plazov, natančneje velikostni razredi – tudi teh je pet: majhen, srednje velik, velik, zelo velik in izjemno velik snežni plaz. Velja, da večja kot je stopnja nevarnosti proženja snežnih plazov, več se jih sproži in tudi čedalje večji so.

Sklop Podnebje, kjer je podrobnejša razlaga in uporaba vsebin sklopa Podnebje iz zavihka Domov, smo že predstavili. Prav tako sklop Dodatne učne vsebine, v katerem se "skriva" video z navodili za branje plazovnega biltena in ostalih treh zavihkov, kviz ter posnetki plazovnih nesreč; vse to bo dobrodošlo predavateljem plazovnih vsebin. Omenimo, da je v tem sklopu tudi Katalog poplavnih scenarijev za odsek reke Mure ob slovensko-avstrijski meji.

V zavihku Učne vsebine bodo še to snežno sezono dodali tudi dva plazovna kurikula ali učna načrta – osnovnega ali temeljnega in naprednega oziroma zahtevnejšega. Z njihovo pomočjo naj bi v prihodnje vsebinsko poenotili različna izobraževanja na temo snežnih plazov. S prvim za osnovne tečaje in delavnice, namenjene zainteresirani splošni javnosti, z drugim pa za usposabljanja profesionalnih plazovnih kadrov. Za dokončanje obeh kurikulov so novembra 2020 prek povezovalne delavnice pritegnili k sodelovanju številne slovenske uporabnike plazovnih vsebin. Na ta način želijo doseči, da bodo pri poučevanju in delu upoštevali in uporabljali pripravljene načrte učnih vsebin ter enotne smotre, standarde in cilje.

Orodje za načrtovanje aktivnosti – Snowmaps

Nič kaj obetaven ni naslov naslednjega zavihka z imenom Več, v katerem se skrivajo kar štirje vsebinski sklopi. V prvem je že pri plazovnem biltenu omenjeni in zelo uporaben plazovni vtičnik, za njim pa Orodje za načrtovanje aktivnosti na prostem, torej v naravi, zlasti zasneženi, Snowmaps. Gre za povsem novo spletno orodje, ki so ga razvili kot pripomoček za načrtovanje turnih smukov in vzponov v snežnih razmerah na čezmejnem območju avstrijske Štajerske in Koroške ter Slovenije; na voljo je na www.snowmaps.org/si. Uporabniki lahko s pomočjo orodja načrtujejo ture ter si ogledajo aktualne podatke z vremenskih postaj, modelske vremenske napovedi in prek spletnih kamer tudi trenutne razmere. Načrtovano turo si lahko naložijo na svojo napravo GPS. Za lažjo uporabo tega orodja nam je v pomoč šest video predstavitev oziroma navodil (vsako v vseh treh jezikih), in sicer predstavitev orodja Snowmaps, njegova zasnova,

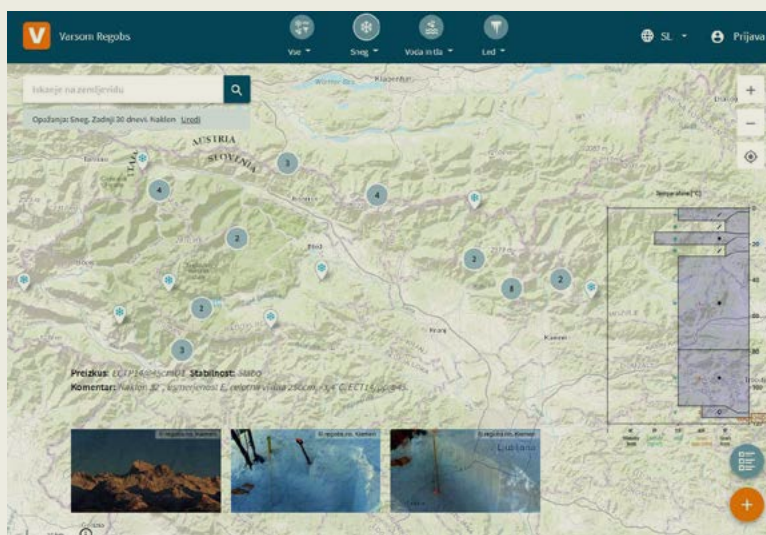
Poseben problem je tudi polzeč sneg, posledica pa polzeči snežni plazovi. Foto Miha Pavšek

funkcije okna z zemljevidom, uporaba nadzorne plošče, uporaba orodne vrstice in primer načrtovanja poti. Prav zadnje funkcionalnosti tega orodja bodo najbolj veseli uporabniki, ki gredo ali morajo v naravo tudi takrat, ko je ta pod (debelo ...) snežno odejo.

Na zemljevidu ali ortofoto posnetku površja – za vsakega od teh sta na voljo dve podlagi – lahko označite predvideni potek svoje poti, torej vzpona in spusta/ sestopa. Poleg napovedi meteoroloških podatkov (nov sneg, temperatura in veter), lahko vklopite še tri za snežne plazove izjemno pomembne podatkovne sloje: naklon, ekspozicija (orientacija pobočij) in rastje; pri vseh treh lahko nastavite prosojnost sloja. Kot poseben sloj so dodani še plastnice, vetru izpostavljena območja (reliefne oblike) ter podatki samodejnih meteoroloških postaj, spletne kamere in planinske kočice, vse na celotnem čezmejnem območju. Zemljevid/ortofoto posnetek površja povečamo ali pomajšamo enostavno kar s kolescem na miški ali s klikom na –/+ v levem zgornjem delu ekrana.

Aplikacija RegObs

Druga novost tega zavihka se skriva v sklopu Podatki s terena RegObs. Aplikacijo (<https://regobs.no>) je uradno razvila norveška platforma Varsom, omogoča pa zbiranje meritev in terenskih podatkov, kjer koli že ste. Ti podatki so ključnega pomena za opozorilne službe z različnih področij. Terenske podatke, ki opisujejo snežno odejo in opažene kazalnike nevarnosti

ter stanja voda, ledu in tal, lahko vnesete v aplikacijo RegObs skupaj z aktualnimi fotografijami in drugimi vrstami informacij. V okviru projekta so prevedli tako spletno kot tudi mobilno aplikacijo, ki je zdaj na voljo tudi v slovenskem jeziku ter jo lahko splošni uporabniki in opozorilne službe uporabljajo brezplačno.

Snežni priročnik

V zadnjem sklopu zavihka Več, ki je poimenovan Uporabno, pa sta še dve zanimivi publikaciji – *Terenski snežni priročnik* in *Snežna kartica* ter priročnik *Plazovi*, vse najdete v datotekah pdf-formata in si jih lahko natisnete. Nekaj izvodov priročnika je še na voljo (dobite jih pri avtorju članka), večino pa smo ob koncu projekta CROSSRISK, natančneje v snežni

Vnosna maska
REG_OBS za
sporočanje s terena
Vir <https://regobs.no/>

Namestitev nalepk s QR-kodo na izhodiščih planinskih tur in turnih smukov (Aljažev dom v Vratih)
Foto Manca Volk Bahun

sezoni 2020/21, razdelili zainteresiranim domačim uporabnikom. V priročniku, katerega sestavni del je tudi snežna kartica (osrednji del priročnika sestavljajo enaki obrazci kot je na kartici), so zbrana navodila za pripravo in izvedbo prereza snežne odeje ter nekaterih preizkusov stabilnosti snežne odeje. Na koncu priročnika najdemo uporabne opise značilnih plazovnih problemov oziroma tipov plazovne nevarnosti. Ti dve publikaciji bosta služili kot pripomoček predavateljem in udeležencem tečajev in delavnic na temo varstva in zaščite pred snežnimi plazovi, namenjeni zainteresirani splošni javnosti in naprednejšim uporabnikom (na primer članom služb za varstvo pred snežnimi plazovi in istovrstnih komisij). Zadnji zavihek O Crossrisku je namenjen informacijam o projektu ter ponuja vpogled v vseh šest novičnikov in dve sporočili za javnost, ki so jih pripravili projektni partnerji v času trajanja projekta.

Varne in zanesljive vijuge
Foto Miha Pavšek

Priročnik in kviz o plazovih

Predavateljem in pripravljalcem izobraževanj o snežnih plazovih bo v pomoč še nekaj izdelkov, ki so

Kontrolni točki na Ljubelju bodo dodali še video zaslon z informacijami. Foto Miha Pavšek

nastali v okviru projekta in jih najdete na spletnem naslovu <http://crossrisk.eu/sl/useful>. Velja izpostaviti predvsem oba – priročnika in kviz (najdemo ga v meniju Učne vsebine/Druge učne vsebine). Pri pripravi drugega priročnika Plazovi so sodelovali vsi slovenski partnerji tako z vsebinskimi pripombami in dopolnitvami kot tudi s posredovanjem ustreznih prilog, ki kažejo domača plazovita območja. Roko nad temi vsebinami so imeli sodelavci Fakultete za elektrotehniko, računalništvo in informatiko Univerze v Mariboru. Dolga leta sta se na tečajih poudarjali prepoznavanje in proučevanje problematičnih snežnih razmer. Pokazalo se je, da zavedanje in prepoznavanje nista dovolj. Navkljub vsemu znanju še vedno ignoriramo očitne znake nevarnosti in sprejemamo slabe odločitve. Priročnik, ki si ga lahko natisnete sami, nekaj izvodov pa je še na voljo pri slovenskih partnerjih projekta, izpostavlja ravno to

Naslovnica
priročnika plazovi
Vir Zajem zaslona

dvoje. Novost v procesu plazovnega izobraževanja pa je tudi izobraževalni kviz (<http://crossrisk.eu/sl/additional-content>), kjer lahko z 12 vprašanji preverite svoje znanje o snežnih plazovih in je primeren tudi za mladino. V izobraževalne namene pa so zbrali tudi posnetke plazovnih nesreč in jih opremili s kratkimi opisi.

Zdaj smo vendarle pri koncu pregleda novosti in uporabnih izdelkov, do katerih je pripeljal projekt CROSSRISK in pripomogel k temu, da bomo lahko že to snežno sezono še bolje pripravljene na vse "snežne pasti in zanke". Na mejnem platuju Ljubelj oziroma ob robu tamkajšnjega parkirišča bo že v letošnji snežni sezoni začel delovati video zaslon, na katerem bo del vsebin povezan tudi z vremenskimi podatki, napovedmi in opozorili, pripravljenimi v okviru tega projekta. Vsebino bo upravljal Zavod za varstvo pred snežnimi plazovi (<https://www.zvssp.si/>

bilteni/), kjer pripravljajo krajevni plazovni bilten za območje Zelenice, edinega tovrstnega v Sloveniji. Izberite in uporabite tudi druge, ki vam bodo prišli najbolj prav pri vaših aktivnostih na prostem v času, ko imamo opraviti s snežno odejo. Verjamemo, da bodo odslej vaše snežne poti še varnejše in gibanje preudarnjše ter da se boste lahko v kar največji meri posvetili neizmernim snežnim užitek in širokim zimskim razgledom. Naj bodo vaše prihodnje poti v zasnežene gore še varnejše!

Prispevki v tokratni temi meseca so bili pripravljene v okviru delovnega sklopa komunikacija projekta CROSSRISK, program sodelovanja Interreg V-A Slovenija-Avstrija 2014–2020 ter s pomočjo raziskovalnega programa/projekta Geografija Slovenije (P6-0101), ki ga sofinancira Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije.

Prek kviza spoznamo tudi različno strma pobočja.
Foto Miha Pavšek

Pomožna matrika za pripravo plazovnega biltena Vir Spletne strani EAWS - <https://www.avalanches.org/standards/eaws-matrix/>

EAWS		Verjetnost proženja snežnih plazov																							
		Na splošno le pri veliki dodatni obremenitvi				Predvsem pri veliki dodatni obremenitvi (lahko tudi že pri manjši)				Možno že pri majhni dodatni obremenitvi				Verjetno že pri majhni dodatni obremenitvi				Možno je spontano proženje plazov 2. velikostnega razreda	Možno je spontano proženje plazov 3., posamič pa tudi 4. velikostnega razreda	Verjetno je spontano proženje mnogih plazov 3., v več primerih tudi 4. velikostnega razreda	Verjetno je spontano proženje številnih plazov 4., v več primerih tudi 5. velikostnega razreda				
Velikostni razredi snežnih plazov		1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4								
Razsežnost nevarnih območij	Posamezna nevarna območja	1	1	1	1	1	1	2	3	1	1	2	3					1	2						
	Nevarna so nekatera mesta na strmih pobočjih	1	2	2	3	1	2	2	3	1	2	3	4	2	3	3	4	2	3	3	4				
	Nevarna so številna mesta na strmih pobočjih (v LB so posebej izpostavljena*)	1	2	2	3	2	2	3	4	2	3	3	4	3	4	4	4	2	3	4	4				
	Nevarna je večina mest na strmih pobočjih (v LB niso posebej izpostavljena**)									3	4	4	4	3	4	4	4	3	4	4	5				
	Nevarna mesta so tudi na manj strmih pobočjih													4	4	5	5								
		in / ali																							

*) Izpostavljena v lavinskem biltenu (LB) po nadmorski višini, ekspoziciji in/ali reliefni obliki.

**) Razsežnosti nevarnih območij so tako velike oziroma prostorsko tako razpršene, da jih ni več možno izpostaviti glede na nadmorsko višino, ekspozicijo in/ali reliefno obliko.

Minuta modrosti

Spomin na prvenstveni vzpon v Fortalezi

Tudi obdobje covida v letu 2020 je bilo za nekaj dobro. Uresničil sem trideset let staro obljubo samemu sebi in spisal ta članek po svojih dnevniških zapisih. Zgodba sega v konec leta 1990, ko sta se zopet združili obe Nemčiji, nama – Mihi Praprotniku in Marku Lukiću – pa se je nepričakovano ponudila priložnost, da odideva v čilenski del Patagonije, v skupino Torres del Paine, in poskusiva preplezati 1200 metrov visoko vzhodno steno Fortaleze.

Dober mesec pred najinim prihodom v Patagonijo sta bila v isti steni Peter Podgornik in Matjaž Ravhekar, ki sta morala zaradi Petrovega išiasa žal predčasno oditi domov. V steni sta pustila vso plezalno opremo in fiksne vrvi do pribl. 350 metrov višine (Peter bi rekel pribl. 450 m višine; sam menim, da je po tridesetih letih čisto vseeno, vzemite tisto številko, ki vam ustreza). Po vrnitvi v Slovenijo sta Peter in Matjaž iskala navezo, ki bi takoj odšla v Patagonijo in preplezala to steno. Z Markom sva se na hitro odločila, da greva sredi novembra 1990, edino težavo nama je predstavljal denar. Finančni problem je rešil pokojni Tone Škarja oziroma "njegova" KOTG,¹ ki je v celoti

brez obotavljanja zagotovila finančno pokritje za celo odpravo, za kar sem mu še danes hvaležen. To so bili časi, ko sva z Markom iz Slovenije v Patagonijo nesla šest kilogramov Žitovih sponzorskih Sport muslijev.

Neskončen strah in trije novi raztežaji

Ura je pol osmih zjutraj, zunaj sije sonce, midva pa leživa zavita v puhaste spalne vreče v izkopani snežni luknji pod vzhodno steno Fortaleze in se debelo gledava. Zaspala sva.

Hitro vstaneva in se pripraviva na odhod v steno. Preden začneva plezati nove raztežaje, morava *požimariti*² pribl. 350 višinskih metrov po en mesec starih,

1200 metrov visoka
stena Fortaleze z
vrisano prvenstveno
smerjo Minuta
modrosti

Foto Marko Prezelj

¹ Komisija za odprave v tuja gorstva.

² Vzpenjati se po napetih vrveh s prižemami.

ponekod natrganih fiksnih vrveh, ki sta jih v steni napela najina predhodnika Peter Podgornik in Matjaž Ravhekar. Na koncu *fiksov* naju po pripovedovanju Petra in Matjaža v transportni vreči čaka plezalna oprema.

Dogovoriva se, da bom danes prvi *žimaril* jaz. Ko se začneva vzpenjati po vrveh, se pokažejo vse razsežnosti te ogromne monolitne granitne stene, visoke 1200 m. Zadnjih 200 m stene je snežene, s črnimi skalnimi pregradami, snežišči in snežnimi gobami. Ko na vršni del posije sonce oziroma se temperatura dvigne nad ničlo, z njega po spodnjem navpičnem delu letijo odkrušeno kamenje, skale in led.

Strah me je, da je vrh zgoraj, kjer gre čez enega izmed ostrih skalnih robov, predrgnjena in da se bo pod mojo težo pretrgala. *Žimarim*, nebogljeno gledam gor in molim, da bi vrh zdržala. Bližam se skalnemu robu, kjer se vrh drgne, pa z grozo opazim, da se nekaj metrov višje drgne še enkrat ... Potisnem *žimarje* preko čez mesto, kjer je vrh načeta, tako da se že vidi jedro vrvi, in ga povijem s trakom, ki naj bi podaljšal življenjsko dobo vrvi in začasno preprečil njeno drgnjenje. Na enem mestu je bila vrh predrgnjena že čez polovico, tam sem naredil vozle in šel naprej.

Po veliki zajedi, kjer *žimariva*, so naložene in primrznjene velike skalne luske in skale, ki samo čakajo na zadnji sunek – to je lahko samo rahel dotik in že sledi njihov polet proti vznožju stene. Marko *žimari* kakšnih 80 metrov pod mano in paziti moram, da mu ne pošljem česa na glavo. Okoli naju vse brenči, šumi in ropota. Včasih se sliši, kot bi naju preletavala letala, če pa kamenje leti bliže, se sliši kot let helikopterja. Ko slišiš zvok padajočega kamenja nad seboj, se hitro cel napneš, stisneš se ob steno in poskušaš zlesti pod čelado, zraven pa moliš, da te ne bi zadelo in da ne bi zadelo in presekalo vrvi, na kateri visiš. Težko si je predstavljati kaj

tako psihično izčrpavajočega, če tega nisi nikoli počel. Prav trapasto, vendar so bili zvoki padajočega kamenja in ledu tako izvirni, da sem se na začetku plezanja kar nekajkrat ozrl v nebo in naivno s pogledom iskal letalo. Sem pri opremi, ki sta jo na vrhu fiksnih vrvi pustila Matjaž in Peter. Vse je zaledenelo, moko in težko, kar s kladivom razkopavam zmešnjavo ledu, klinov, vrvi, metuljev, špeha in ostale opreme. Ker sva oba vegetarijanca, pomagava špehu iz transportne vreče pri poletu čez steno.

Največ mi pomeni, da ni treba več *žimariti*, da sem pripet v tri kline na stojišču in se počutim varnega.

Z videokamero snemam Marka, kako *žimari* proti meni. Ne predstavljam si, da bi lahko plezal v vodstvu, saj me je dve uri koncentriranega strahu popolnoma psihično izčrpalo. Kaj tako nevarnega in neodvisnega od sebe še nisem počel, tudi tako strah me še nikdar ni bilo. Ker sem od svojega devetega leta veliko hodil po jamah, sem res obvladal varno uporabo prižem in napeljavo fiksnih vrvi in imel o tem povsem drugačne standarde. To *žimarjenje* po starih fiksnih vrveh pa je bilo grozljivka. Veliko raje bi tisti del stene kar *splezal*.

Ko gledam nazaj, se sprašujem, zakaj si po prvem *žimarjenju* nisva vzela enega dne in uredila sidrišč fiksnih vrvi tako, da bi bilo vzpenjanje po njih varno. Odkrito povedano ne vem, verjetno zaradi stalnega obstreljevanja s kamenjem in ledom od zgoraj in nisva želela v tem delu stene preživeti niti minute več, kot je

Začetek plezanja nad bivakom Arhiv Mihe Praprotnika in Marka Lukiča

Torres del Paine, vzhodna stena Fortaleza: One minute of wisdom, VIII-/A4, WI 75°, 1200 m. Preplezala Marko Lukič in Miha Praprotnik v novembru in decembru 1990. Prvih 350 metrov sta preplezala Peter Podgornik in Matjaž Ravhekar oktobra 1990.

Pred nama je vzhodno steno Fortaleza poskusilo preplezati vsaj sedem odprav, med njimi odprava Jima Bridwella (dva poskusa), Angleži (dva poskusa), Jay Smith in Scott Cosegrove, italijanska odprava iz Belluna ... Vsi so odnehali v spodnjem delu stene, večina verjetno zaradi nevarnosti padajočega kamenja in ledu.

Za podporo se zahvaljujem Petru Podgorniku, Matjažu Ravhekarju, pokojnemu Tonetu Škarji, pokojnemu Janezu Jegliču - Johanu, Klemenu Zupančiču, Andreji Velikonja, družinama Rezelj in Bronzovič, staršem, AO PD Ljubljana-Matica in vsem ostalim, ki niso poimensko naštet.

Zapis posvečam mojemu prvemu plezalnemu mentorju Niču Kregarju in vsem prijateljem, ki jih ni več med nami.

Bivak med zadnjim
54-urnim vzpomom
Arhiv Mihe
Praprotnika in
Marka Lukića

bilo treba. Peter mi je pozneje povedal, da oktobra po zajedni ni padalo prav nič kamenja in ledu, očitno zato, ker je bilo veliko bolj mraz.

Marko je pri meni. Z njim je vse v redu in pravi, da bo on plezal prvi. Preplezava tri nove raztežaje, nekaj mest okoli osme stopnje in nekaj tehničnega plezanja. Za seboj komaj vlečeva pretežko transportno vrečo z opremo. Med iztikanjem metulja se mi odkruši velika luska, se odbije od vreče z videokamero in po fiksnih vrveh nadaljuje svoj polet do snežišča pod steno. Ko sva z Markom skupaj na stojišču, se pogovarjava in se strinjava, da nikoli več ne bova *žimarila* podnevi in da bova *žimarila* le še dvakrat. Po šestnajstih urah v steni sledi spust po vrveh do vznožja stene, vmes pa še zvežem konca popolnoma presekanе fiksne vrvi. Na srečo se je spodnji konec odsekane vrvi zataknil pet metrov niže, tako da ga dosežem, ko na zgornji konec vrvi privežem stopno zanko *žimarja* in nekaj kompletov.

Počitek, ponovno v steni in nočni spust

Prespiva v najini snežni luknji pod steno. Boleča prebujanje in kljub sončnemu dnevni odhod v bazo, saj sva preveč utrujena, da bi plezala. V bazi si opomoreva, med okrevanjem pa znosiva še nekaj tovorov hrane in opreme iz doline do baze. Teh nekaj dni je vreme v hribovih slabo in ni primerno za plezanje. V bazi sta z nama še Andreja (Velikonja) in Klemen (Zupančič). Andreja, moja punca, je prišla z nama kot podpora za bazo, Klemena pa sva "podedovala" od odprave Petra in Matjaža, ni odšel domov z njima, je raje počakal na naju. Nesebično nama je pomagal nositi hrano in opremo v snežno luknjo pod steno. Do snežne luknje pa ni šel nikoli z nama, po navadi je šel pozneje, dopoldan naslednjega dne, ko sva bila midva že visoko v steni in ga kot drobno piko gledala, kako teče pred podirajočimi se seraki. Spomnim se, kako sem se po celodnevni plezanju, utrujen in žejen, razveselil konzerve mrzlega jagodnega kompota, ki ga je med najinim plezanjem prinesel Klemen in položil pod spalno vrečo v snežni luknji.

Nato se po treh dneh vreme izboljša in odideva pod steno. Čas v bazi sem izkoristil, da sem se psihično pripravljaj na ubijalsko *žimarjenje*, in mislim, da sem

se kar dobro pripravil. Iz teorije v prakso, kar je veliko težje, kot bi si mislil, saj se moraš sam pri sebi odločiti, ali si pripravljen umreti. Nekaj sekund *žimarjenja* v Fortalezi in hitro spoznaš, kako rad živiš, kako rad se imaš, kako zelo si navezan na življenje in svet.

Na konec fiksnih vrvi pridem psihično in fizično popolnoma v redu. Tokrat sva se z Markom, kar se tiče strahu, zamenjala. *Žimari* za menoj in povija vse natrgane dele vrvi s trakom, da bodo zdržale še eno vzpenjanje po njih. Na mestih, kjer so bile vrvi že pošteno načete, pa sem sam pred tem naredil vozle. Začneva, kjer sva zadnjič končala. Plezam tehnični raztežaj, lepo poč, ki se na koncu popolnoma zoži in moram zato v prečko A4, kjer uporabim tri *rivete*,³ zabijem nekaj slabih *jeseničanov* za veliko lusko, ki poka in popušča, ko za njo zabiješ klin. Počutiva se varna, saj je stena na tem delu previsna, tako da padajoči led in kamenje z vršnega dela letita v dolino nekaj metrov stran od stene. Res uživava v težkem in zračnem plezanju.

Priplezava v velik monoliten kot, dobro viden iz doline, in po njem preplezava še dva raztežaja in pol po odličnem granitu, zadnjega pleza Marko že v temi. Občudujem ga, kako mirno in zbrano pleza težak raztežaj, z nogami v nogavicah in prevelikih plezalnikih. Pred odpravo si je v smeri Kaj ti je deklira v Mišji peči poškoval prst na roki, očitno ga to ne ovira pri današnjem plezanju. Tako sem utrujen in dehidriran, da ne morem več razsodno misliti. Potrebujem kar nekaj koncentracije, da naredim najpreprostejši tehnični manever, na primer da pravilno vpnem osmico za spust.

Sledi nočni spust po fiksnih vrveh. Nekje na sredini spusta proti vznožju stene mi nikakor ne uspe vpeti osmice na kot struno napeto vrv pod sidriščem. Derem se v veter in noč, preklinjam Marka, ker kot zadnji ni napel in zavozlal vrvi pod seboj oziroma sidriščem, kar bi preprečilo, da bi veter vrv zataknil za neko lusko in jo tako napel, da se po njej ne da normalno spustiti. Plezalno vrv sva pustila zgoraj, na koncu zadnjega raztežaja, in ne ostane mi drugega, kot da se vpnem na spodnjo napeto vrv z obema prižemama in se z njima počasi spustim 50 metrov, osvobodim napeto vrv, ki je bila zataknjena za lusko, in nekaj časa nadaljujem spust z normalnim spuščanjem ob vrvi z osmico. Manever z *žimarjenjem* navzdol in osvobajanjem napete vrvi niže ponovim še dvakrat, vendar s to razliko, da se ne derem več, saj sem preveč utrujen. Z Markom se počasi privajava na vse te dogodivščine oziroma pridobivava izkušnje. Tokrat je plezanje trajalo 23 ur.

³ Manjša, šibkejša različica svedrovca brez ušesa. Zanimiva je Mihova zgodba o vrtnanju *rivetov* v steni: "Do takrat še nisem plezal v Ameriki, da bi *rivete* videl v živo, mi je pa nekdo, ki se je vrnil iz El Capitana, povedal, da gre za vijake, zabite v izvrtane luknje, vendar le toliko globoko, da držijo samo težo plezalca, če se obesi vanje, če bi padel nanje, pa bi se izpullili. To sem vzel za sveto resnico in sem vrtal *rivete* tako plitko, da so res držali samo, če si se nežno obesil vanje. Kaj dosti več pa ne bi zdržali. Pri vsakem *rivetu*, ki sem ga zavrtal, me je malo pekla vest, kaj če sem ga zavrtal pregloboko in bi zdržal tudi padec, ki ga sicer ne bi smel, saj bi s tem uničil tisti raztežaj A4. Nekaj let pozneje sem v El Capu spoznal resnico o *rivetih* ..."

Družabnost v bazi

Prespiva v snežni luknji pod steno, hoja v bazo in 16 dni slabega vremena, strategija za zadnji naskok za dva dni, trening rok na deski z oprimki, joga, basanje s hrano in praznovanje božiča v italijanski bazi s Španci, Američani in Nemci. Španca Jon Lazcano in Willy plezata novo smer v zahodni steni Torre Centrala. Američani poskušajo z novo smerjo v levem delu vzhodne stene Fortaleza. Nemci Wolfgang Güllich, Kurt Albert, Bernd Arnold, Norbert Batz in Peter Dietrich pa plezajo novo smer v vzhodni steni Torre Centrala, preplezali so jo čez dva meseca in je dobila ime Riders on the storm. Z nemškimi plezalnimi legendami smo se srečali že na letališču v Buenos Airesu in nato smo ob bolj ali manj slabem vremenu v Puerto Natalesu in bazi skupaj preživeli tri mesece. Svojo novo smer v Torre Centralu so želeli preplezati s šestimi plezalnimi vrvmi, brez portaledgev (visečih postelj) in fiksnihi vrvi, v slogu *fast, free and light*,⁴ in nato kmalu ugotovili, da je dobro poznati Slovence, ki jim lahko dajo fiksne vrvi, kline, svedrovce in spalne mreže s posebnimi bivak vrečami. Z Markom sva se že prvi dan plezanja odločila, da bova poskusila najino smer preplezati na drugačen način, kot sta si svoj vzpon zamislila Peter in Matjaž. Zato sva lahko višek opreme posodila Nemcem, ki so jo hvaležno sprejeli. Bili so prijetni in preprosti ljudje, vedno pripravljene na razne neumnosti in zanimive pogovore. Res nam ni bilo dolgčas.

Sploh Kurt Albert je bil prav poseben človek. Po odpravi sva med plezanjem v nemški Frankenjuri kar nekaj noči prespala v hiši Kurta in Gülücha. Kurt je šel včasih z nama v plezališče in naju gledal, kako plezava, sam pa si je v tistem obdobju privoščil daljšo plezalno pavzo in se doma učil igranja na klavir. Večino svojega življenja je počel tisto, kar ga je trenutno veselilo, rdeča nit pa je bilo plezanje. Še malo zgodovine za nepoznavalce – Kurt je postavil pravila prostega plezanja na način z rdečo piko. Wolfganga pa sva zaslišala, kako trenira, in z veseljem nama je pokazal telovadnico, kjer je treniral. Zrisal nama je tudi skico za *campus board*,⁵ ki ga je izumil za svoj trening, to je bilo okoli leta 1991. Tudi v dolini ves čas nad seboj čutiva pritisk stene, veva, da še zdaleč nisva končala zadanega, in hkrati ne veva, ali nama bo uspelo. Nimamo vremenske napovedi, prepričujem se, da bo po toliko dneh slabega vremena že prišlo nekaj dni dobrega. Končno se vreme izboljša, popoldan tik pred najinim odhodom iz baze z Gülüchom, ki je ravno prišel na obisk, še malo potreniramo na deski in tramu ob naši kuhinjski baraki. Nato Güllich reče: "K... pa ta trening, *zlest* je treba naše smeri, zato smo tukaj." Odgovoriva mu, da prav to nameravamo, rečeva živjo, si naloživa nahrbtnika na rame in v dolgih belih termo gatah odideva pod steno v snežno luknjo. Najdeva jo na pol podrto, vse teče, razbesni se nevihta, stena je čisto mokra, morala na ničli. To ni psiha za končni naskok, zato ob dveh

Trening z Wolfgangom Gülüchom tik pred najinim zadnjim odhodom v steno
Arhiv Mihe Praprotnika in Marka Lukiča

zjutraj nočem vstati, ko Marko dvakrat neprepričljivo pokliče "Miha, greva!", nato pa še sam zaspi nazaj. Naslednji dan sušiva opremo, povečava snežno luknjo za novo kuhinjo, kot da bova v njej prebila še vsaj eno leto in je to rešitev za vse najine probleme. Čakava, da se stena vsaj malo posuši. Odločena sva, da greva v steno zadnjič, *požimarila* bova 600 metrov visoko, do koder sva priplezala, s seboj bova vzela še nekaj vrvi in jih za seboj fiksirala nad najvišjo doseženo točko, za vrnitev, ker bo smer predvidoma šla pošteno v prečko in drugače ne bova mogla sestopiti. Nato pa v *alpu*⁶ naprej. Predvidevava, da bova bivakirala, vendar s seboj ne bova vzela spalnih vreč, da bova lažja, saj je svetlo tja do 23. ure.

Naskok na vrh

Štartava ob 2:30 in ob sedmih zjutraj sva že 600 metrov visoko. *Žimarjenje* je bilo najboljša do zdaj, vse je bilo zmrznjeno in primrznjeno, vrvi pa na ključnih mestih povite s trakom. Včasih se je zanka primrznjene vrvi

*Regeneracija
v naši kuhinji
v bazi
Arhiv Mihe
Praprotnika in
Marka Lukiča*

⁴ Hitro, prosto in s čim manj opreme.

⁵ Posebna deska za treniranje.

⁶ V alpskem slogu, brez uporabe fiksnihi vrvi in vračanja pod steno.

Tehnični raztežaj A4, ki je omogočil prehod v srednji del stene.
Arhiv Mihe Praprotnika in Marka Lukića

Marko pleza raztežaj VIII- na začetku velikega granitnega kota.
Arhiv Mihe Praprotnika in Marka Lukića

nad mano pod mojo težo odlepila od skale in sem padel kakšen dober meter, pri tem pa nikoli nisem vedel, ali je popustil samo led ali je vrvi presekana, se bom ustavil ali ne. Imava dva nahrbtnika, ničesar ne vlečeva za seboj. Marko pleza prvi, jaz ga varujem in snemam s kamero. Ko pride na stojišče, *požimarim* za njim z 250 metrov fiksnih vrvi in obema nahrbtnikoma, skupaj vsaj 30 kg. Od napora sopiham, vse me tišči in veže. Nobenega občutka sreče ali lepote ob lepem sončnem patagonskem dnevu, le misel, da ne grem nikoli več v kaj takšnega in kdaj se bo končalo to mučenje.

Plezanje ni nič lažje kot v spodnjem delu, morda je le malo manj strmo, vse počí so zalite z ledom. Tu se izkaže Marko, ko pleza v razkoraku med odpočeno lusko in zaledenelo počjo, brez omembe vrednega varovanja, zatiči, ki jih je zataknil, popadajo ven, ko nad njimi zabije klin, na *frende*⁷ v zaledeneli počí se ne upa obesiti in tako *spleza* ves raztežaj prosto, oceni ga z VIII-. Po nekaj raztežajih prideva do velikih balvanov, zalitih s snegom in ledom. Marko je mojstrsko opravil svoje, zdaj se zamenjava. Ne plezanje, basanje po širokih počeh, zalitih z ledom, nato snežna rampa, manjši odstavki strmega ledu, 120 metrov prečke in tik pred nočjo doseževa manjše trikotno snežišče pod zgornjim delom stene.

Nikjer nobene police za bivak. Spustiva se na rob snega in si izkopljeva majhno poličko za sedenje, noge nama bingljajo čez steno. Piha. S kuhalnikom nama uspe stopiti posodo mlačne vode. Zlezeva v bivak vreče in poskušava zadremati. Sredi noči Marko zakriči. Ko zbašem glavo iz bivak vreče, ga ni več poleg mene. "Marko, Marko!" kličem v noč in ga nato zaslišim dva metra niže. V dremežu ga je prijel krč in ga vrgel s police, da je obvisel na vrvi. Bolj ali manj naju zebe, za kakšen trenutek nama uspe zadremati. Jutro, posoda vročega maratonika in greva naprej. Od tu naprej plezava v *alpcu*, brez fiksnih vrvi, menjava se v vodstvu. Nekaj tehničnega plezanja z odseki prostega plezanja in ledu. Začne močno pihati, veter nosi sneg iz zgornjih snežišč čez steno tako, da dostikrat ne moreš niti gledati. Američani nama pozneje niso verjeli, da sva tisti dan plezala, ker je tako pihalo. Med plezanjem počí, po kateri teče voda, Marka popolnoma namoči. Ura je šest zvečer. Nato še en raztežaj do roba, res dobesedno roba, klin, v njem lestvica, v zgornjo prečko lestvice stopim z derezo in nato zasadam cepine v led snežišča, ki vodi do vrha.

Po snežišču plezava hkrati, ozrem se proti jugu na neskončno belo ledeno prostranstvo. Čutim, kot da nisva več na tem planetu, kot da sva v neki drugi realnosti in so vse vezi odpadle, neskončen notranji mir teče skozme, prevzame me občutek svobode. Nato še en kručljiv skok, kjer se naveževa, doseževa greben in med snežnimi gobami pogledava na drugo stran Fortaleze, na čudovite rjave pampe, modre reke in jezera. Greben postane strmejši, s snežnimi gobami, zato zopet varujeva; oba veva, da zaradi lepšega, klini v kručljivi skali

⁷ Vrsta varoval, metulj (ang. friend).

*Izčrpana, vendar neskončno srečna po končanem vzponu
Arhiv Mihe Praprotnika in Marka Lukiča*

ne držijo, plezam po 75-stopinjskem, 40 centimetrov debelem prhkem snegu, napihanem čez kruš. Ko se strmina še poveča, se kakšnih osem metrov pod vrhom najvišjega prhkega snežnega stožca gobe obrnem in sestopim do Marka. Odločil sem se, da se zaradi osmih metrov ne bom zvrnil 1200 metrov. Marko se strinja. Ura je devet zvečer, še vedno je svetlo. Sva sama, na koncu sveta, visoko nad Silent Valley – Tiho dolino.

Nazaj v dolino

Na koncu klinov nisva več izbijala, ker sva bila preutrujena in sva varčevala z močmi za spust.

Sledi sestop po isti smeri, najprej sestopava hkrati, nato pa sledijo spusti ob vrvi. Ko sem že skoraj na snežišču, kjer sva bivakirala, se konec 9-milimetrske vrvi nad menoj zatakne in ne morem se spustiti na sneg.

Noč je, baterija mi zasveti samo občasno, preklinjam, Marko je na zgornjem sidrišču brez baterije v temi in čaka. Do polovice zabijem slab klin, nanj obesim nahrbtnik, ne vem, ali bo zdržal, vseeno mi je, če vse skupaj odleti čez steno, pravzaprav si to želim. *Požimarin* 15 metrov navzgor in rešim konec vrvi iz za luske, se spustim na snežišče, naredim varovališče in pokličem Marka, ki se spusti do mene. Ko vlečeva vrv, zaslišiva "helikopterje", in to čisto nad seboj. Nato na snežišču, nekaj metrov levo od naju, ki bi ga ravno prečil, če se vrv ne bi zataknila, začne pokati, povsod iskre, sikanje in brenčanje, smrad po žveplu in razbiti skali, nato mir in tišina. Sploh naju ne gane, le spogledava se in si rečeva, da je res vsaka stvar za nekaj dobra, ter nadaljujeva spuščanje po fiksnih vrveh. Zajame naju megla, ves čas imava prisluhe, kot da okoli naju pleza še kar nekaj navez.

Sam s seboj se pogovarjam v španščini in francoščini, čeprav ju v normalnem stanju ne znam, vmes kinkanje na sidriščih, viseč v osmici, in nato končno vzožje stene in najina snežna luknja, ura je sedem zjutraj. V zadnjem naskoku sva bila v steni 54 ur, od tega šest ur na bivaku.

Zdaj se začne najlepši del vzpona, ko podoživljaš, kaj vse si preživel v steni in pod njo. Oba sva od sebe dala vse, svoj maksimum oziroma veliko več, šla sva

*Večinoma se je prepletalo tehnično in prosto plezanje.
Arhiv Mihe Praprotnika in Marka Lukiča*

*Za spremembo varno žimarjenje po velikem kotu
Arhiv Mihe Praprotnika in Marka Lukiča*

čez mejo, tako fizično kot psihično. Odlično sva se ujela, se podpirala in postala resnična prijatelja. Smer sama po sebi niti ni pomembna, pomembno je neko globoko spoznanje, ki je ostalo v naju in se o njem ne da pisati.

Ko zdaj, 30 let po tem najinem vzponu premišlujem in gledam nazaj, se mi zdi najlepše, s kakšno predanostjo sva opravila ta vzpon. Tega časa se spomnim kot popolne svobode, kolikor je mogoča v tem fizičnem svetu. Ni bilo preračunljivosti, popolnoma preprosto življenje, plezanje in skozi njega iskanje duhovne resnice.

Med vsemi mojimi vzponi ta zaseda posebno mesto. Mogoče je izraz vzpon napačen, bolje bi bilo reči resnično potovanje, ne samo na drugi konec sveta, temveč predvsem vase. Veliko čudovitih ljudi je pomagalo, da se je potovanje lahko začelo in se razvilo, kot se je.

Bila sva mulca, ki sta si upala živeti svoje sanje. Jaz sem imel 23 let, Marko pa 20. Življenje nama je dalo možnost, odločila sva se zanjo in podprlo naju je celo veselje, kar pa ne pomeni, da je bilo lahko.

Hvaležen sem za to izkušnjo. ●

Tesnoba in radost

Ko ne gre vse prav, a je na koncu vse prav

Tisti občutek. Saj ne veš, kaj je. Strah, napetost? Tesnoba. Vrtanje nekje globoko v tebi. Kako bo? Ne veš. Hodiš prav ali ne? Se bo izšlo – ali bo treba nazaj? Se sploh bo izšlo?

Kdor hodi v gore, v naravo, gotovo pozna ta občutek. Vsakomur se zgodi, posebej če zaide z označenih poti tja, kjer sploh ni poti. Celo na markiranih poteh, v megli, viharju, temi, se ta čudna tesnoba rada zaje nekam noter. In te potem žene po svoje, da malo hitreje stopiš, včasih pa ravno nasprotno – mencaš in najraje ne bi naredil nič. Ker ne veš. Ker si morda niti nočeš priznati, da ne veš. Ker ne moreš vedeti – dokler ne vidiš.

Takšne so mnoge samotarske poti, zlasti ko prvič hodiš tam nekje, kjer ni ravno uhojeno, tam, kamor le redko zaide kakšna duša. Še bolj napeto je, ko se pridružijo megla, slabo vreme in utrujenost, ko dolinski mrak naglo leze navzgor in požira goro. Občutek tesnobe je še močnejši, ko sestopaš, že dodobra izdelan, in te skrbi, da bo spodaj neprehoden skok ...

A potem vendarle prideš, v večini primerov, k sreči tja, kamor si se namenil. Tesnobo zamenja radost,

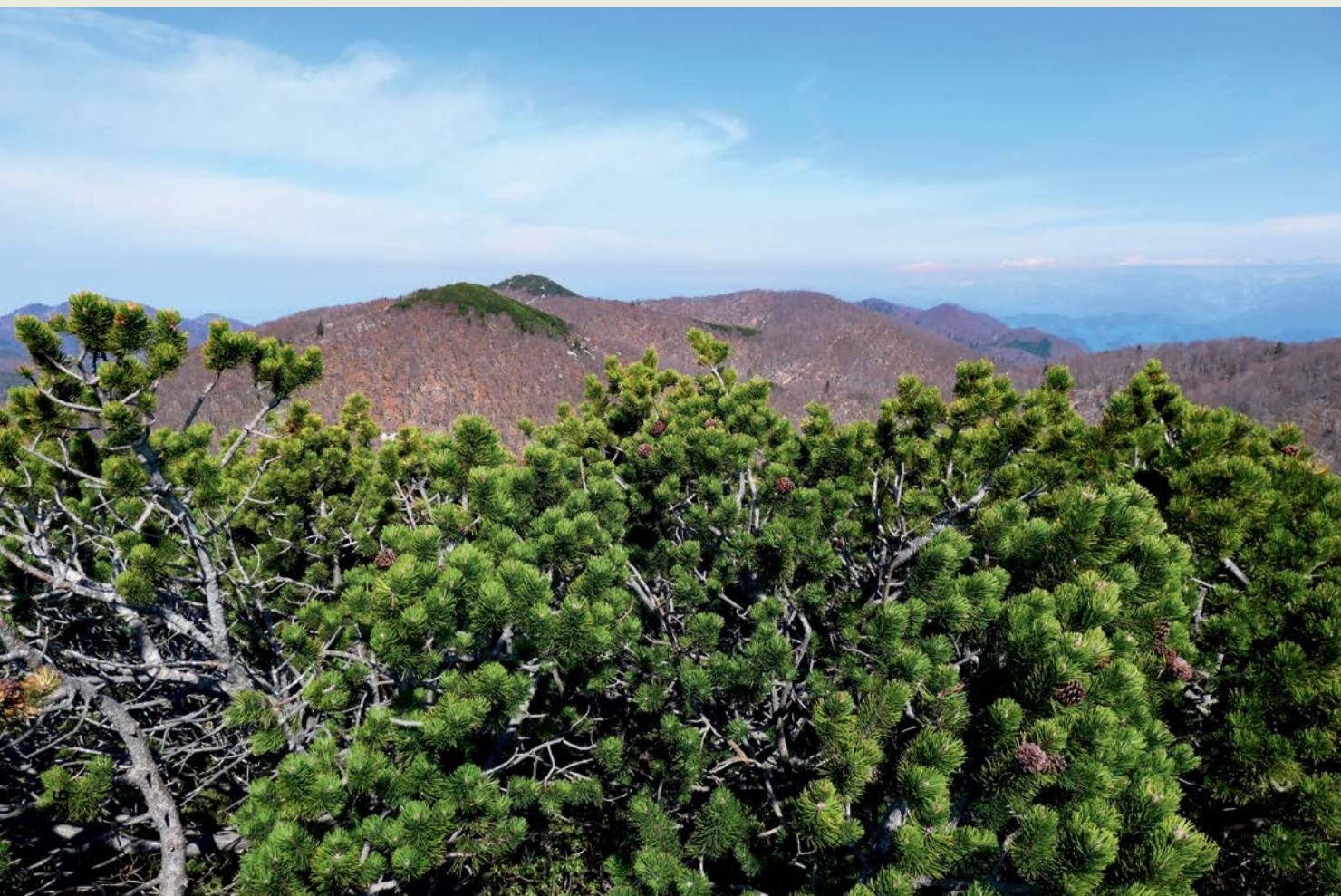
olajšanje, umiritev ... Kar nenadoma se pojavi hvaležnost, veselje, da si zmožel, da se je dobro izšlo. Saj, mar ni prav v tem čar, da vedno ne moreš vedeti? Mar ni tesnoba tudi svojevrstno zagotovilo, da ravnaš preudarno, da premisliš, kaj počneš in kaj ti je storiti? Prav zato na koncu z radostjo gledaš na prehojeno pot.

U snegu čez Golake

Mnogo let je že minilo od takrat, ko sva se z Mojco namenila iz Idrije po Slovenski planinski poti do Ajdovščine. Tista zima je bila dolga in Trnovski gozd seže skoraj poldrugi kilometer visoko. Že ko sva prišla nad Hleviško planino, sva opazila, da so gozdovi tja čez nad zgornjim tokom Idrije povsem zaliti s snegom. Globoko zaliti! Na Hudem polju, nekaj ur kasneje, sva kar z roko lahko prijela tisti kamen na vrhu spomenika. In gori, v pobočju, sva prav previ-

*Rušnati klobučki
Golakov. Pogled z
Velikega čez Srednji
na Mali Golak.*

Foto Marjan Bradeško

dno prečkala snežne strmine (šele naslednje leto sva ugotovila, da je tam cesta). Moralo je biti še kakšna dva metra snega. Dan se je nagibal v pozno popoldne, ko sva na križišču, ki ga seveda nisva videla, nekako zavila proti vzhodu, četudi se mi je zdelo nelogično. A zgolj skica v vodničku pač ni bila zemljevid, za tisto območje tedaj zemljevida sploh ni bilo.

Od tam naprej je šlo vse le še po občutku. Sneg se na srečo ni kaj dosti udiral, a kaj, ko ni bilo nobene, prav nobene sledi. Le od vetra obrušeni robovi v vrtačah! Postajalo me je strah. Noč bo neizbežno prišla. Hudega mraza ni bilo, tako da sva se že pogovarjala, kako se bova v spalnih vrečah zavlekla v kakšno luknjo pod rušjem, ki je sem in tja štrlelo iz snega. A vendarle. Nebo, ves dan kovinsko sivo, se je začelo modriti, zavel je tudi veter, zdelo se je, da se dan malce podaljšuje, pa tudi, da sva že kar visoko. Nekje mora biti tisti greben Golakov!

Dejansko sva prišla nekam na vzhodni del; ker je bilo vse zalito in odprto, sva na zahodu kmalu zagledala goli vrh Malega Golaka. Pot ni bila ravno kratka, a tedaj sem že verjel, da bova uspela priti do Iztokove kočice. Prve človeške sledi sva zagledala slabo uro pozneje na vrhu.

Uspela sva!

Hladna večerna samota in neizmerna bela prostranstva, le zeleno rušje in skrivenčene bukve okoli naju. In nebo, ki je postalo večerni kristal. V daljavi kot privid vsa veriga Julijcev. Ne, nisva še končala. Ko sva se po gazi, pošteno utrujena, spuščala navzdol h koči, se je že krepko temnilo. Končno se je kot temna senca

izrisala Iztokova kočica, in ko sva odprla vrata, se naju je družba, ki je tam praznovala, domala prestrašila. Nikogar niso pričakovali tako pozno. Morala sva biti res dodobra izdelana, saj so nama brž ponudili potico in čaj. Toplota prostora, lesena klop in dolge ure za nama so v naju vlili neizmerno radost. Težka pot je bila za nama. Zmogla sva. Našla sva! Ja, tudi zaspala sva prav kmalu, za vso dolgo noč.

S Slemena v Beli potok

Ne vem, kaj mi je bilo, ampak na noben način se nisem hotel vračati po isti poti. Iz Mojstrane čez Vrtaško planino in Vrtaški vrh sem jo primahal gor na Sleme. Hitro sem hodil in težak dan je bil. Vlažen, a jasen. Pred tem sem ravno bral o Belem potoku, o suhi strugi, belih kamnih, stezici nad Skočniki. Saj, tja čez, pod Kukovo špico, so melišča, no, pa nekaj rušja, in gotovo bo prehod v grapo in navzdol. Pa sem se spustil po tistem ostrem robu v sedlo pod Vrhom nad Mužiči in pod stenami nekako prečil tja čez, na začetku niti ni bilo kaj dosti ruševja. Sama grapa desno spodaj je bila videti preveč "skokovita", da bi poskušal kar po njej.

Nekaj časa je šlo lepo, potem me je začela mučiti moja neučakanost. Na vsak način sem hotel dol. Zavil sem desno nad grapo, prvič. Razočaranje. Dno grape je bilo globoko spodaj pod skokom. O tem, da je bilo okoli mene vse več rušja, ni treba posebej govoriti. Skozi smolnate veje sem se prebil nazaj gor; kjer je svet malce bolj odprt. Nadaljeval prečenje. Pa me je spet premagalo: kaj pa, če se tule vendarle pride

*Pogled z Votlega Slemena na Kukovo špico (levo) in Špik (desno)
Foto Marjan Bradeško*

*Nekje spodaj vabi Beli potok.
Foto Marjan Bradeško*

*Mišeljski greben z ramo Koštrunovca (ob macesu)
Foto Marjan Bradeško*

dol? Spustil, no, premetal sem se čez rušje in na robu obupano ugotovil, da pač ne bo šlo.

Ko sem trudoma, od glave mi je kar kapljalo, zadušljiva poletna sopara je visela nad rušjem, spet lezel navzgor; sem od nekod zaslišal ropot helikopterja. Začutil sem, da sem že pošteno utrujen, pa še žejen povrhu. Tesnobni občutki so se privlekli od nekod, strašljiv zvok helikopterja, ki se je odbijal od sten, jih je priklival. Pogled na vrh, visoko zgoraj, mi je jasno dal vedeti, da pot lahko vodi le v dolino. Da bi se vračal, ni bilo pravih moči. V takem sem se malo ustavil in razmislil. Tja, proti severu, proti Vršiču, so bila pobočja videti prijaznejša. In sem se odločil. Nič več poskusov prehitro desno dol! Daleč tja čez bom prečil, in ko bom dobro videl, da je mogoče, grem dol.

Šlo je!

A z veliko boja z ruševjem, ki se je neprestano "valjalo pod nogami". Končno tista grapa, ki se tako lepo "izlije" v dolino Belega potoka, končno tiste bele skale, viharniki v strugi, tišina, mir. Radost je pregnala tesnobo, bela skala je dala sedišče, pogled je končno lahko gledal le še za spomini, ki so ostali tam gori v vznožju Kukove špice. Ja, pot do doline je bila še dolga, a bila je pot!

Čez Koštrunovec v Velsko dolino

S Triglava sem se tistega oktobra vračal po malce daljši poti. Nikoli prej ni bilo časa za take poti. Pa sem zjutraj s Kredarice krenil proti Planiki in na Dolič ter se od tam vzel na Mišeljski konec. Imeniten in samotni je bil potem greben, sosed Triglav čisto blizu, kozorogi pa nastavljeni ravno prav za lepe fotografije. Eden se je hudo razhudil in puhal proti meni ter mahal z rogovjem, seveda, zmotil sem njegovo samoto. Na koncu grebena, na Mišelj vrhu, bi lahko pot zaključil, spust s sedla v Mišeljsko dolino sem poznal že od prej. A kaj, ko je spodaj, na vzhodni strani, tako zelo vabila tista rama Koštrunovca in peščeno teme je bilo videti tako blizu. Nekdo mi je rekel, da se od tam pride v Velsko dolino, ampak po dolgem dnevu človek vendarle ni ravno svež in nared za spuste v neznanu.

Nič. Saj ni kake strašne višinske razlike, če spodaj ne bo šlo, bo pač treba splezati nazaj. Začel sem previdno po skalovju navzdol. Malce preveč naravnost sem hotel in prišel nad skok. Brž me je spreletelo – če je že tule skok, kaj pa bo spodaj? Velska dolina je vendarle še precej pod menoj. Tista zoprna napetost se je priplazila vame. Nevarna, če je ne vzameš resno. Razmislil sem – in jo ubral prečno nekoliko levo, proti robu nad Velsko dolino. Tam je bil svet videti prijaznejši, navsezadnje je tisti rob neke vrste nadaljevanje grebena. Še en skok mi je malce ponagajal, potem sem bil na melišču, na temenu Koštrunovca. Sredi ničesar. Vedel sem, da so na strani Malega polja in Mišeljske doline strme trave, videl pa tudi, da je svet v Velsko dolino grdo odlomljen.

Le kje se tam čez pride dol?

A menda bohinjski lovci že vedo. Tista značilna napetost, ko se bližaš robu in ne veš, kaj boš zagledal pod

seboj, me je spremljala zadnjih nekaj korakov. Bil sem na robu. Širok nasmeh se je razlezel čez lica, saj sem jo brž ugledal – imenitno polico, ki poševno preči steno in vodi naravnost do rušja v Velski dolini. Seveda polica ni bila ravno sprehajalna pot, prav previdno sem hodil po njej in se čudil, kako narava naredi prehode, kjer jih nikakor ne bi pričakoval. V dnu Velske doline so vse napetosti brž izginile. Med dehtičim poletnim cvetjem ob potočku sem gledal gor in se še vedno čudil. Radostno sem se počutil, celo malce ponosa se je oglašalo od nekod. Lepa pot je bila. No ... čakala me je še dolga pot do Rudnega polja, a tisto je bila le še – "peš" pot.

Vanežev rob

Prvič v življenju sem pogledal, če je na telefonu signal. S strahom. Kaj če ...? Če bi le moral poklicati? Kar resno me je zaskrbelo. Pa tako imenitno se je začelo. Še v temi sem se odpravil v Beli potok in "po drnu in žlebovih" na Vanežev rob, kot pravi vodnik *Plezalni vzponi, Vzhodne Julijske Alpe*. Res sem nekako prilezel v tisto sedelce med Kukovo špico in Vaneževim robom. Ves zadovoljen, saj sem proti vabečemu grebenu pogledoval kakšni dve desetletji.

Sredi samote sem se znašel, visoko nad vsem, a še vedno nizko pod stenami Kukove špice, Škrnatarice, Široke peči tam čez ... Tudi iz starega opisa na spletu sem razbral, da greben tja do Vršiča (nad Martuljkom), razen nekaj rušja, ne bi smel biti nič posebnega. Le da je opis govoril o poti v nasprotni smeri, in da se je rušje medtem dodobra razraslo. Kljub vsemu sem čez Vanežev rob in sosednji Siljev rob lepo na-

predoval. Razen nekaj prask in precej dišeče smole po rokah in nogah je bilo vse eno samo visokogorsko "pohajanje" po grebenu med Belim potokom in krnico Za Akom.

A na spustu s Siljevega roba sem nenadoma naletel na past. Četudi steza, ki jo bolj slutiš, gre večinoma po grebenu (le kam drugam naj bi šla!), se je tam rušje nenadoma čudno povescilo v globino in iz oči v oči sem se znašel z vrhom nekega macesna. Skok! Brž sem zlezal malo nazaj in uzrl neko grapo na senčni strani. Po dobri petdesetih metrih spuščanja je postalo jasno: tam ne bo šlo. Grapa se je lomila naravnost v krnico Za Akom. Znova sem se prebil na greben, šel še enkrat pogledat, a se mi je zdel tisti skok še zmeraj – skok. In sem znova poskusil po grapi in malo desno prečno v ruševje, kaj veš, bo ja menda kje kakšna polica ...

Nič.

Tesnoba in strah sta se oglasila. Na glas! Navsezadnje sem bil že skoraj pet ur na poti. Če bo treba nazaj, me čaka zoprn spust v Beli potok ... Razmislil sem. Pot nima iti kje drugje kot po samem grebenu! Šel sem še enkrat pogledat. Veliko rušja je tam gori in prav previdno sem lezel, povsem nad "skok". Previdnost se je izkazala za silno modro, saj sem med rinjenjem skozi ruševje pred seboj razgrnil veje in pogledal, kaj je spodaj. Bila je praznina, ruševje se razrašča čez rob grebena in greben je na tistem mestu na martuljsko stran grdo prepaden.

Uf!

Nekako sem se potem spravil na trdnije vejevje in prišel do "skoka", ki pa se je pokazal bistveno prijaznejši. Malo pomoči vej in spustil sem se do trdnih

*Mišelj vrh, Mišeljski konec in Kanjavec iznad Velske doline
Foto Marjan Bradeško*

*Čez sedlo med Kukovo špico in Vaneževim robom pogledujejo Široka peč, Oltar in Velika Martuljška Ponca.
Foto Marjan Bradeško*

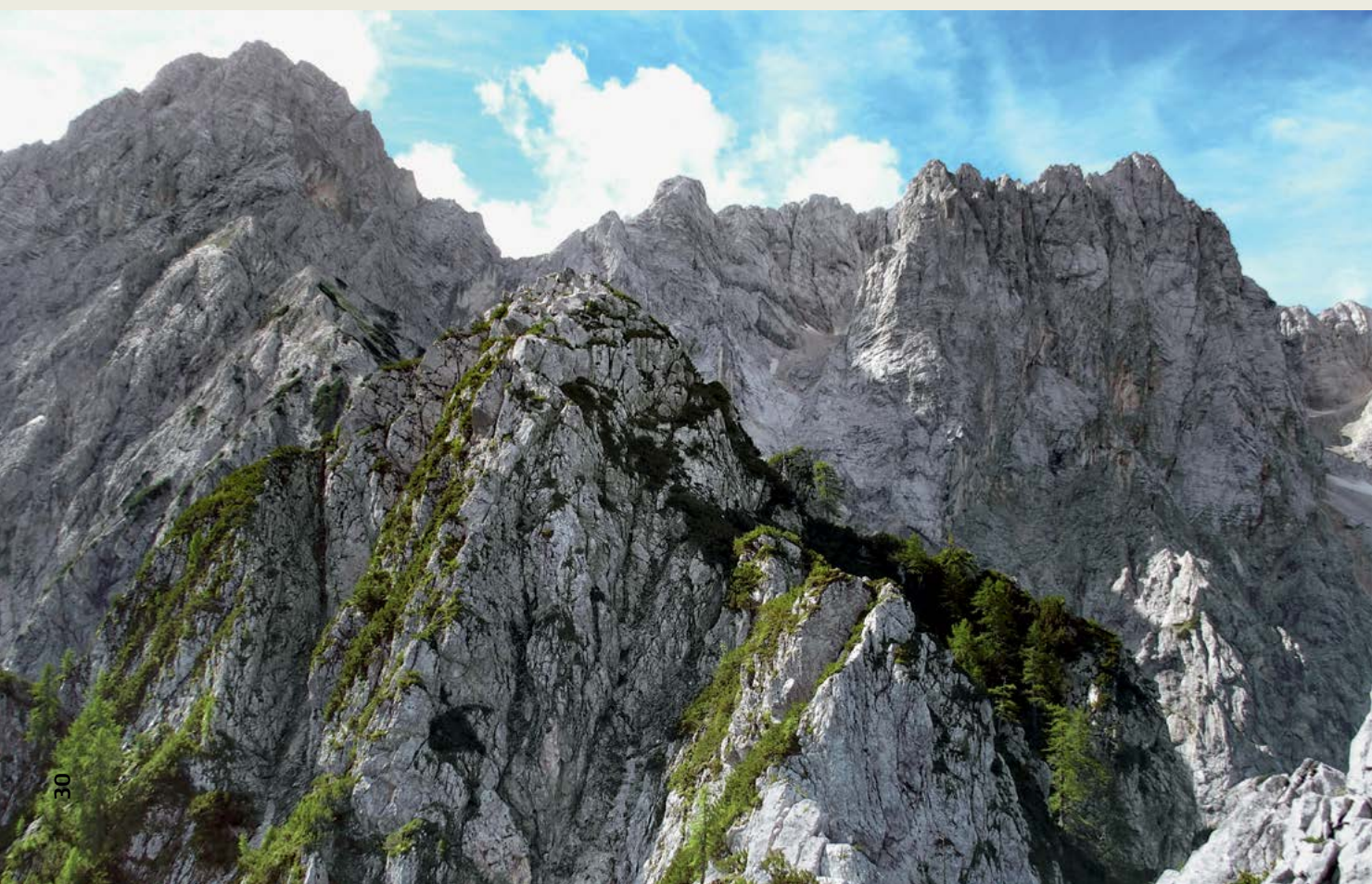
skal, nenadoma je bil tisti macesnov vrh že nad menoj, še nekaj prijemov, verjetno ni bila niti druga stopnja, in bil sem spet na "trdnih" tleh. Napetost ni popustila še nadaljnjo uro, ko sem se prebijal skozi vejevje, gor in dol, ob robu skal, potem pa nenadoma – prelestna livada, ravno je dobro ozelenela in – konec vseh težav. Od tam naprej mi je bil svet znan. Na podrt viharnik sem sedel, se zazrl v celoten greben in Kukovo špico že daleč stran. Vse skrbi so izginile, radostno sem gledal v tisto zeleno ruševje, ki mi je dalo toliko vetra, v bele skale, v strme odlome ... Toplo je sijalo sonce in telefon ni bil več pomemben. Le tišina, mir, ponos na

prehojeno pot, radost, da sem po tolikih letih končno doživel veselje samotne poti! Kar dolgo sem se zadržal tam gori. Pot v dolino pa je bila spet svojevrstno doživetje, saj so se vsepovsod pod nogami motale sledi vetroloma, ki je pred leti prizadel tisto območje.

"Pohajanje" po Trnovskem gozdu

Hladno je zavel jutranji vetrič na Hudem polju, na sedlu med zgornjim tokom Belce in Trebuščice. Bilo je sredi maja, a zima se je očitno v vrtačah Trnovskega gozda pošteno zamudila. Travnik na Hudem polju je bil lepo zelen, a le ravni del, vse ostalo je bilo še

*Razbit greben Vaneževega robu, zadaj Kukova špica, Škrnatarica in Široka peč
Foto Marjan Bradeško*

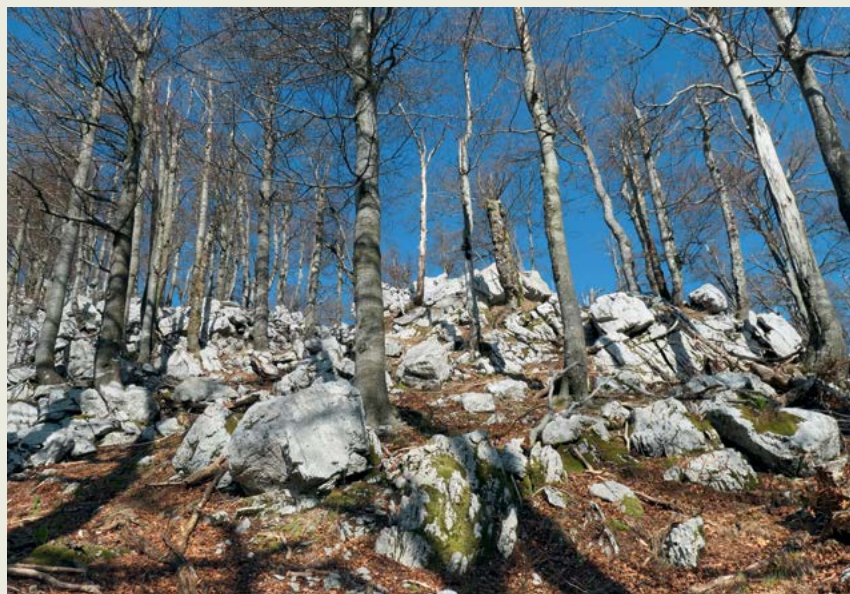
*Hudo polje že zeleni, robovi Poslušajna so še povsem goli.
Foto Marjan Bradeško*

vedno rumeno, sivo, drevje v strminah Poslušajna še povsem golo. Krenil sem tja v bregove nad Belco, po gozdni cesti, zatem le še po ozkem izginjajočem kolo-vozu, komaj stezici, ki se strmo pretisne pod hudimi strminami Poslušajna. Jutranji žarki sonca so se pretipali čez dolino in zelenje se je odločno zaganjalo gor v robove. A kje, še zdaleč ni uspelo priti do višin, po katerih sem hodil. Preprosto so bukve tam okoli še vedno spale zimsko spanje, bilo je prehladno.

Nad Črno drago, verjetno poimenovano po temnem smrekovem gozdu, sem počasi lezel v samoto. Ničesar več ni bilo, še dolina se je odmikala, po prečnjku ceste med Malo Goro in Malo Lazno je bila le še samota – razen neverjetnega števila miši, ki so neprestano bežale pred menoj, ob vsakem koraku je zašumelo listje. Sem in tja kakšna razorana gozdna cesta, ki je ostala od zadnjega žleda, prve zaplate snega po vrtačah – in prvi strah. Kaj pa, če se od kod primaje? Ja, medved menda.

No, saj ni še nič zeleno, saj ga ugledam že od daleč (ali pa on mene). Ampak vseeno. Kaj pa, če je kje kakšen brlog, kaj če je za ono veliko skalo in ga prese- netim? Kaj pa ...? In sem začel malce popevati, tako, brez posluha (saj ga nimam kje vzeti), to bo mrcino gotovo motilo. Tudi pohodne palice so kar pošteno ropotale, veliko je skal v Trnovskem gozdu. Po hudi strmini sem zlezel na Žigonov vrh in se odpravil tja čez proti Javorškemu vrhu z od daleč vidno kvadrata- sto anteno. Prvič sem šel s tiste strani, celo lepo staro italijansko pot sem našel, umetelno vijuga okoli vrtač, in snega je bilo tam še veliko.

Strmo med skalami sem se izvil na Javorški vrh, sredi prostranstev, sredi ogolelega drevja in s pogledi, ki segajo tja v Nanoško pogorje in v Vipavsko dolino. Tisto jutro je bila potopljen v mrč, a je bilo čutiti, da je spodaj že pomlad. Sprostil sem se, saj sem bil na vrhu in

videl vse. Medveda ni bilo. Potem je šlo proti Golakom, po grebenu, med od burje stolčenimi bukvami, med ukrivljenimi vejami – na eni strani sneg, na drugi vonj po pomladi. Greben se je počasi potopil v bolj ravne dele, spet je bilo tesnobno, vse več vrtač, nazadnje pa še velika goščava rušja z Velikega Golaka.

Spet malo potke, pa nejasno, kam naprej, velike skale – in, ja, da le ne bom presenetil kakšne medved- ke. Menda jih tam ni prav veliko, ampak ko si sam, ko daleč naokoli ni nikogar, se tudi oddaljena medvedka zdi blizu. Precej sem se zapletal v vejevje, potem pa nenadoma stopil na stezico, ki z juga privede na vrh Velikega Golaka, najvzhodnejšega od Golakov.

Uf, kako odleže, ko si na poti, ko veš, da je zdaj ena skrb manj, pa da imaš na grebenu dober pregled in da zverin tam gori menda ne bo. Od tam naprej je bil dan ena sama pesem, samotna, a sončna in lepa ... Ra- dostno sem hodil še nekaj ur, nikogar – razen števil- nih miši – ni bilo. Ja, v začetku sem se bal medvedov, na koncu pa že malo tudi miši. ●

*Kažejo pravo smer?
Sredi divjine Trnovskega gozda.
Foto Marjan Bradeško*

Najvišji vrh avstrijske Stajerske

Dachstein – čarobna gora

Domačini, ki živijo ob njegovem vznožju, ga ljubkovalno imenujejo Zauberberg Dachstein. Čarobna gora! Včasih mu nadenejo tudi bolj resnoben naziv Wilder Dachstein – divji Dachstein! Z upravičenim ponosom govorijo o svojem očaku in njegovih lastnostih, zaradi katerih je gora neubranljivo privlačna: visoke, navpične stene, ostri grebeni, razkošne police, globoke grape in širni ledeniki, s katerih se stekajo živahni potočki, ki napajajo zelena vznožja.

*Jesensko tihožitje ob jezeru Vorderer Gosausee; v kristalno čisti vodi se zrcalijo vrhovi osrednjega dachsteinskega masiva.
Foto Shutterstock*

Južno ostenje Dachsteina. Z leve sledijo Torstein, Mitterspitz in Hoher Dachstein.
Foto Andrej Mašera

Grosser Kappenkarstein z zahoda. V ospredju je greben, po katerem pelje na vrh ferata Westgrat Klettersteig.
Foto Shutterstock

Veliki skladatelj Gustav Mahler, ki je svoja številna dela ustvarjal ob jezeru Attersee v Salzkammergut, ljubki pokrajini severno od dachsteinskega pogorja, je pogosto zahajal k njegovemu vznožju. Nekemu prijatelju je zaupal, da je v svoji veličastni 3. simfoniji skušal upodobiti nedoumljivo lepoto in silno mogočnost Dachsteina.

Kot bi bil tritisočak

Kar 45 dolgo in 20 kilometrov široko je dachsteinsko pogorje (Dachsteingebirge), ki leži v osrčju Avstrije in je del Severnih Apneniških Alp. Najvišji vrh pogorja

je Hoher Dachstein, 2995 m, ki ga v Severnih Apneniških Alpah po višini presega le veliko manj znana Par-seierspitze, 3036 m, v Lechtalskih Alpah na meji med Tirolsko in Vorarlbergom. Teh skromnih 41 metrov presežka pa ne odtehta lepote in zanimivosti Hoher Dachsteina, ki ima vse attribute gorskega velikana in je videti precej višji od 3000 metrov! Dachsteinsko pogorje na jugu omejuje globoka dolina reke Enns, v kateri sta zgodovinsko pomemben kraj Radstadt in znano turistično središče Schladming. Zahodno poteka gorovje Tennengebirge (najvišji vrh Raucheck, 2430 m), ki ima podobo drobno nazobčanega

grebena s precej zahtevno dostopnimi vrhovi. Proti severovzhodu se dviga gorska skupina z nekoliko neprijetnim imenom Totes Gebirge (pogorje smrti) in najvišjim vrhom Grosser Priel, 2515 m. Na južni strani, onstran doline reke Enns, pa se nizajo vrhovi Nizkih Tur (Niedere Tauern) z očakom Hochgollingom, 2863 m, na čelu.

Severno od skupine Dachsteina se razprostira izredno slikovita pokrajina Salzkammergut s številnimi jezeri, med katerimi je najbolj znano Hallstättsko (Hallstätter See); tam je nekoč v davnosti cvetela bogata kultura železne dobe. Poleg turistično zelo obljudenih jezer Grundlsee, Altausseer See, Attersee, Wolfgangsee moramo tu vsekakor omeniti dvoje jezer v zatrepu doline potoka Gosau Bach, severozahodno od Dachsteina: Vorderer (prednje) in Hinterer (zadnje) Gosausee. Od njiju se odpira veličasten pogled s severne strani na vršno glavo Dachsteina z ledenikom Gosaugletscher pod njo. Med številnimi turističnimi biseri Salzkammerguta omenimo še kraj Bad Ischl, kjer je imel avstrijski cesar Franc Jožef svojo poletno rezidenco. V svojem času je častitljivi cesar lahko z okna svoje vile opazoval dachsteinske ledenike; danes so se toliko umaknili, da se iz Bad Ischla ne vidijo več.

Za vsakogar nekaj

Osrednji greben dachsteinske skupine z najpomembnejšimi in najvišjimi vrhovi poteka v smeri severozahod–vzhod. Proti jugu prepadajo z markantnimi, visokimi stenami, med katerimi je najbolj znana in med plezalci zelo priljubljena 800 metrov visoka južna stena Hoher Dachsteina. Proti severu se k dolinam spuščajo obsežni ledeniki, med katerimi so največji Grosser Gosaugletscher, Hallstätter Gletscher in Sc-

hladminger Gletscher. Na južni strani masiva je le majhen ledeniček Edelgriessgletscher v zaprti krnici pod Grosser Koppenkarsteinom, 2863 m. Ledeniki so bili vedno paradni konj dachsteinskega pogorja, a so se zaradi znanih razlogov tudi tu močno skrčili.

Nad ledenikom Grosser Gosaugletscher se dvigata Niederer (levo) in Hoher Dachstein.
Foto Shutterstock

Nevarnosti na opisanih poteh

Vzpon po poti Schulter Weg na Dachstein je resna, kombinirana skalno-ledeniška tura, ki se pogosto podcenjuje. Da je vsako podcenjevanje lahko smrtno nevarno, govori spominska plošča na planini Brandalm, južno od spodnje postaje žičnice, na kateri so vpisana imena vseh žrtev Dachsteina. Seznam mrtvih je žal dolg, zelo dolg ... Posebna nevšečnost na vzponu je tudi velikanski "promet" pogosto slabo opremljenih in neizkušenih turistov, kar povzroča nerodna srečevanja na ozkih policah in grebenu. Skale so pogosto zglajene in drsne; če je na njih požled ali če je snega preveč, se je vzponu na Dachstein najbolj začasno odpovedati. Za ferati Anno in Johanna, ki sta označeni z rdečimi pikami, lahko rečemo, da sta odlično zavarovani ferati s klini in jeklenicami, toda zelo izpostavljeni in izredno naporni, zato zahtevata veliko izkušenosti in kondicije (tudi v rokah). Izredna dolžina poti še poveča napore, ki jih moramo premagati.

Vzpon na Hoher Gjaidstein vodi po eni najlažjih ferat v pogorju Dachsteina, ki pravzaprav niti ni prava ferata, ampak dobro zavarovana grebenska pot, ki ima le na enem kratkem odseku oceno A/B. Kljub temu pa moramo biti na neizkušene in na otroke ves čas pozorni, saj sprehod to vseeno ni. Nevarno pa lahko postane, če so skale mokre ali celo poledene; tudi na nedolžnem Gjaidsteinu lahko zdrsnemo zelo globoko! Precej razgibana je ferata Westgrat Klettersteig srednje težavnosti na Grosser Koppenkarstein, z žičnim mostom nad škrbino Austriascharte, zavarovana z jeklenicami, nekaj skobami in lestvami. Z grebena je lep pogled na Schladminger Gletscher, pri sestopu pa lahko uporabimo direktno varianto, ki se z grebena spusti na Schladminger Gletscher; primerna je, če je na ledeniku še dovolj snega.

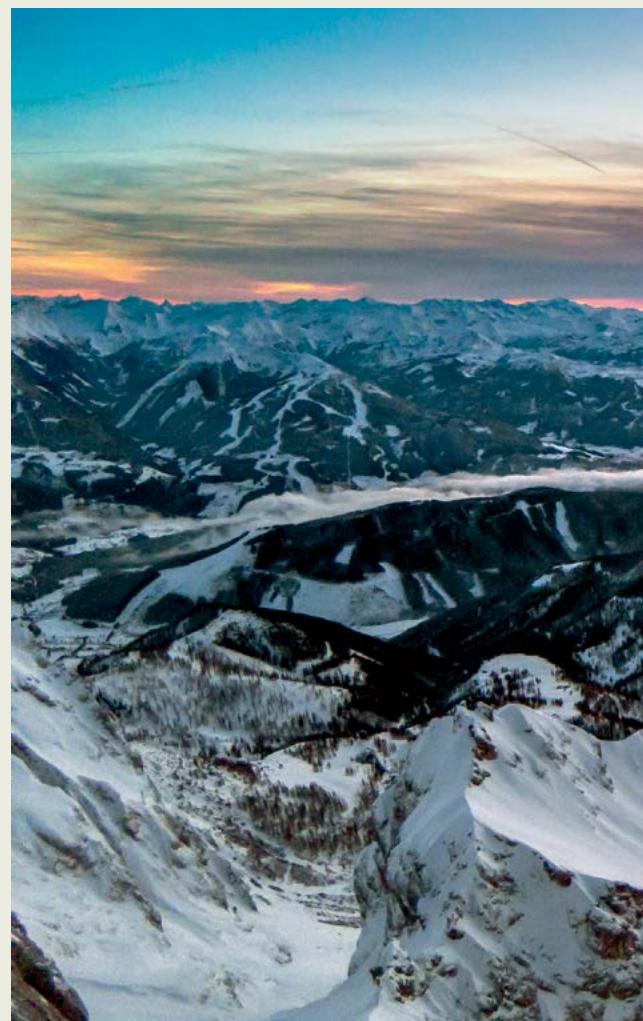
Poletno smučanje
na ledeniku
Schladminger
Gletscher pod Hoher
Gjaidsteinom
Foto Shutterstock

Kje je tista deviška belina, ki se je spomnimo še izpred nekaj desetletij? Danes, razen v zgodnji sezoni, hitro prihaja na plan črni led s številnimi razpokami, ki lahko ponekod precej otežijo gorske pohode in zaradi njih postanejo nevarni. Pa vendar: dobri poznavalci ledenikov v Alpah trdijo, da so se dachsteinski ledeniki, posebno še glede na relativno nizko nadmorsko višino, zmanjšali manj, kot bi sicer pričakovali. Naj poživijo še dolgo!

Gorsko verigo Dachsteina začenja na severozahodu dolg, razgiban skalni greben Gosaukamm, kjer so pomembni vrhovi Mandlkogel, 2279 m, Groszwand, 2415 m, in Armkarwand, 2356 m. Greben se zaključi z drzno oblikovanim in teže pristopnim vrhom Große Bischofsmütze, 2454 m (škofovsko kapa).

Osrednji greben poteka naprej proti vzhodu in se čez več vmesnih vrhov požene navzgor do ošiljenega Torsteina, 2948 m. Torstein je prvi vrh v veliki trojici; sledi mu nekoliko nižji Mitterspitz, 2925 m, in končno najvišji – Hoher Dachstein. Z njegovega vrha se proti severu odcepi pomemben stranski greben, ki se najprej spusti na Niederer Dachstein, 2934 m, nato pa se čez škrbini Steinerscharte, 2720 m, in Simonyscharte, 2674 m, zopet dvigne na Hohes Kreuz, 2837 m. Glavni greben pa se z vrha Dachsteina strmo spusti na značilno ramo Schulter in potem navzdol do zgornjega roba ledenika Hallstätter Gletscher. Čez dvoglavo, ošiljeno špico Hohes Dirndl, 2832 m, se greben nadaljuje do vzpetine Hunerkogel, 2687 m, na katero pripelje z juga gondolska žičnica Dachstein Gletscherbahn.

Severozahodno od Hunerkogla, tam, kjer se stakneta ledenika Hallstätter Gletscher in Schladminger Gletscher, se začenja širok greben, ki proti severu pripelje

na Kleiner Gjaidstein, 2734 m, in naprej na Hoher Gjaidstein, 2794 m. Vzhodno od Hunerkogla pa se greben spusti v škrbino Hunerscharte, 2602 m, na katero pride z juga ferata, ki jo uporabijo tisti, ki jim je žičnica odveč.

Nadaljevanje grebena gre na Kleiner Koppenkarstein, 2832 m, in Grosser Koppenkarstein, 2863 m. Osrednji greben poteka proti vzhodu nekoliko južneje do vrha Scheichenspitze, 2667 m, njemu pa sledi še kar nekaj vrhov, med katerimi omenimo le Eselstein, 2556 m, in Sinabell, 2349 m. Vsi ti vrhovi so hišne gore kraja Ramsau am Dachstein, ki leži ob njihovem vznožju. Ramsau, na širni travnati polici, visoko nad dolino Ennstal, je pravi biser urejene in negovane alpske krajine. Med zelenimi travniki se vrstijo gozdni otoki smrek, macesnov in tudi javorja, ki je posebnost tega kraja.

Na Dachstein so se prvi povzpeli domačini. Že leta 1819 je Jakob Buchsteiner, lovec iz Schladminga, splezal na Torstein, misleč, da je to najvišji vrh pogorja. Kmalu so ugotovili zmoto, toda na glavni vrh je šele leta 1832 splezal Peter Grappmayr iz Filzmoosa čez Gosaugletscher in po zahodnem grebenu.

Dachsteinski turistični cirkus

Do druge polovice prejšnjega stoletja je Dachstein užival sloves težko pristopne ledeniške gore. Doline ob vznožju pogorja so zelo globoke, zato so bile ture zelo dolge in naporne; vzpone so olajšale stare klasične kočice, kot sta npr. Adamek Hütte, 2196 m, na poti

Nastanitveni objekti

Kočica Seethalerhütte, 2740 m, leži pod vzhodnim grebenom Dachsteina. Tu je stala prva kočica že leta 1929, sedanjo pa so v letih 2016–2018 čisto na novo zgradili in povečali, tako da je možno v njej tudi prenočiti (nujna rezervacija). Številni turistični objekti so ob južnem vznožju Dachsteina. Čisto v bližini spodnje postaje žičnice stoji lep hotel Berghotel Türlwand, ki je bil nekoč planinska kočica.

od jezer Gosausee s severozahoda, s severa pa Simony Hütte, 2206 m, ob vznožju Hallstätter Gletscherja, in še nekaj takih. V njih so planinci skoraj obvezno prenočevali in se naslednji dan čez ledenike podali do klasične zavarovane poti v severni steni Dachsteina (Randkluff–Klettersteig¹), ki je bila prva tovrstna pot v Avstriji. Potem pa je prišla korenita sprememba, ko so leta 1969 zgradili nihajno žičnico na Hunerkogel z juga. Dostopi na grebenski rob dachsteinskega masiva so se zreducirali na nekaj minut vožnje, od tam pa so okolni vrhovi postali dostopni v dveh urah, redko malo več. Turo na Hoher Dachstein po najlažjem pristopu lahko danes opravimo iz Slovenije v enem samem dnevu! Je pa imela gondolska žičnica tudi dobre strani: na ledenikih so smučarji (posebno tekaški) dobili hitro dostopno, skoraj celoletno vadišče.

A tu ni konec zgodbe, ki se je z nastopom novega tisočletja na neki način "izrodila" v turistični direndaj,

¹ Plezalna pot čez krajno zev.

"Stopnice v Nič" je najbolj adrenalinski turistični objekt na Hunerkoglu. V ozadju sonce zahaja za Visokimi Turami. Foto Shutterstock

Južno ostenje
Dachsteina iz doline
Foto Boris Strmšek

za katerega so krive ne le na denar pohlepne turistične agencije, ampak tudi lokalni planinski delavci. Najprej si pogledimo, kaj so oni "koristnega" naredili na Dachsteinu. Že dolgo je znano, da vlada v Avstriji

prav nenavadna nagnjenost h gradnji ferat, po možnosti čim težavnejših in zelo izpostavljenih. Na Dachsteinu je ta manija dosegla svoj vrhunec!

Axel Jentsch-Rabl, vneti pisec enciklopedičnih vodnikov po feratah, je opisal kar 35 (!) ferat samo v ožjem dachsteinskem pogorju. Med njimi so tudi sijajne poti, kot je npr. veličastna Super Ferrata Dachstein po južni steni in severovzhodnem grebenu ali Westgrat Klettersteig po zahodnem grebenu Grosser Koppenkarsteina (glej opise!) ter še nekaj drugih. Toda čemu služijo ferate Skywalk, Irg 2, Ramsau, Jubiläum, Austria, Siega, Rosina, Hias, Amon, Inter-sport in še in še *ad absurdum*.

Seveda tudi turistične agencije niso hotele zaostajati. Danes peljeta na Hunerkogel dve povsem zastekljeni gondoli; ena ima na strehi balkon z ograjo, da turisti lahko kar na odprtem še pristneje doživijo injekcije adrenalina nad dvestometrskim prepadom. Žičnica lahko v šestih minutah pripelje tudi 55 ljudi naenkrat do razkošne zgornje postaje z odlično restavracijo. Ob njej so nad prepadom zgradili razgledno teraso (seveda delno zastekljeno), s katere se odpira širen razgled. V bližini zgornje postaje so v ledenik izdoblili Ledeno palačo (Eispalast), ki je nekam skrivnostno osvetljena in bogata z lednimi skulpturami. Vsako poletje se odvija huda bitka, da se to čudo ne raztali, zato jo pokrivajo s posebnimi ponjavami. Posebna atrakcija pa je Skywalk: proti vzhodu gre nad prepadom viseči most, dolg sto metrov, ki nas pripelje do glavne atrakcije – "Treppe ins Nichts".² Tu se nad silnim prepadom spustimo po 14 stopnicah do slepega konca, ki strli nad brezdanjo praznino, od adrenalina pa nas kar privzdiguje. Malo naprej se potem dvignemo do roba ledenika in nazaj do Hunerkogla.

Srečen in vesel sem, da se takšnih turističnih atrakcij pri nas (še) ne lotevamo! Dachstein pa je s svojimi trabanti kljub temu ostal odlična gora, vredna obiska. ●

Informacije

Dostop do južnega izhodišča: Slovenijo zapustimo skozi karavanški predor in se po Turski avtocesti peljemo mimo Spittala ter skozi predora Katschberg in Tauern do izstopa Ennstal. Zavijemo desno v dolino reke Enns, mimo Radstadta do Schladminga, nato pa po ožji cesti levo navzgor na zeleno uravnavo Ramsau am Dachstein. Mimo številnih lično urejenih hotelčkov in gostišč se vozimo nazaj proti zahodu, pri dobro označenem križišču pa zavijemo na desno in se po serpentinah (cestnina) strmo dvignemo do spodnje postaje dachsteinske žičnice, 1680 m. Če se bomo hoteli povzpeti na goro z lastnimi močmi, se bomo od izhodišča napotili proti pol ure oddaljeni koči Dachstein Südwandhütte, 1871 m, in od tam naprej. Sicer pa se bomo v nekaj minutah potegnili z nihavno žičnico na tisoč metrov višji Hunerkogel, 2680 m.

Vodniki: Günter in Luise Auferbauer: *Bergtourenparadies Steiermark. Alle 2000er vom Dachstein bis zur Koralpe*. Styria, 2000.

Sepp in Marc Brandl: *Dachstein-Tauern Ost*. Bergverlag Rother, 2020.

Sepp in Marc Brandl: *Dachstein-Tauern West*. Bergverlag Rother, 2021.

Sepp Brandl: *Dachstein-Tauern mit Tennengebirge*. Bergverlag Rother, 2019.

Vladimir Habjan in Irena Mušič Habjan: *Alpe brez meja*. Sidarta, 2017.

Hannes Hoffert-Hösl: *Der Dachstein*. Rotpunktverlag, 2018.

Axel Jentsch-Rabl et al.: *Klettersteigführer Österreich*. Alpinverlag Jentsch-Rabl, 2019.

Literatura: Reinhard Lamm: *Zauberberg Dachstein*. Reinhard und Barbara Lamm Verlag, 1998.

Elsbeth Wallnöfer et al.: *Wilder Dachstein*. Verlag Anton Pustet, 2018.

Zemljevidi: *Dachsteingebirge, Schladminger Tauern*, Kompass 293, 1: 25.000.

Der Dachstein, Kompass 031, 1: 25.000.

Schladminger Tauern, Radstadt, Dachstein, Freytag & Berndt WK 201, 1: 50.000.

Dachstein, Ausseer Land, Filzmoos-Ramsau, Freytag & Berndt WK 281, 1: 50.000.

² Stopnice v Nič.

Hoher Dachstein, 2995 m, pot Schulter Weg

pogorje
Dachstein

Začetni del poti Schulter Weg na Hoher Dachstein Foto Andrej Mašera

Običajni pristop na Hoher Dachstein vodi po poti Schulter Weg (Pot čez Ramo), ki gre po vzhodnem grebenu z ledenika Hallstätter Gletscher. Stara, klasična pot Randklufft Weg je zaradi klimatskih sprememb na ledeniku postala manj priročna in veliko nevarnejša. Posebej od leta 2010, ko se je v zgornjem delu ledenika blizu vznožja severne stene odprla ogromna, široka in globoka razpoka, ki je vzpon močno otežila, posebno v poznejšem obdobju sezone. Najlažje jo prekoračimo na njenem levem delu, potem pa nas čakata še krajna zev, ki je včasih neprehodna, in navpična stena nad njo, revna z varovali.

Zahtevnost: Zelo zahtevna zavarovana pot (B, II). Posebna nevsječnost na vzponu je velikanski "promet" pogosto slabo opremljenih in neizkušenih turistov. Skale so večinoma zglajene in drsne, zato pazljivo v mokrem, požledu ali snegu.

Oprema: Običajna visokogorska oprema, oprema za ferate, za pot Randklufft Weg tudi ledeniška oprema, vrvi.

Višinska razlika: Pribl. 308 m
Izhodišče: Zgornja postaja gondolske žičnice na Hunerkogel, 2687 m.
N 47,468143°, E 13,626078°

Koča: Koča Seethalerhütte, 2740 m, telefon + 43 368 78 12 09, e-pošta info@seethalerhuetten.at

Časi: Izhodišče–Hoher Dachstein 2–2.30 h
Sestop 1.30 h
(Hoher Dachstein–izhodišče po zahodnem grebenu 2.30 h)
Skupaj 3.30–4 h (4–5 h)

Sezona: Poletni meseci, ugodneje v prvem delu sezone, ko je še dosti snega na ledenikih.

Vodnika: Vladimir Habjan in Irena Mušič Habjan: *Alpe brez meja*. Sidarta, 2017; Axel Jentzsch-Rabl et al.: *Klettersteigführer Österreich*. Alpinverlag Jentzsch-Rabl, 2019.

Zemljevida: *Dachsteingebirge, Schladminger Tauern*, Kompass 293, 1: 25.000; *Der Dachstein*, Kompass 031, 1: 25.000.

Vzpon: S Hunerkogla sestopimo na neizrazito sedlo Gjaidsteinsattel, kjer pridemo na največji dachsteinski

Hoher Dachstein, 2995 m, Superferata Dachstein

pogorje
Dachstein

Dachsteinska Superferata sestoji pravzaprav iz treh zavarovanih plezalnih poti (Anna, Der Johann, Schulter Weg), po katerih splezamo na Hoher Dachstein od vznožja do vrha. In to po kakšni poti! Anna in Der Johann sta ekstremni ferati, končni vzpon na vrh po Schulter Weg je neprimerljivo lažji. Johann je dobil ime

Mogočna, 800 metrov visoka južna stena Hoher Dachsteina. Superferata se začne desno spodaj čez razčlenjeno steno (Anna), preči melišče v levo in se nadaljuje naravnost navzgor po gladki steni (Der Johann) ter nadaljuje čez ledenik in levo na vrh. Foto Boris Strmšek

po avstrijskem nadvojvodi Johannu, ki je leta 1810 prvi prečil celoten masiv Dachsteina. Deset let pozneje se je poročil z Anno Plochl, hčerjo poštnega načelnika v Bad Ausseeju, kar je bil seveda v tistih časih velik škandal. Ferato Der Johann po desnem delu južne stene Dachsteina so nadelali leta 1999, leta 2010 pa je dobila svojo ferato še Anna. Poteka po navpični južni steni Mittersteina, 2097 m, ki je pod vznožjem Dachsteina in je z melišči pod njim povezan v vmesnim grebenom. Obe ferati lahko preplezamo ločeno, če ju pa povežemo in se povzpnejo še na vrh štajerskega prvaka, smo opravili res zaviljiv podvig. Verjetno gre za najdaljšo ferato v celotnih Alpah!

Zahtevnost: Izjemno zahtevna zavarovana pot (D/E); Anna (D), Johann (E). Zelo izpostavljeni in izredno naporni ferati, samo za najbolj izkušene.

Oprema: Običajna visokogorska oprema, popolna oprema za ekstremne ferate.

Višinska razlika: 1300 m, po poti 1600 m
Izhodišče: Koča Dachstein

Südwandhütte, 1871 m, slabe pol ure hoje oddaljena od spodnje postaje gondolske žičnice. N 47,459817°, E 13,61537°

Koči: Koča Dachstein Südwandhütte, 1871 m, telefon +43 368 78 15 09 (v privatni lasti); Koča Seethalerhütte, 2740 m, telefon + 43 368 78 12 09, e-pošta info@seethalerhuetten.at

Časi: Izhodišče–Hoher Dachstein 8 h
Hoher Dachstein–Hunerkogel 2 h
Skupaj 10 h

Sezona: Od polovice junija do srede septembra

Vodnik: Axel Jentzsch-Rabl et al.: *Klettersteigführer Österreich*. Alpinverlag Jentzsch-Rabl, 2019.

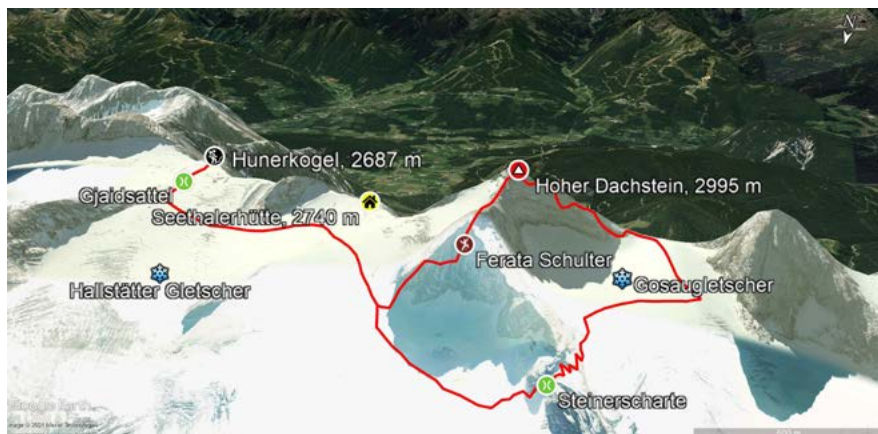
Zemljevida: *Dachsteingebirge, Schladminger Tauern*, Kompass 293, 1: 25.000; *Der Dachstein*, Kompass 031, 1: 25.000.

Vzpon: Od kočice Dachstein Südwandhütte gremo za oznakami "Klettersteig Anna" in prečimo delno ruševnata pobočja, sprva zmerno, nato kar znatno navzdol. Pot pelje mimo nekaj razpotij proti vznožnim meliščem pod Mittersteinom. Ferata, ki je označena z rdečimi pikami,

Hoher Dachstein, 2995 m, pot Schulter Weg

pogorje
Dachstein

ledenik Hallstätter Gletscher. Po široki, dobro uhojeni gazi stopamo po ravnem ledeniku zložno navzgor. Obidemo izjemno široko krajno zev okoli Hohes Dirndl ter se usmerimo proti vršni zgradbi Dachsteina (v dobre pol ure smo v bližini kočice Seethalerhütte) in nadaljujemo po ledeniku čez večjo razpoko strmeje navzgor, do vznožja vzhodnega grebena. Začetek je ključno mesto vzpona: 20 metrov visoka strma, vendar dobro razčlenjena stena je namenoma brez varoval (namen:

odvrnitev neizkušenih turistov!), zato jo moramo preplezati prosto (II). Nato ob jeklenici in klinih splezamo navzgor po izpostavljenem stebru na izrazito ramo (Schulter), na kateri se greben položi in nekoliko razširi (B). Tu lahko v zgodnji sezoni naletimo na strma snežišča, ki jih moramo prečiti skrajno previdno. Sledi strma skalna stopnja, po kateri dosežemo začetek markantne izpostavljene police, t. i. Mecklenburgband. Po njej gremo ob jeklenici rahlo navzdol v osrčje severne stene

Dachsteina, do stika s potjo Randkluft Weg. Tu se pot usmeri naravnost proti vrhu, vijuga po policah in žlebovih, ves čas ob zanesljivih varovalih (A/B). Kmalu nas pozdravi lep križ na vrhu Hoher Dachsteina.

Sestop: Sestopimo po poti vzpona. Pri sestopu čez vznožno steno si lahko pomagamo s prosto visečo vrvjo, ki je pritrjena desno od smeri vzpona.

Lahko pa sestopimo tudi po zahodnem grebenu. Z vrha gremo nekaj časa po ozkem, a zložnem grebenu, pot pa se kmalu prevesi strmeje v severna pobočja. Ob odličnih varovalih hitro sestopimo po razčlenjenem skalovju do zgornjega roba ledenika Gosaugletscher. Ledenik prečimo rahlo navzdol (možnost razpok) do stika z gazo, ki pripelje od kočice Adamek Hütte. Z ledenika splezamo na škrbino Steinerscharte, najprej po strmi lestvi, nato pa levo ob jeklenici skozi strm žleb. S škrbine sestopimo ob jeklenici na širni Hallstätter Gletscher in po njem nazaj do izhodišča.

Andrej Mašera

Hoher Dachstein, 2995 m, Superferata Dachstein

pogorje
Dachstein

nam že takoj na začetku požene kri po žilah. Po navpičnem stebru splezamo ob klinih in neprekinjeni jeklenici (C/D) do nekoliko manj strmega dela, vendar postane pot kmalu resnejša, ko zavije rahlo desno do table z napisom "Mittersteinköpfel" (C). Nad to skalno glavico priplezamo do navpičnih gladkih plošč (B/C); v zgornjem delu plošč se težave spet povečajo (C/D), posebno v navpičnem žlebu, nad katerim težave le neznatno popustijo (B/C). Kmalu pa stojimo pod

ključnim mestom ferate Anna: navpičen, skrajno izpostavljen steber nas ob neprekinjenem nizu klinov in spremljajoči jeklenici (D) pripelje v lažji svet pod travnatim vrhom Mittersteina. Z vrha malo sestopimo po veznem grebenu do stika z direktno potjo od kočice Südwandhütte; če smo utrujeni, lahko po njej v kratkem sestopimo do kočice. Sicer pa se pot obrne zahodno in se kmalu po melišču dvigne do vstopa v drugi del Superferrate – "Der Johann".

Čez vznožno skalovje (C) nas prečnica v levo pripelje do ključnega mesta ferate, izrazitega previsa, ki ga premagamo s pomočjo klinov in jeklenice ter precejšnje močjo v rokah (E). Nad njim se dviga visoka navpična stena (D), potem pa napetost ferate malo popusti (na zagruščeni polici si lahko privoščimo počitek). Težave ponovno stopnjevito naraščajo (C/D) po navpičnem stebru do mesta Adlerhorst, 2470 m, (Orlovo gnezdo), kateremu sledi gladka stena (D), po kateri dosežemo drugo zagruščeno polico (počitek). Malo nad njo priplezamo do skrinjice z vpisno knjigo (C/D), potem pa proti koncu ferate težave spet postopno naraščajo (D), njen zaključek pa je spektakularna, zelo izpostavljena polica, po kateri izstopimo iz stene tik ob kočici Seethalerhütte. Od tod se po poti Schulter Weg povzpemo do vrha.

Sestop: Po poti Schulter Weg sestopimo do Hunerkogla in se z žičnico zapeljemo v dolino. Če zamudimo zadnjo vožnjo žičnice, lahko prenočimo v kočici Seethalerhütte.

Andrej Mašera

Hoher Gjaidstein, 2794 m

pogorje
Dachstein

Hoher Gjaidstein je grebensi kopast vrh, ki razmejuje ledenika Schladminger in Hallstätter Gletscher. Zaradi bližine zgornje postaje gondolske žičnice na Hunerkogel doživi veliko obiska, posebno v visokem poletju, ko je na Dachsteinu množica turistov. Največ, kar gora ponudi, je veličasten razgled na prostrani ledeni Hallstät-

ter Gletscher in na vršno glavo Hoher Dachsteina nad njim.

Zahtevnost: Zahtevna zavarovana pot (A/B). Nevarno lahko postane, če so skale mokre ali celo požledene.

Oprema: Običajna oprema za visokogorje in ferate

Počitek na vrhu Hoher Gjaidsteina. Nad širokim ledenikom Hallstätter Gletscher stoji vršna glava Hoher Dachsteina. Foto Shutterstock

Višinska razlika: Pribl. 107 m

Izhodišče: Zgornja postaja gondolske žičnice na Hunerkogel, 2687 m N 47,468143°, E 13,626078°

Časi: Izhodišče–Hoher Gjaidstein 1.15 h
Sestop 45 min
Skupaj 2 h

Sezona: Od konca junija do prve polovice oktobra

Vodnik: Sepp in Marc Brandl: *Dachstein-Tauern Ost*. Bergverlag Rother, 2020.

Zemljevida: *Dachsteingebirge, Schladminger Tauern*, Kompass 293, 1: 25.000; *Der Dachstein*, Kompass 031, 1: 25.000.

Vzpon: S Hunerkogla nekoliko sestopimo na neizrazito sedlo Gjaidattel, kjer se stakneta ledenika Schladminger in Hallstätter Gletscher. Tu se usmerimo severno do skalovja, kjer se začne južni greben Gjaidsteina. Mimo lične lesene kočice, ki jo uporabljajo gorski reševalci, se začnemo vzpenjati po širokem skalnem slemenu, sprva zložno, nato malo strmeje (jeklenica) do vrha Kleiner Gjaidstein, 2734 m. Od tu malo

Grosser Koppenkarstein, 2863 m

pogorje
Dachstein

Grosser Koppenkarstein je najvišji vrh v vzhodnem delu dachsteinskega masiva, je nekoliko zaobljene postave in se dviga naravnost iz ledenika Schladminger Gletscher. Nanj je po zahodnem grebenu speljana zelo zanimiva, ne pretežka ferata z atraktivnim žičnim mostom (po dveh vzporednih jeklenicah hodimo, za dve se držimo z rokama, tretja pa je namenjena

samovarovanju). Na vrhu je vojaški objekt s sončno elektrarno, v spodnjem delu grebena pa je velika tabla, namenjena zračnemu prometu. Še dve oz. tri lestve bomo uporabili na svoji poti – vse to pa ji ne odvzame preveč čara.

Zahtevnost: Zelo zahtevna zavarovana pot (B/C)

Pogled s poti na Grosser Koppenkarstein in na greben gora nad krajem Ramsau. Levo se dviga Scheichenspitze s križem na vrhu. Foto Shutterstock

Oprema: Običajna oprema za visokogorje in ferate

Višinska razlika: Pribl. 260 m, po poti kakih 100 m več

Izhodišče: Zgornja postaja gondolske žičnice na Hunerkogel, 2687 m N 47,468143°, E 13,626078°

Časi: Izhodišče–Grosser Koppenkarstein 2.30 h
Sestop 2 h
Skupaj 4.30 h

Sezona: Od konca junija do konca septembra

Vodnik: Axel Jentsch-Rabl et al.: *Klettersteigführer Österreich*. Alpinverlag Jentsch-Rabl, 2019.

Zemljevida: *Dachsteingebirge, Schladminger Tauern*, Kompass 293, 1: 25.000; *Der Dachstein*, Kompass 031, 1: 25.000.

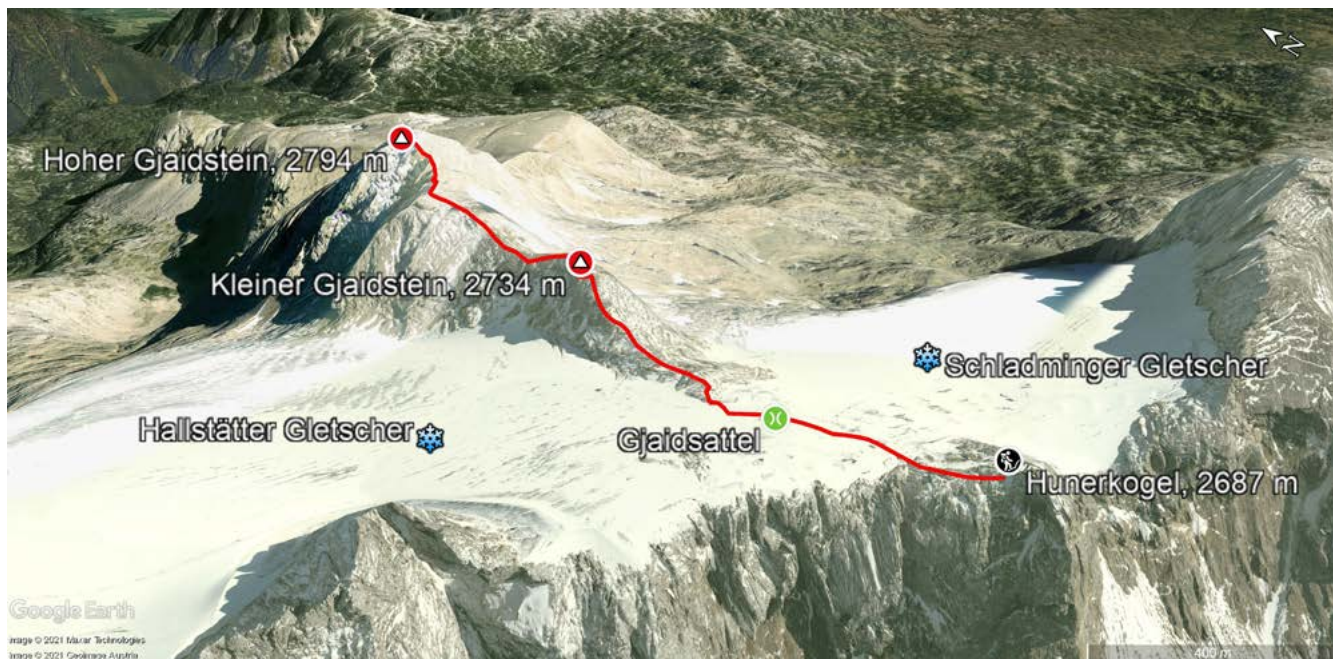
Vzpon: Od zgornje postaje žičnice na Hunerkoglu v kratkem sestopimo na škrbino Hunerscharte, 2602 m. Onstran škrbine se podamo do vznožja zahodnega grebena, po katerem se začnemo ne prestrmo vzpenjati ob

Hoher Gjaidstein, 2794 m

pogorje Dachstein

PLANINSKI VESTNIK | december 2021

sestopimo, nato pa nadaljujemo po ožjem grebenu do manjšega skoka, ki ga premagamo s pomočjo jeklenice (A/B). Dokaj ozek greben nas pripelje

do še ene strmejšše skalne stopnje, čez katero splezamo s pomočjo jeklenice (A/B), nato pa nas do širokega vrha s križem čaka še malo hoje po

skrotastem pobočju. Razgled s Hoher Gjaidsteina je širen in zelo poučen.

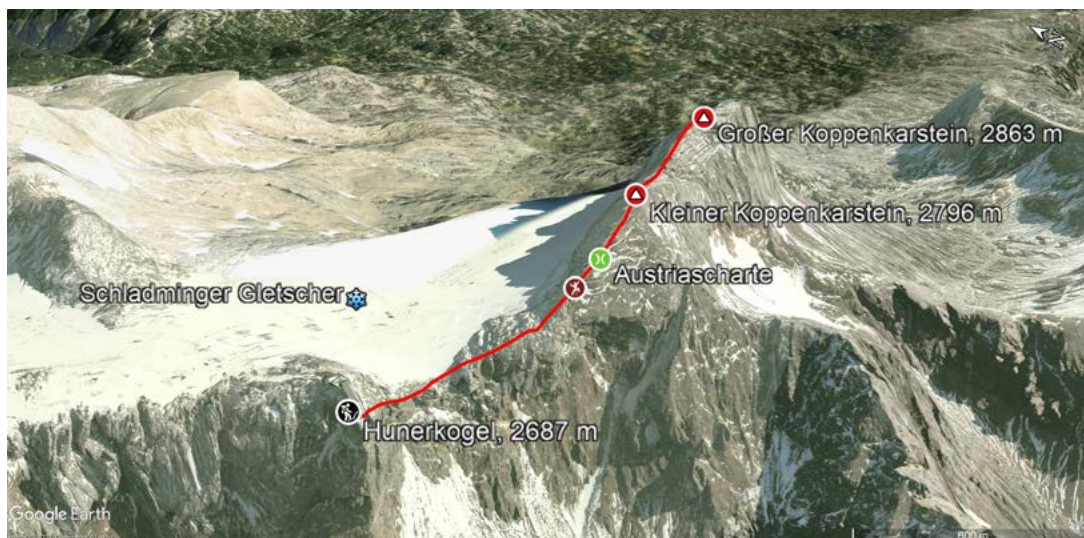
Sestop: Sestopimo po poti vzpona.

Andrej Mašera

Grosser Koppenkarstein, 2863 m

pogorje Dachstein

PLANINSKI VESTNIK | december 2021

jeklenici (A/B). Kmalu smo pri veliki tabli, ki je namenjena zračnemu prometu, nato pa se strmeje dvignemo na grebenski vršič (B), s katerega je čez škrbino Austriascharte napeljan viseči žični most. Temu se lahko izognemo po obhodu na levi (A/B), ki pride v dno škrbine in se ob jeklenicah združi z glavno potjo. Za mostom nas čaka strma

stopnja (B/C), nato pa se greben položi in po zagruščenih ploščah dosežemo vrh Kleiner Koppenkarsteina, 2796 m. Sledi strm sestop v globoko škrbino po dveh lestvah (B). Nadaljevanje grebena gre malo gor in malo dol, nad naravnim oknom, težave narastejo le na enem skoku na B/C, sicer pa ne presežejo A/B. Na vrhu s križem nas razveseli

širen razgled, ki ga vojaške naprave niti ne motijo preveč.

Sestop: Sestopimo po poti vzpona; lahko pa z grebena pod škrbino Austriascharte sestopimo direktno na ledenik, mimo rogov v steni (t. i. MarienStollen) in po navpični aluminijasti lestvi (B/C).

Andrej Mašera

Razvozlana skrivnost izginulih copat

Ivan je tisto popoldne preživel na njivici v zadnji dolini pod Triglavom. Iz revne prsti je skrbno grebel drobne čompe, krompir, ki je tiste jeseni slabo obrodil. Pa ni bilo krivo vreme, ampak živali, saj so se spomladi neznansko razmnožile.

Prvi planinci so se čudili številnim miškam, ki so vseprek skakljale po listju in kamnih ob poti, ko pa so se priselile še v vas in na njive, je vrag odnesel šalo. Miši je bilo toliko, da so se jih kmalu celo vaški mački naveličali loviti, zato so ljudje začeli nastavljeni mišelovke in jih skušali prepoditi na vse načine. Kljub temu se je zdelo, da so miši neuničljive, kajti več kot so se jih znebili, več se jih je pojavilo in uničevale so vse, kar so lahko. Poleg miši pa je že tako pičel pridelek zdesetkala še zalega rovk, bra-morjev in kdo bi vedel česa še. Skratka – Ivan ni bil prav nič vesel, ko si je naložil napol prazno košaro na glavo in se odpravil proti domu.

Letos ne bomo jedli čomp s skuto in tudi v oblicah ne. Še trentarske polente si ne bomo mogli privoščiti, je jadikoval tudi naslednje do-poldne, ko se je na dvorišču pojavil poštar.

Dober dan, sta si voščila in malo pokramlja-la. Beseda je dala besedo in ker je bilo zunaj že precej jesensko hladno, ga je Ivan povabil na svoj daleč naokrog znani zeliščni čaj z bez-govim sirupom. Sirup iz črnih bezgovih jagod, ki jih je Ivan že sedmo jesen tik pred zmrzaljo sam pobiral, je bil njegova posebnost, ki jo je z užitkom popil vsakdo, ki mu ga je ponudil. Ker mu je poštar prinesel *Planinski vestnik*, ga je dobre volje pripravil tudi njemu, hkrati pa še naprej razpredal o slabi letini in skromni izbiri zimskih jedi zaradi pomanjkanja krompirja.

"Še trentarske polente si ne bomo mogli pri-voščiti," je glasno potožil.

"Kaj pa je trentarska polenta?" je zanimalo poštarja, ki se je v dolino Trente priženil s Šta-jerske.

"Vi ne poznate naše polente?" se je začudil gostoljubni Ivan. "Potem pa kar obsedite pri mizi, vam jo bom hitro pripravil," je dodal s

tako resnim glasom, da se poštar niti slučajno ni upal upirati. Molče je obsedel za mizo v topli kuhinji in potrpežljivo čakal. Pravzaprav je bil celo zadovoljen, da mu ne bo treba stati v vrsti za sendvič v trgovini, saj je že odbilo poldne in je bil čas za malico ravno pravi.

"Trentarska polenta je narejena iz koruzne moke in kuhanih domačih čomp. Pol koruze, pol pretlačenega krompirja, nekaj masla, in če bo vmes padel še kakšen ocvirek, ne bo nič škodilo," je med spretnim sukanjem kuharnice resno razlagal kuhar Ivan in se motal ob šte-dilniku na drva.

Ko se je jed skuhal, je Ivan na poštarjev krožnik primaknil tudi malo divjačinskega golaža.

"Mmmm, kako diši. Okus pa je naravnost nebeški. Še angelčki bi ga z veseljem jedli, če bi imeli usta," se je navduševal poštar in snedel zvrhano poln krožnik na novo odkrite trentarske dobrote.

Tatinski posli

Po nenadejani južini jo je poštar s svojim polnim trebuhom brž mahnil po službeni poti naprej, Ivan pa si je dal duška s pospravljanjem kuhinje, pomivanjem posode in čiščenjem tal, saj je rad poskrbel za čistočo v svojem domu. Že mnogo let je minilo, odkar je ovdovel. Sprva je bil čisto izgubljen, saj ni znal niti jajca na oko ocvreti, kaj šele posteljo preobleči, a se je sčasoma vsega naučil. Dolgo je žaloval za ženo in dolgčas preganjal s hojo v gore, sčasoma pa se je navadil in si čas krajšal tudi z opazovan-jem planincev, ki so hiteli mimo njega proti Prehodavcem.

Njegovi predniki so bili znani oskrbovalci Zasavske koč, kamor je že njegov nono s

konjem tovoril živež in pijačo. Po navadi se je okoli treh ali najpozneje ob štirih zjutraj odpravil na naporno pot in prikoral že sredi dneva nazaj v dolino, kjer so ga poleti čakali košnja, obračanje sena, sekanje drv, molža, priprava kislega mleka in še cel kup drugih reči. Trentarji se res nikoli niso dolgočasili, saj je bilo dela vedno na pretek, marljivih rok pa je pogosto primanjkovalo, saj so mnogi odhajali s trebuhom za kruhom. Že v starih časih so živeli nam podobni ljudje, ki so jo pred težkim življenjem v hribih popihali na tuje, kjer je bilo vsaj na videz lažje kot v gorski divjini.

Ivan je še en dan preživel ob delu, ko pa se je sonce umaknilo k nočnemu počitku, je tudi sam odnehal. Utrujen je komaj zbezal z nog plastične cokle in jih kot vedno pustil na klopici pred vhodom. Vstopil je v hišo, zaklenil vrata, kar neumit skočil v pižamo in naravnost v toplo posteljo. Ko se je zjutraj zbudil in stopil ven, pa je zazijal od začudenja: na klopici je namreč namesto obeh zagledal samo eno coklo. Sklonil se je in pogledal pod leseno klop, toda obuvala ni bilo niti na tleh. Obšel je hišo in se ozrl po okolici, a vse zaman. Cokle ni bilo nikjer.

"Kaj, če mi jo je odnesel kak kuža? Turisti nenehno vlačijo pse s seboj, in to kar brez povodca. Gotovo mi jo je izmaknil kateri od njih," je sklenil.

Namesto priročnih plastičnih cokel si je bil primoran nataktni pošvedrane sandale, saj se mu je mudilo v vaško trgovino. Tam je lahko nabavil skoraj vse, zato je verjel, da bo našel tudi plastične cokle, saj samo z eno pač ni mogel hoditi okoli. Podjetna trgovka je dobro vedela, kaj mora ponuditi Trentarjem in tujcem, da bodo zadovoljni vsi in jim ne bo treba po nakupih v Bovec, Kranjsko goro, Trbiž ali v še bolj oddaljeni Beljak.

Sonce se je že bohotilo izza Triglava, kajti jesenska ura se je bližala enajsti, zato so tudi najpočasnejše Trentarke že čakale v vrsti pred trgovino. Kot se za ljudi spodobi, so tudi one klepetale in si pripovedovale novice. Nič posebnega se ni pripetilo, zato jim je že skoraj zmanjkalo besed, ko se je v vrsto postavil Ivan v svojih pohojenih sandalah.

"Brrr, tako hladno je, ti pa še kar v sandalah opletaš okoli?" se je tako glasno začudila Mica, da so se vse ženske ozrle po njegovi obutvi.

"Če pa mi je ponoči nekdo ukradel coklo," je prostodušno priznal Ivan, ki je od sramu kar pordel v obraz.

Ko so zbrane to slišale, so se kot plaz usule iskrene pripombe skoraj vseh v vrsti, saj je

tudi pri njih neznanec že več noči zapored kradel obutev. Mali Brini je odnesel čisto novo rožnato copatko, Piki je zmanjkala leva, Medeji pa desna bela superga. Tudi Justa je pogrešala eno coklo in še škorenj za povrh, Nevenki pa je nepridiprav izmaknil čisto novo črno bale-rinko.

Le kdo je to, so se druga za drugo spraševale ženske, jeza v njih pa je kar vrela in se dvigala kot kipeča kaša. Treba bo odkriti tatu, saj se tako res ne da več živeti, so soglašale vse po vrsti. Kdo pa ima toliko denarja, da si bo vsak dan kupil nove čevlje, so se razburjale in netile pogum druga v drugi, dokler niso kar tri poročene gospe hkrati glasno izjavile, da bodo sredi noči postavile svojega moža na stražo, in to s puško na rami.

Detektivka na delu

Dixie je tiste noči zelo slabo spala. Kar naprej se je premetavala in obračala na svojem ležišču, da jo je gospodična večkrat glasno opomnila, naj vendar miruje in vsaj njej pusti spati. A pomagalo ni nič, saj je psička ostajala nemirna, vse dokler se gospodična ni tako razjezila, da jo je nagnala ven. Dixie ni bilo treba dvakrat reči, saj so bili njeni samostojni izleti v naravo zelo skopo odmerjeni, zato se je brž izmuznila, da si njena skrbnica ne bi prej premislila. Pred vrati je zavohala neznani vonj. Njen smrček mu je nezadržno sledil in jo privedel do gospodičninega gojzarja, ki je ležal za hišo na tleh.

"Čudno, da ga moja vestna gospodična ni pospravila," si je mislila in se ozrla po drugem gojzarju. Vendar ga ni bilo nikjer, le neznani vonj jo je še naprej zbadal v smrček. Širil se je tja proti gozdnim obronkom in radovednica se mu ni mogla upreti, zato je stekla naravnost med visokorasle bukve. Vonj se je razpredal proti ogromni skali, porasli z mahom.

"Hov hov, saj tu je votlina," je zalajala psička, ko je odkrila z mahom porasli vstop.

Gramozna potka jo je vodila navzdol, vse dokler se ni pred njo razširila manjša podzemna dvorana. Še sreča, da je temi navkljub tako ostro videla, predvsem pa vohala in bila previdna, sicer bi se zagotovo spotaknila ob velik gumijast škorenj, ki se je nenadoma zarisal pred njo.

"Vau, kaj pa je to?" je zazijala od začudenja, ko jo je za škornjem pričakal visok kup najrazličnejše obutve. Moški in ženski čevlji, superge, sandale, japonke, gojzarji, copate in celo ženski salonarji z visoko peto so družno ležali drug na drugem. Vsak vsaj malo obgrizen in

vsak brez svojega para. Desni so ostali brez levega, levi pa brez desnega tovariša.

"Le komu je lahko prišlo na pamet, da je ukradel toliko obutve? In zakaj jo je zgrizel?" se je spraševala vse bolj začudena najditeljica.

"Jaz! Nisem jih ukradla, ampak vzela in jih spravila tu na varno, ker mi tako lepo dišijo. Veš, vsak kos ima svoj vonj in drugačen okus. Zdaj je to moja osebna zbirka. Z največjim veseljem prinašam, zbiram in okušam človekova obuvala," se je oglasila lisica Zvita, ki se je tedaj prikazala izza kupa. S svojim košatim repom je nežno pobožala obuvala in se ponosno postavila pred Dixie.

"Uf, hov hov, to pa ne bo dobro. Ali veš, da te jezni lastniki obutve že iščejo!? Ustrelili te bodo, če te odkrijejo. Strašansko si jih razkurila! Če nisi povsem znorela, brž poberi šila in kopita in se izseli od tod. Ampak res čim hitreje se izgubi, hov hov, če ti je mar lastno življenje, hov hov," je kradljivki svetovala prijateljica.

Lisica Zvita je k sreči hitro razumela in v svojo bisago bliskovito pospravila nekaj malenkosti. Še zadnjič je prevohala vse nabrane čevlje s takim užitkom, kot da bi si želela spomin nanje za vedno vtisniti v lisičje možgane. Ko pa je

Dixie pogledala vstran, je zvitorepka brž pograbila prvi čevelj, ki ga je zagledala, in ga neslišno vtaknila v svojo malho, potem pa jo tako hitro ucvrla, kdo bi vedel kam, da je nikoli več nihče ni videl v tistih krajih.

Z visoko dvignjenim repom je Dixie popraskala po vhodnih vratih in z gospodičninim gozdarjem v gobčku njegovi lastnici namignila, naj ji sledi.

"O, kaj takega!" je osupnila gospodična, ko je zagledala toliko različnih čevljev na istem kupu. Enako osupli so molče obstali vsi, ki so si skupaj z gospodično in Dixie pozneje ogledali kup in v njem poiskali vsak svoj čevelj. Le Anica ga ni našla, saj je Zvita s seboj odnesla prav njenega. A nič zato, je pomislila deklica. Saj so bili itak prav vsi ogrizeni in neprimerni pa rabo.

Kaj pa Zvita? Čisto zares je za vedno izginila iz Trente, domačini pa so si vseeno za vedno zapomnili, da svojo obutev vsak večer skrbno pospravijo na varno. ●

Zgodba o tatinski lisici se je res primerila v Trenti in tudi v Nemčiji in je pravljичno resnična; enako kot imena nastopajočih, ki so delno izmišljena.

Lisica Zvita je razumela Dixiejino opozorilo in jo hitro ucvrla kdo bi vedel kam. Nikoli več je nihče ni videl v tistih krajih.
Ilustracija Jernej Myint

Dom Planika s
Triglavom
Foto Franci Horvat

Nekoč Dom Marije Terezije

Dom Planika

Pisali smo o visokem jubileju, 110. obletnici Doma Planike pod Triglavom (2401 m). Ta stavba se je ohranila praktično nespremenjena in v istih gabaritih še od časa naše skupne monarhije. Po razpadu Avstro-Ogrske je v Kraljevini SHS prešla v last Slovenskega planinskega društva (SPD), po drugi svetovni vojni in do danes zanjo zgledno skrbi Planinsko društvo Gorje.

Menjava lastništva planinskih koč na naših tleh se je dogajala takrat, ko so se spreminjale meje ali države. Tri pomembne kočice v Julijskih Alpah (današnji dom Planika, dom Valentina Staniča in Erjavčeva koča na Vršiču) je zgradila Kranjska sekcija (*Sektion Krain*) nemško-avstrijskega planinskega društva DÖAV (*Deutscher und Österreichischer Alpenverein*) iz Ljubljane.

Prav Kranjska sekcija je na neki način zaslužna, da so slovenski planinci leta 1893 ustanovili SPD. Iz vsebine prvih *Planinskih vestnikov* je znano, da je bil SPD ustanovljen politično, z namenom ohranjanja slovenskega obraza naših gora. Tega so skrunila pomembna imena na smernih tablah in nemške oznake na poteh in kočah, ki so jih zgradile nemške sekcije v dvajsetih letih, preden so se naši planinci prebudili.

Ironično, po razpadu monarhije so vse te kočice pripadle prav SPD, ki se je v tekmo za gore v letu 1893 vključil, po domače povedano, "gol in bos". Vendar je napredoval s hitrimi in drznimi koraki (postavitev Aljažvevega stolpa na vrhu Triglava, kočice na Kredarici ter izdajanje svojega glasila, vse le dve leti po ustanovitvi društva). Dejanja so bila odmevna v časopisih in SPD je kmalu predstavljal zelo resno konkurenco najmočnejši nemški sekciji na Kranjskem.

Razmerje moči je bilo na strani Nemcev, a le v prvih letih in na prvi pogled. Čeprav je imela Kranjska sekcija veliko moralno podporo celotnega združenja DÖAV (in tudi močno finančno), pa jo je članstvo SPD kmalu preraslo, in to zelo. V letu 1911, ko je bil dokončan največji projekt sekcije – Dom Marije Terezije pod Triglavom, je ta štela zgolj 370 članov, in še od teh je v Ljubljani živela le dobra polovica, ostali pa so imeli bivališče v drugih deželah monarhije ali

¹ *Planinski vestnik* 9/2021, str. 50–53.

izven nje. SPD je imel istega leta že 3.275 članov, od tega 1.015 pri Osrednjem društvu v Ljubljani.

O odnosih med Kranjsko sekcijo in SPD, ki so bili malce drugačni (kot je bilo opisano z zornega kota SPD), bomo obširneje govorili v eni od naslednjih števil. Tokrat se omejimo le na opis gradnje današnjega Doma Planika skozi pripoved vodilnih mož Kranjske sekcije in skozi oči domačega nemškega časopisja.

Prihod bohinske železne ceste pripelje turiste

Ljubljanski nemški časnik *Laibacher Zeitung* je opisal, čemu je morala Kranjska sekcija zgraditi tako velik in moderen planinski dom, ki mu v tistem času v našem visokogorju ni bilo para: "Tej veliki zgradbi je botrovalo odprtje nove železniške proge, s katero je pljusnil velik val turistov v Bohinj. Stara koča Marije Terezije ni več zadostovala, zato je skupščina Kranjske sekcije leta 1909 na prošnjo bivšega predsednika dr. Rudolfa Roschnika sklenila, da bodo na južni strani Triglava zgradili velik dom za potrebe povečanega turizma. Meseca avgusta je bil že položen temeljni kamen."

Iz obsežnega poročila, ki ga je izdala Kranjska sekcija ob tridesetletnici obstoja, izvemo tudi, kako je kronološko potekala gradnja.

Gradbeno parcelo je od cesarsko-kraljevega verskega sklada konec julija 1909 odkupil takratni predsednik sekcije Heinrich Ludwig. Izvedbo gradnje po načrtih inženirja Rosa so zaupali ekipi vodnika Lovrenca Škantarja iz Srednje vasi, ki je imel največ izkušenj in je takoj začel z deli. Gradbeni les so posekali v bližini Velega polja. Že med kopanjem temeljev so delavci naleteli na kakovosten pesek in kamenje, kar so pozneje uporabili pri gradnji. Žal je prva težava prišla iz doline, ker so Kranjski sekciji tam preklicali že izdano dovoljenje za žganje apna in sekanje lesa na občinskih zemljiščih Srednje vasi. Novo apnico so si morali postaviti globoko v dolini, kar je zelo povečalo

Dom Planika je zaradi načina gradnje ostal ves čas v istih gabaritih, naknadno je dobil le leseno oblogo.
Foto Oton Naglost

Razbita tabla koče Marije Terezije, kot jo je leta 1968 posnel Lojze Kovač. Arhiv Slovenskega planinskega muzeja

Druga koča na Pradih, ki jo je dala obnoviti Kranjska sekcija leta 1877. Arhiv Slovenskega planinskega muzeja

Množica gostov
in obiskovalcev
ter pripadniki
27. pehotnega polka
avstro-ogrške vojske
na svečanem odprtju
Arhiv Slovenskega
planinskega muzeja

stroške prenosa. Do konca oktobra so bili temelji in zidovi kleti dokončani do nivoja tal.

Marca 1910 je z Velega polja stekel transport gradbenega lesa z vitli in jeklenicami. Zaradi toplega vremena v aprilu so se bali, da zaradi taljenja snega vsega lesa ne bo mogoče dostaviti na gradbišče, zato so dnevno vpoklicali od 30 do 35 dodatnih delavcev iz Bohinja. V času gradnje je žal umrl vodnik Lovrenc Škantar in odsotnost avtoritete tega moža se je na gradbišču močno poznala.

Poletje leta 1910 je bilo za gradnjo vremensko zelo neugodno. Dež, sneženje in hladno vreme so zelo upočasnili potek del in v težavnih razmerah so delavci občasno tudi stavkali. Da bi stavbo spravili pod streho še pred nastopom zime, so za pomoč najeli dodatne delavce. Mojster Odar iz Srednje vasi se je nato lotil tesarskih del in v začetku septembra so bila končana vsa zunanja zidarska in tesarska dela. Oktober je bil na srečo sončen in vetroven, tako da se je vse dobro posušilo in so streho prekrili z eternitnimi ploščami. V zgodnjem poletju 1911 so dokončali fugiranje sten, lesene opaže in notranjo opremo.

Za konec tega orisa gradnje je treba še omeniti, da je novi dom Marije Terezije po približnem preračunu stal današnjih 800.000 €, od česar je po navedbi naročnika velik del dobilo lokalno prebivalstvo za opravljeno delo. Preračun je sicer precej nevhvaležen, kajti sredstva so prišla z več strani v avstrijskih kronah in v nemških zlatih markah. Naj omenimo le, da so velike deleže prispevali: glavni odbor združenja DÖAV, Kranjska Sparkasse, visoko cesarsko in kraljevo ministrstvo za delo ter sklad pokojnega člana sekcije Johannes Mlakarja, ki je za namen gradnje zapustil svoje premoženje.

Opis doma Marije Terezije v časniku *Laibacher Zeitung*

"V pritličju doma so jedilnica in kuhinja, velika spalnica in dve enoposteljni sobi. V prvem nadstropju je sedem enoposteljnih sob, tako da skupaj udobno prespi 28 oseb. Vse sobe so praktične in opremljene z

lepim pohištvom, v jedilnici pa visijo umetniške slike. Čudovita dekoracija planinskega doma je vsekakor vredna podobe cenjene osebnosti naše nekdanje cesarice, po kateri planinski dom nosi ime."

Časopis glede svečanega odprtja pove tudi naslednje. "Povabljeni gostje so prihajali v skupinah že 11. in 12. avgusta. Pihalni orkester je igral in zvečer je sledil razkošen ognjemet, kar je vsekakor velika redkost za takšne planinske dogodke. Žal si je ena od izstreljenih raket za tarčo izbrala zastavo DÖAV in jo zažgala, druge škode pa k sreči ni bilo.

Trinajstega zjutraj se je na grebenu Triglava videlo kolone ljudi in tudi v dom je prihajalo vse več gostov; zlasti vaščani Bohinja niso zamudili priložnosti, da bi se pridružili praznovanju odprtja doma, za katerega so se tako prizadevno trudili. Ob 11. uri so se navzoči zbrali okoli vhoda, s katerega je predsednik Ludwig pozdravil vse goste, gospoda Aichingerja kot predstavnika glavnega odbora združenja in prisotne predstavnike sestrskih sekcij. Med drugim je dejal: 'Za nas Kranjce je Triglav kralj naših gor in v njem je utelešen globok občutek našega doma. Ko smo pošiljali vabila, smo vedeli, da čarobnost Triglava sega vse do tja, do koder segajo Alpe in ljubezen do njihove lepote. Ta gora je tako tesno povezana z delom Kranjske sekcije, da bo ljubezen do nje privabila goste iz vseh nemških regij. Če bi gorski duh danes lahko govoril, bi nam verjetno povedal najlepšo pripoved o majhnem koščku zemlje, na katerem smo zgradili ta planinski dom.

Na tem mestu je pred stoletji Triglav prvič zaznal vsiljivce v neškodljivi podobi pastirjev, ki so s pašnikov na Velem polju sledili svojim kozam in ovcam ter sedli k počitku na zadnji zeleni travi pod skalnimi stenami."

"Nemško" videnje prvih vzponov na Triglav

"Za neškodljivim pastirjem", nadaljuje novinar povzete predsednikovega nagovora, "sta prišla drzni lovec in vztrajni raziskovalec. Slednji je bil človek s faustovsko željo po svetlobi in višini, ki se ni umiril, dokler ni stopil na ponosno glavo gore in pogledal v neskončni svet, ki se mu je odprl z višave. Kot je znano, je bil preprosti zdravnik Lovrenc Willomitzer iz Stare Fuzine tisti, ki je prvi dosegel vrh 25. avgusta 1778.² Za tem skromnim človekom, ki nam je zapustil le svoje ime, sta prišla naša velika naravoslovca Balthasar Hacquet in baron Sigismund Zois, sledili pa so jima številni drugi, ki jih s ponosom navajamo v naši zgodovini. Za vse je bil prav ta kraj zadnje udobno počivališče pred končnim vzponom na vrh. Skoraj sto let so se vsi, sprva izključno iz Bohinja, pozneje tudi iz Krme podajali na ta ponosni vrh.

Prvo skromno zavetišče so na tem kraju zgradili prijatelji gora iz Ljubljane. Laibacher Zeitung je 24. avgusta 1871 zapisal naslednje: 'Dva ljubljanska gospoda (Ottomar Bamberg in Eduard Kraschowetz), ki sta

² Za naš uradni datum prvega pristopa na Triglav velja 26. avgust 1778.

se v ponedeljek, 21. avgusta, povzpela na Triglav, nameravata začeti zbirati sredstva za gradnjo koč ob vznožju Malega Triglava; zgrajena naj bi bila iz kamna, v njej bo prostora za šest ljudi, opremljena pa bo s štedilnikom, mizo in nekaj stoli. Gradnjo bo prevzel preizkušeni triglavski vodnik Šest, ki je z izgradnjo poti na Triglav v celoti upravičil zaupanje.

Koča Marije Terezije je bila prvo zavetišče v Julijskih Alpah, ki ga je zgradila Kranjska sekcija DÖAV, ustanovljena leta 1874 (prva koč³, ki so jo postavili še prijatelji gora iz Ljubljane in Triglavski prijatelji iz Bohinja, je do tedaj že propadla).

Na odprtje 8. septembra 1877 je v Srednjo vas prišlo šest udeležencev (od tega trije iz Ljubljane), vendar se zaradi slabega vremena niso povzpeli do koč; koč so zato odprli trije planinci iz Mojstrane, med katerimi pa ni bilo nikogar iz Kranjske sekcije, zato so bili brez ključa. Tako so nazadnje kar skozi okno splezali v notranjost in tako izvedli 'svečano' otvoritev.

Poglavitne zasluge za koč na tem kraju kot tudi za razvoj triglavskega območja na splošno gredo prvemu predsedniku Kranjske sekcije Ottomarju Bambergu, saj se je njegova domneva o pomenu in potencialu tega območja izkazala za pravilno. Zaradi splošnega napredka turistickega prometa je koč Marije Terezije zelo pridobila na pomenu; obiskalo jo je tudi njegovo veličanstvo saški kralj, ki se je v koči počutil izredno udobno.

V nasprotju z nenavadnim odprtjem leta 1877 so se letos, 13. avgusta 1911, na povabilo Kranjske sekcije na odprtje novega planinskega doma, ki je bilo hkrati praznovanje 30. obletnice obstoja Kranjske sekcije, zbrali zelo ugledni in številni obiskovalci iz vseh regij Avstrije in nemškega rajha.

Naše čudovite triglavske planinske poti se danes vse bolj uveljavljajo, zato se ob tem s hvaležnim občutkom spominjamo pokojnega Lovrenca Škantarja in obžalujemo, da ni mogel doživeti odprtja svoje gradnje.

Z dokončanjem doma Marije Terezije smo nemški Kranjci dokazali, da imamo moč, da tudi v težkih okoliščinah ustvarimo pozitivna kulturna dela, ki koristijo širši skupnosti in lokalnemu prebivalstvu. Tu, na svobodnih gorskih višavah, kjer je vsakdo bližje svojemu Bogu, želimo odvreči svoj egoizem in se zaobljubiti, da bomo dobršen del svojih duhovnih in gospodarskih moči namenili splošni koristi. Takrat bomo lahko nemški Kranjci s ponosom pogledali na svoje kulturno delo in prispevek Kranjske sekcije DÖAV k poznavanju naravnih lepot dežele Kranjske, a – o tem naj raje presodijo nepristranski sodobniki! S temi mislimi izročam ključ oskrbniku s prošnjo, da zanj zvesto skrbi in da bi bil ta dom vedno gostoljubno zatočišče za utrujene planince."

³ Govorimo o tako imenovanem Triglavskem templju, ki ga je poleti 1871 postavil gorski vodnik in graditelj poti Jože Skantar – Šest in njegov sin Lovrenc. Šlo je za skupni projekt Ottomarja Bamberga in njegovega Društva prijateljev gora iz Ljubljane ter kaplana Ivana Žana z gorskim društvom Triglavski prijatelji iz Bohinja. V tistem času spor za gore med Nemci in Slovenci še ni bil izrazil.

Kratek razmislek, stoletje potem

Iz vsebine poročila je lepo razvidna tedanja miselnost nemško opredeljenih prebivalcev Kranjske, ki je nekoliko drugačna kot v slovenskih zapisih iz tistega obdobja. Nemški Kranjci so Kranjsko brez dvoma imeli za svojo domovino. Posebnega poudarjanja nemške večvrednosti v besedilu ne zasledimo in tudi omenjanju slabih odnosov s slovenskim SPD se poročilo popolnoma izogne (čeprav ostra korespondenca v arhiviranih dokumentih dejansko obstaja). Precej bolj je opazna nekakšna vzvišenost v odnosu do slovenskega prebivalstva, ki v tem primeru predstavlja predvsem plačano delovno silo. Tako nekako v maniri odnosa med klientom in najetim vodnikom, kjer se v prvi vrsti omeni ime delodajalca, ime vodnika pa je manj pomembno ali celo popolnoma zamolčano – kot npr. pri omembi prvopristopnikov na Triglav. Pa vendar, vedno je treba poslušati obe strani in tudi Kranjska sekcija pri popularizaciji in razvoju planinstva na naših tleh ni imela zgolj negativne vloge, kakršno ji pripisuje zgodovina. ●

Viri:

Dreißigster Jahresbericht der Sektion Krain des Deutschen und Österreichischen Alpenvereins: 1881–1911, Laibach, Kleinmayr&Fed. Bamberg.

Naslovnica zbornika, ki ga je ob tridesetletnici obstoja izdala Kranjska sekcija in v njem opisala gradnjo doma Marije Terezije.

Vir Alpenverein-Museum Innsbruck und Alpenverein-Archiv des ÖAV

Razglednica koč Marije Terezije, ki jo je izdala Kranjska sekcija, ki je koč postavila.

Vir Zbornik ob tridesetletnici Kranjske sekcije

Le kam bi šla

#Ostani doma

Sedim za računalnikom in buljim v zemljevid. Ne, to ni navaden zemljevid, ki sem jih vajen gledati pri načrtovanju tur in podvigov v gorah. Je prav poseben, z debelimi rdečimi črtami, s katerimi so označene meje občin. Zaprli so nas. Postali smo ujetniki občin, in kje so naše meje, je kar naenkrat postalo zelo pomembno.

Naša občina Kranj je na srečo kar velika. Živim v majhni vasici na njenem skrajnem severovzhodnem obrobju. Nikoli mi ni bilo težko najti skritih koticov v gorah in v naravi, kjer sem ure in ure lahko užival v samotnih pohodih, v senci gozdov, na grebenih ali vrhovih. Življenje je že tako polno ljudi in ti so tisto, kar v gorah najmanj pogrešam. Le nekaj kilometrov od doma imam dolino Kokre z nešteto skritimi potkami, a kaj, ko tja ne smem. Moral bi čez meje kar treh občin, kar je dovolj velik prekršek, da bi plačal zasoljeno kazen.

Nečakinja mi je pred kratkim potožila, da *mulca* čisto nič ne ubogata. Če reče, da bodo nekam skupaj šli, se skrivata pod posteljo ali za kavčem, da le ne bi bilo treba iti. Če reče, da ne smeta iti, se mečeta po tleh in dereta do onemoglosti, samo da bi lahko šla. Predlagam ji majhno ukano: "Če želiš, da boste šli, reci, da ne smeta iti. Potem ko se bosta drla, malo počakaš, nato rečeš, no prav, pa gremo – in vsi boste zadovoljni. Onadva, ker sta dosegla svoje, ti pa tudi."

Najpomembnejši slogan v teh težkih dneh je postal #Ostani doma. Že tako prometna pot okoli Brda je postala procesija. Kolone se vijejo po njej, ne samo

ob koncih tedna, ampak prav vsak dan. Ljudje so popolnoma zasedli cesto pod Joštom. Nekega dne sem naštel 168 avtomobilov in še 40 na majhnem parkirišču pod Mohorjem. Neverjetno, koliko ljudi je kar naenkrat začelo hoditi v hribe! Prej osamljeni koticiki, kjer si le sem ter tja med koncem tedna srečal človeka, so zdaj zatrpani s pločevino vsak dan. Ljudje parkirajo celo na avtobusnih postajališčih, saj avtobusi ne vozijo. Prepovedan sadež je bil že od nekdaj najslajši. Vedno smo iskali luknje, da bi zaobšli zakone. Kot najstniki smo kljubovali profesorjem in staršem ter uveljavljali svoj prav. Pa vendar smo že takrat znali presoditi, do kod lahko gremo, da nam ne bo škodilo. Zato toliko manj razumem odrasle ljudi, ki v teh časih tiščijo skupaj na mestih, kjer je največja gneča. Kot da bi želeli zboleti za boleznijo, ki je ne poznajo, še manj poznamo njene dolgoročne posledice.

Jaz pa še vedno vsak dan poslušam že neštetokrat *zljajnano* parolo #Ostani doma in ne morem si kaj, da se ob tem obnašanju ljudi ne bi spomnil na "ubogljiva" nečakinjina otroka.

Boj se tistega, ki teče. Ta je še posebej nevaren. Ob njegovem globokem in hitrem dihanju se virus širi

več deset metrov naokoli, me podučijo na tiskovni konferenci. Zdravnica nas doživeto prepričuje, da je treba teči z masko. Ona že dela tako! Nekdo, ki je glasno pel v cerkvi, je menda okužil nekaj sto ljudi, preberem na *netu*. Športniki, ki so okuženi, se nam v karanteni, zagorelih obrazov in nasmějani, postavljajo na družabnih omrežjih. Ne, niso bolni, niti ne ležijo v posteljah ... Kakšna bolezen je to?

Da nismo bili pridni, pravijo. In glej ga zlomka – ta konec tedna je bilo spet sonce. In tam, kjer so bile koline, se je menda povečalo število okuženih, modruje govorec. Ljudje na podeželju so manj izobraženi in ne nosijo mask. Ne, nič še ne bo z odprtjem mej. Še naprej bomo ostali ujetniki občin.

Gripe ni več. Ljudje, je kdo opazil, da gripe sploh ni več? Vsako leto je zbolelo več sto tisoč ljudi. Jo je "pojedel" koronavirus? Iščem po spletu. Odgovora ne najdem. Celo striček Google, ki ve prav vse, kar naenkrat ni več dovolj pameten.

Še vedno sedim za računalnikom in buljim v zemljevid ... Jeeee... Našel sem! Tja bova šla! Na Jelovico. Poznam skrito cesto, ki vodi tja gor, ne da bi kršila občinske meje. In tam gori je na desetine kilometrov cest, kolovozov in potk, kjer lahko hodiš ure in ure, ne da bi srečal človeka. In medvedi so baje tam. Ljudje pa se bojijo medvedov. Jelovico si sicer delimo s sosedi iz Železnikov, Radovljice, Bleda in Bohinja, a kaj zato! Le kdo bi poznal tiste kamne, mejnike, postavljene globoko v srcu širnih gozdov. Policisti že ne, no vsaj po šalah sodeč, ne slovijo ravno kot posebno bistrourni, hehe ... *Policaji* na Jelovico zagotovo ne hodijo.

Tam ni nobene imenitne gore, še manj modnih poti, ki bi privabliale množice. Je pa nekaj skritih razglednih balkončkov, od koder se ponujajo božanski razgledi

Koronski časi zahtevajo koronske odločitve, zato uredniški odbor *Planinskega vestnika* nagrajuje dve koronski zgodbi letošnjega literarnega razpisa, in sicer z enakima denarnima nagradama – 100 evrov. Avtorjema čestitamo in se jima zahvaljujemo za sodelovanje, hkrati pa njiju in vas, spoštovane bralke in bralci, vabimo, da zapišete svoje misli, morebitne dileme, opišete svoja doživetja, predstavite manj znane hribovske koticke, zanimive ljudi ali kar koli, kar bi radi delili s hribovsko družčino, ki rada bere najstarejšo, še izhajajočo slovensko revijo.

Uredništvo

na naše čudovite gore. In veliko tišine, svežega zraka, zvrzolenja ptic, mravljišč, prebujajoče pomladi, prvih cvetlic. Pričakovanj, kaj bo za tistim ovinkom, kam te bo pripeljala nova pot, se boš izgubil ali boš našel pot nazaj na cesto. Morda srečam celo medveda, ki ga že štirideset let zaman iščem po naših in tujih gozdovih, saj mi ga še ni uspelo videti v naravi. Kdo ve?

Ja, tja bova šla!

Neko julijsko nedeljo sediva na klopki pred cerkvijo na Jamniku. Na vedno dobro obiskani, priljubljeni izletniški točki Kranjčanov. Za čuda čisto sama, samcata. Le kje so zdaj vsi tisti ljudje, ki so v dneh najhujše pandemije v kolonah drli sem gor? Virus kar naenkrat ni več. Izginil je. Menda je odšel na dopust. In z njim vsi tisti ljudje, ki so se takrat gnetli tu zgoraj. Da se odpočijejo in si naberejo novih moči.

Plaže so polne. Prostora v hotelih ni več. Na mejah se vijejo dolge kolone pločevine. Z družbenih omrežij se nam smejiijo zagoreli in navdušeni obrazi. Še tisti, ki so nas še pred kratkim svarili in nam žugali z vseh medijev, so zdaj utihnili.

Jeseni se bodo vrnili. Vsi. Spočiti in močnejši.

In spet bo tako, kot je bilo lani ...

Jamnik

Foto Dan Briski

Vodnik Franc

Korona vodnik in korona planinka

Na vztrajno prigovarjanje dobre prijateljice in nad pohodništvo sveže zagretega sodelavca sem se na začetku leta odločila, da se pridružim nekajmesečnemu planinskemu programu, v katerem nas po postopnih pripravah in čedalje bolj zahtevnih vrhovih septembra čaka vrhunec: Triglav. To je zame kot prizadevno novo planinko pomenilo tudi popoldanske treninge med tednom in obiske (nižjih) vrhov, ki ležijo blizu Ljubljane.

Nekega dne po službi sem se s tem sodelavcem – recimo mu kar Franc – namenila na Polhograjsko Grmado. Poznavalsko je zagotavljal, da je pot že ničkolikokrat prehodil (sicer pred leti) in da je popolnoma neproblematična, zato sem bila pred najino popoldansko rekreacijo popolnoma sproščena in zmerno navdušena.

Po službi sva se odpravila iz Ljubljane, se uspešno prebila skozi prometne zamaške, se povzpela po cesti proti Polhovemu Gradcu, parkirala v vasi Belica in ob štirih že stopila na pot. V mestu je bila temperatura na začetku poletja že kar nekoliko neugodno visoka, zato je bila pot ob potoku še toliko bolj blagodejno osvežilna. Startala sva precej resno in zastavila kar hiter tempo, kolikor je pač Franc zmogel, saj njegova noga po poškodbi nekaj tednov prej še ni popolnoma okrevala. Na začetku sem spremljala kažipote in opazila tudi prvi dve markaciji, potem pa sem se prepustila vodstvu izkušenejšega. Korakala sva po

makadamski poti, nato prečkala potok in nadaljevala naravnost. Uživala sva v hladu, ki ga je ponujal gozd ob stezici, in nadaljevala do naslednjega razpotja.

"Kam pa zdaj?" sem pomislila, ko sem se ozirala za markacijami po drevesih okrog naju, a zaman. Tudi Franc je za čuda potarnal, da pa le ni popolnoma prepričan. Zato sem vzela stvar v svoje "noge": "Desno! Če ne bo prav, greva še vedno lahko levo!"

Nekam zadržano se je strinjal: "Velja, tudi jaz mislim, da je tole prava pot. Je že dolgo, odkar sem bil zadnjič tukaj."

In sva šla. Še naprej po gozdni poti, zaznamovani z odtisi traktorskih gum, če že markacije ni bilo nikjer nobene. "Morda je pa to edina pot, niti ne prava planinska, in v nadaljevanju sploh ni markirana," sem si nevedno razlagala. Steza se je po pol ure začela vzpenjati in zavila sva desno – razumljivo, saj morava v hrib, hrib je desno, pa še dostopen je ... Ko se je po nekaj minutah še bolj dvignila v že kar strm gozdni

*Polhograjska
Grmada*

Foto Andrej Ranfl

teren, sva začela razmišljati, da morda pa vendarle ne bo prava. Potrpežljivost me je zdaj počasi začela zapuščati: "Franc, a si prepričan, da si na tej poti že bil?" "Ja, seveda, ampak ne vem, ali na točno tej. Poskusiva dalje?" se je izdal, da nima niti najmanjšega občutka, kje sva. Predlagam, naj vzame v roke telefon, vključi GPS-aplikacijo in preveri. Vendar hitro ugotovi, da ga sploh nima s sabo ...

S strmega terena sva se prebila nazaj do razpotja in poskusila srečo naravnost. Nekako sem postala optimistična, da je pot tokrat prava. Narobe! Pripeljala naju je do samega konca doline, kjer ni prehoda, saj se teren nadaljuje samo še zelo strmo navzgor. (Pozneje sem izvedela, da so v tej strmini streljali na partizane, in če sem iskrena, sem odtenek brezupa tam začutila tudi sama.)

Vrnila sva se k razpotju in se odločila poskusiti še po poti, ki je zavila levo. Od tam sva nadaljevala s kar nekaj metrov medsebojne razdalje, saj je moja nejevolja potrebovala distanco. Odločila sem se, da se po nasvet obrnem še na prijateljico, ki je izkušena pohodnica, vendar v globeli ni bilo telefonskega signala. Ko mi jo je le uspelo priklicati in ji razložiti, kje hodiva in da sva se najbrž izgubila, je malo v šali, malo zares predlagala, da lahko pokličeva reševalce ...

Tudi za pot, ki je bila najino zadnje upanje, sva kaj kmalu ugotovila, da ni prava. "Zdaj pa res ne vem več, kam," je zamrmral Franc. Vnelo se je glasno prerekanje, ki pa ga tako ali tako ni mogel slišati nihče drug, saj sva bila daleč v globeli. Potem ko nisva prišla nikamor, sem se po nasvet obrnila še na drugega sodelavca (res imam srečo – smo pravi planinski oddelek). Pomiril

me je in nama svetoval, naj se vrneva k najbližji markaciji ... In da če že dolgo nisva videla nobene, sva nedvomno zašla.

Vrnila sva se in pri drevesu, ob katerem pot prečka potok, le našla rdeči krogec z belo piko, ki naju je usmeril na pravo pot. Adrenalin od jeze je kar puhtel iz mene in pospešila sem korak. Pot se je zmerno vzpenjala in počasi sva se začela spet veseliti, da nama bo uspelo – čeprav sva izgubila uro in pol.

Med občudovanjem prelepe zelene preproge pa kar naenkrat krik: "Aaaaauč! Tole pa ne bo šlo več!" Sodelavčeva noga žal ni zdržala. Edino smiselno se nama je zdelo, da se obrneva in spet poskusiva naslednji dan. S to prednostjo, da zdaj seveda pozna pot.

Naslednji dan še bolj motivirana parkirava pri gostilni. Srečava nekaj starejših planincev, ki so pravkar prišli z Grmade. Da bi se izognila pešačenju skozi celotno vas, sva ubrala kar njihovo pot. Na začetku sva še videla nekaj pohodnikov, pozneje pa nobene več. Pa tudi markacije ne ... Zdelo se je, da se zgodba ponavlja – tokrat po moji zaslugi. Hodila sva po strmem skalnatem pobočju, čeprav je treba priznati, da so bili razgledi za novopečeno planinko prav izjemni. Ves čas sem se spraševala, ali sva na pravi poti, in kar nisem hotela verjeti, da sva spet v isti situaciji. Franc je sopihal, vendar vztrajno nadaljeval. Nisva se dala in po uri in pol le prišla na vrh – ampak seveda ne na vrh Grmade. Franca je dobra volja začela zapuščati, zmanjkalo nama je tudi vode. Mimoidočo pohodnico sem povprašala, koliko je še do Grmade.

"Katere Grmade? Velike ali Male?" naju je presenetila. "Aha, celo dve sta? Do Polhograjske, gospa," sem se začudila.

"Približno 45 minut. Samo po grebenu desno, pa sta na cilju," naju je prijazno usmerila. Franc me je nejevoljno pogledal: "Ni šans, to zame pomeni uro in pol. Pojdiva nazaj." Zavila sem z očmi in se vdala; tudi najin drugi poskus je bil neuspešen.

Si predstavljate, kaj bi se zgodilo, če bi takšna poznavalca hribov odšla skupaj kam višje? Koliko poskusov bi bilo potrebnih za kakšen nekoliko bolj ambiciozen podvig? Vseeno sva bila zadovoljna, da je njegova noga tokrat zdržala na zahtevnejšem terenu. (Po tem pohodu je Franc pridobil samozavest in spet začel hoditi na mnogo višje vrhove, seveda z vodnikom.)

Ker sva oba "vztrajnika", sva se čez nekaj dni odločila, da poskusiva ponovno. Tokrat po prvotni poti in skupaj s prijateljico, ki jo je že večkrat prehodila. Med potjo sva obujala spomine na neuspešno iskanje in se glasno smejala. Nejevolja se je popolnoma razkadila in v tretjem poskusu nama je uspelo: Grmado sva le osvojila in svoj podvig tudi ovekovečila s fotografijo. Iz vsake, še tako neprijetne zgodbe se lahko naučimo kaj koristnega. S sodelavcem sva vsekakor dobila dobro lekcijo, da je tudi na najlažjih planinskih pohodih vedno smiselno zaupati markacijam. "Poznavalce", ki imajo pot tako rekoč v mezincu, pa je koristno jemati s kančkom rezerve. ●

Zmagovalci fotonatečaja #LjubimGore 2021

Že peto leto zapored je Planinska zveza Slovenije skupaj z uredništvom Planinskega vestnika in podjetjem CEWE organizirala nagradni fotonatečaj #LjubimGore 2021.

Letos je sodelovalo 57 avtorjev s 157 fotografijami. Štiričlanska komisija (predstavniki podjetja Cewe Nejc Mažgon, tehnični urednik *Planinskega vestnika* Emil Pevec ter strokovni sodelavki PZS Hedvika Petkovšek in Barbara Kelher) je prispele fotografije skrbno pregledala, tehtala argumente in na koncu izbrala zmagovalce. Vsak udeleženec je prejel bon v vrednosti 10 evrov za naročnino na *Planinski vestnik* in za nakup fotoknjige Cewe.

Ocenjevalna komisija je izbrala še deset fotografij, katerih avtorji so Andrej Pavlin, Barbara Toman, Aleksander Čufar (2 fotografiji), Jernej Rodič, Leja Lopatič, Matevž Lavrič, Sandra Košnjek, Simon Kovačič in Tomaž Šolar. Trinajst izbranih fotografij je od 3. decembra na ogled v Slovenskem planinskem muzeju v Mojstrani.

Po sporočilu za javnost priredil
Emil Pevec

1. mesto: Tadej Strah: *Surovost*. Nekje pod Malo Mojstrovko.

Nagrajenec prejme XL CEWE fotoknjigo (*trde platnice, fotopapir mat, 26 strani*) in naročnino na revijo *Planinski vestnik* za leto 2022.

Obrazložitev: Kamnita, surova pot. Prišel si do konca. Spustil si fotoaparat in samo strmiš. Ni več česa zajeti v objektiv? Morda je le občutek, ki ga ne oko ne aparat ne zaznata več? Opazovalci lahko le sklepamo, kaj doživlja fotograf, ki je prišel do "konca". Je to sploh konec? Se pot sploh lahko kdaj konča? Morda pa se ponuja le nov začetek ... Verjamemo, da nadaljevanje sledi v fotoknjigi.

2. mesto: Bogdan Bricelj; *Macesni v megli*

Nagrajenec prejme fotoplatno 60 x 40 cm in naročnino na revijo Planinski vestnik za leto 2022.

Obrazložitev: Preplet meglene magičnosti s hladno modrino in toplimi krošnjami mogočnih macesnov. Sonce osvetljuje iglice, ki se barvajo v zlate jesenske barve. Kmalu bodo odpadle in razgaljen se bo spopadel s kruto zimo.

3. mesto: Tanja Gorjan, *Zamrznjena dežela*

Nagrajenka prejme stenski koledar A3 in naročnino na revijo Planinski vestnik za leto 2022.

Obrazložitev: Mraz. Med opazovanjem se nam ob izdihu pojavi dim toplega zraka. Čudovita preobleka, ki si jo narava nadene v mrzli zimi. Voda v gibanju spreminja agregatno stanje in vse postane pravljичno. Med opazovanjem fotografije se zazdi, kot da bo vsak trenutek pred nas stopila Ledena kraljica in začarala tudi nas.

Aljaž Anderle

Baloni na mrzel zrak

Četrty element plazovnega trojčka

Na turo gremo s primerno opremo, izkušnjami in znanjem.

Foto Anja Benedik

Se kdo spominja prizora s fluorescentno oranžno piko, ki se valja po smučišču ali pa se ravno pobira izpod zasnežene smreke, v katero je pred kratkim treščil turni smučar? Morda je kdo videl prav tako piko, ki je drvela po pobočju skupaj z dokajšnjo gmoto snega, sem in tja poniknila, pa spet prišla na površje in se ustavila nekje ob vznožju plaznice, skupaj z nanjo pripetim smučarjem, ki je malce pozneje z olajšanjem zadihal po najbolj strašljivi izkušnji v življenju.

Zadnje desetletje smo bili v zimah priče takšnim in podobnim dogodkom, ki izvirajo iz dejstva, da je uporaba plazovnih nahrbtnikov za turno in *freeride* smuko prešla v množično rabo. Kljub posameznim nehotenim proženjem in napihovanjem zračnih vreč, ki so sama po sebi popolnoma neškodljiva in skrbijo le za obilico smeha, pa je glavni namen delovanja teh naprav tam in takrat, ko rešujejo glave. V plazovih.

Odkar ljudje zahajajo v gore in so prvič začeli razmišljati o zaščiti pred plazovi, se kopičijo tudi bolj ali manj *brihtne* ideje o tem, kako si takšno zaščito zagotoviti. Tako so izumili žolno, lavinsko vrstico, bernardince z rumom, trenirane orle, ki te potegnejo iz plazu, še preden te zasuje, TNT-čutare, ki eksplodirajo meter pod snegom, da te lepo odnese na varno v zrak, mikrovalovne obleke, ki sproti stalijo sneg okoli tebe in te osvobodijo, teleportirne sisteme, ki nas, ko že gremo po poti pogube, prežarčijo nazaj na start za ponoven poskus. Ali pa domov za peč, odvisno od nastavitvev.

Tokrat se bomo poglobili v najbolj futuristično izmed vseh tovrstnih *pogruntavščin*, takoj za zobno protezo na raketni pogon in protetično lavinsko lopato – plazovni nahrbtnik.¹

Ko je Hans Cimperman pred slabim stoletjem prvi presmučal slavni ozebnik Gämsergraben v Lavinenheimu z nahrbtnikom iz nepremočljivega gumirane-ga platna, napolnjenim z jesenskimi listjem in senom, je potem, ko ga je plaz varno odložil ob vznožju gore, nehote utrl pot popularizaciji in komercializaciji načela inverzne segregacije, ki ne temelji na apartheidu, temveč na lastnosti premikajočega se drobirskega toka, kjer delci z večjim volumnom težijo k strani in površini toka.²

Preživetje v plazu je odvisno od številnih dejavnikov. Eden, ki stoji precej visoko na lestvici pomembnosti, je, ali nas plaz zasuje ali ne. Plazovni nahrbtnik z napihjeno zračno vrečo povečuje možnosti za to, da se znajdemo bližje površini in s tem povečuje možnost preživetja. S tem podatkom se rado manipulira za promocijske namene in ga je treba sprejeti z zadržkom. V nobenem primeru plazovni nahrbtnik ne zagotavlja varnosti, poveča zgolj verjetnost, da bomo plaz preživeli.

Prve tovrstne nahrbtnike je razvil nemški ABS, ki je tudi danes eden izmed vodilnih proizvajalcev. Od leta 1985 pa do danes so plazovni nahrbtniki rešili precej življenj, predvsem pa sta se razvili njihova dostopnost in funkcionalnost in se še razvijata v vedno ostrejšem

¹ Izraza plazovni in lavinski v tem prispevku uporabljamo enakovredno, čeprav gre za opremo, ki jo uporabljamo samo v snežnih razmerah oz. zaradi snežnih – in nobenih drugih – plazov (torej lavin).

² Zgodovinsko bolj točna verzija pravi, da je lovec Johann Hohenester prišel do takega zaključka, ko se je z uplenjenim gamsom okoli vratu dričal po lokalnih kuloarjih in je ugotovil, da ga gams pomaga držati na površini.

tempu. Razlogov je več. Popularizacija turne smuke na eni in velika konkurenca številnih podjetij na drugi strani. Zato v zadnjih letih opazamo hiter napredek, uvajanje novih tehnologij, iskanje drugačnih rešitev in širitev spektra ponudbe.

Učinkovitost

Plazovna varnost je večplasten problem, ki ga ne moremo nikdar zadovoljivo rešiti z nakupom naj-novejše opreme. Nobena stvar nas ne bo obvarovala pred smrtjo v plazju, če jo bomo vabili na zabavo z ne-ustreznim vedenjem in zanašanjem na srečo. Ustrezna oprema je del celostnega samozaščitnega vedenja v gorah, ki ima naslednje komponente: znanje, izkušnje, informacije, ustrezne odločitve, opremo. Plazovni nahrbtnik je del dodatne opreme, poleg plazovnega trojčka, ki pride v poštev, ko večina drugih varnostnih dejavnikov odpove – in pride do nesreče. Hitro se lahko ujamemo v pasti statistike, ampak realistične analize nam kažejo, da zračne blazine povečajo možnost preživetja v plazju za približno 52 odstotkov med tistimi, ki bi sicer umrli, torej zmanjšujejo smrtnost v plazovih za približno enajst odstotkov, saj v plazovih na splošno umre približno dvajset odstotkov vseh udeleženi ljudi. (Haegeli 2014, glej graf)

Zgovoren je tudi podatek, da kar dvajset odstotkov zračnih vreč v nesrečah ostane neaktiviranih. Vzroki so različni, ampak kar dvema tretjinama fizično ne uspe aktivirati polnjenja. Vsak deseti *airbag* ne deluje zaradi neustreznega vzdrževanja ali priprave, skoraj vsak peti pa zaradi napake v dizajnu ali tehnične napake. Dobra desetina zračnih vreč se uniči, raztrga v samem plazju in tako izgubi svojo funkcijo. (Haegeli in Frazer 2007)

Tehnologija

Danes poznamo dva temeljna principa napihovanja in tri principe proženja zračnih vreč: polnjenje z jeklenko in polnjenje z električnim ventilatorjem. Aktivira se z mehansko ročico, pirotehničnim nabojem ali električnim stikalom.

Kartuše in stisnjen plin

Večina proizvajalcev uporablja sistem polnjenja s stisnjenim plinom, po navadi je to dušik ali stisnjen zrak, mešanica CO₂ in argona. Za to je v nahrbtniku spravljena kartuša s plinom pod visokim tlakom, do pribl. 300 barov, ki ob proženju v dveh do treh sekundah napolni zračno vrečo. Pri tem izkorišča Venturijev učinek in k polnjenju pritegne tudi okoliški zrak. Večina kartuš je za enkratno uporabo, so tovarniško napolnjene in zapečaten z večletno garancijo, ko so prazne, pa jih v trgovini za majhno kavcijo (pri nas 10–20 EUR) zamenjamo za nove. Obstajajo tudi polnilne jeklenke z manometrom, ki jih moramo po izpraznjenju napolniti s stisnjenim zrakom v ustrezni delavnici (potapljači, gasilci ...). Ker ti sistemi ne tesnijo stoočstotno, je pomembno, da redno preverjamo tlak v njih.

Z vidika delovanja in vzdrževanja je stisnjen plin zanesljiv, neobčutljiv na zunanje dejavnike, nizke teže, prenosljiv in neodvisen od virov napajanja.

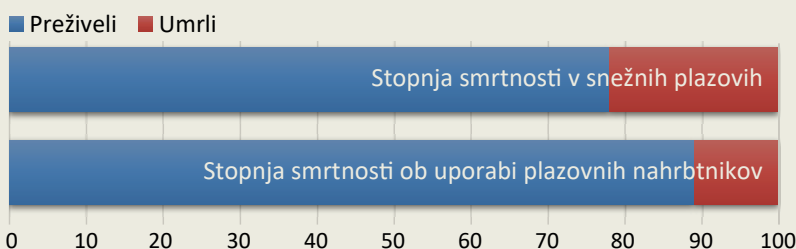
Sistemi s kartušo so namenjeni tako profesionalni kot občasni rabi, za izposajo in primerni tudi za pogoje na dolgotrajnih odpravah v oddaljene predele, kjer nimamo zanesljivih virov energije za polnjenje baterij. Primerni so za dolgotrajno skladiščenje in so tudi po več letih lahko takoj pripravljene za uporabo. Gre torej za najbolj preizkušen, zanesljiv sistem, ki hkrati v nahrbtniku zavzema najmanj prostora in je tudi najlažji in najcenejši.

Pomanjkljivost predstavlja predvsem možnost zgolj enkratnega proženja z eno jeklenko, ki jo je potem treba zamenjati z novo. V normalnih pogojih to ne predstavlja težave, saj je potreba po večkratnem proženju zračne vreče v realnih razmerah zelo redka. Na dolgotrajnejših turah, v večjih skupinah ali odpravah je smiselno imeti pri sebi nekaj rezervnih kartuš, s katerimi lahko zamenjamo izpraznjene.

Pri letalskem transportu je treba upoštevati omejitve glede prevoza jeklenk na letalu, včasih je treba organizirati njihov nakup ali izposajo na cilju.

Plaz lahko pričakujemo tudi na navidezno varnih pobočjih.
Foto Anja Benedik

*Primerjava skupne stopnje smrtnosti v plazovih (zgoraj) in stopnje smrtnosti v primerih, kjer so vse žrtve imele plazovni nahrbtnik (spodaj).
Izris grafa Aljaž Anderle, vir Pascal Haegeli, 2014*

Kartuša in izpraznjena vreča BCA Float 2 Foto Aljaž Anderle

Sistem Alpride E1

Vir proizvajalčeva spletna stran,
<https://www.alpride.com/system-e1>

Sistem ABS A.light

Vir proizvajalčeva spletna stran,
<https://abs-airbag.com>

Električni ventilator

Sistemi z električnim ventilatorjem so se začeli razvijati pred desetletjem, ko sta teža baterij in njihova zanesljivost v mrazu dosegli zadovoljivo raven. Black Diamond je bil pionir tega razvoja in danes nahrbtniki Jet Force ter njihove izpeljanke predstavljajo alternativo klasični tehnologiji. Prednost je predvsem dejstvo, da je zračno vrečo mogoče napolniti večkrat zapored z enim polnjenjem litij-ionske baterije, tako da po sprožitvi lahko nahrbtnik pripravimo za ponovno uporabo in gremo veselo sprožit še kakšen plaz. Manj težav je tudi v letalskem transportu, pomanjkljivosti pa so predvsem višja skupna masa sistema, odvisnost od električne energije in visoka cena.

Nahrtnik je mogoče tudi večkrat testno sprožiti, ne da bi nas skrbeli stroški menjave izrabljenih kartuš (20 do 50 EUR za nove).

Pri hrambi ali množični in pogosti uporabi tega sistema je treba biti bolj pozoren na ustrezno vzdrževanje stanja baterije in celotnega sistema.

Tehnološko naprednejši koncept napihanja z ventilatorjem ponuja švicarski Alpride, ki je leta 2018 predstavil sistem E1, ki ga napaja visoko kapacitivni kondenzator.³ Ker napetost s časom pada, sta nanj priključeni dve litijevi bateriji AA, ki skrbita za stalno napolnjenost. Kondenzator se izprazni med

napihovanjem zračne vreče, nato pa bateriji poskrbita za ponovno polnjenje, ki traja od 20 do 40 minut. Polnimo lahko tudi po USB-kablu iz prenosnega akumulatorja. Čeprav proizvajalec navaja konservativnejše uradne podatke o zmogljivostih kondenzatorja, so testi pokazali, da se lahko balon z enim polnjenjem kondenzatorja napihne tudi dvakrat, dve bateriji pa zadoščata za tri polnjenja. Napolnjen kondenzator tudi brez baterij ohranja dovolj napetosti za ves dan aktivnosti, z baterijama pa ostane v pripravljenosti dva do tri mesece. Sistem ne vsebuje nobenih kablov, priključkov, napeljav, ki bi lahko predstavljale šibek člen. Vse je neposredno povezano na mikrovezje, ki je dobro zaščiteno pred vlago in stresom. Kondenzator tudi v mrazu ohranja napetost in deluje enako učinkovito v širokem temperaturnem spektru –30 do 50 °C. Napolni se lahko več stotisočkrat in ker gre za pasiven električen element, se lahko brez omejitev transportira z letalom ali pošto. E1 je prenosljiv med kompatibilnimi nahrbtniki. Skupna teža te naprave je 1300 gramov, zavzema pa le malo več prostora kot sistem R.A.S. – Removable Airbag Sistem.

Pomembne podrobnosti

Tip zračne vreče

Zračne vreče so različnih oblik in prostornin. Poleg osnovne funkcije, povečanja skupnega volumna smučarja v plazju, obstajajo različne teorije o zaščiti glave, položaju telesa v plazju itd. Izvorna izvedenka je ABS TwinBag z dvema vzdolžnima balonoma (črka H). Prednosti naj bi bila redundanca in stabilnejši, vodoravnejši položaj telesa v plazini. Mammotov Protection Bodyguard objame še glavo in jo zaščiti pred udarci od zadaj in s strani, večina preostalih sistemov pa se napihne za smučarjem v obliki bolj ali manj definirane kvadrata ali narobe postavljene črke U. Vsem sistemom je skupno, da zagotavljajo dovolj plovnosti, da lahko obdržijo ponesrečenca na površini plazju, oziroma vsaj njegovo glavo in zgornji del telesa. Glede na morje spremenljivk, ki vplivajo na nekoga, ki ga nosi plaz, ne obstaja ena in najboljša rešitev za vse situacije. Prav vse funkcionirajo, posameznik se mora odločiti sam, glede na svoje prioritete, in izbrati sistem, ki mu najbolj odgovarja. Predvsem pa se moramo zavedati, da nas noben del opreme ne bo z gotovostjo rešil pred smrtjo v plazju, zato na noben način ne smemo opustiti previdnosti in sprejemati bolj tveganih odločitev.

Ursta proženja

Standardni tip proženja je mehanski, ko s potegom jeklenice sprožimo močno vzmet, ki predre kartušo in sprosti plin. Ta način je preprost, varen, ne potrebuje vzdrževanja in je takoj ob zamenjavi kartuše spet pripravljen za uporabo. BD uporablja električno stikalo, ki ga sproži poteg ročice, da vklopi ventilator, ABS pa uporablja pirotehnični naboj v sami ročici, ki ob potegu sproži smodniški naboj in s tem plin, ki porine iglo in predre kartušo. Pri ABS je poleg kartuše treba vsakič zamenjati tudi ročico za proženje.

³ Kondenzator je elektrotehnični element, ki shranjuje napetost v obliki električnega polja.

Zaradi lažje primerjave smo bistvene razlike med posameznimi sistemi strnili v preglednico.

Proizvajalec, sistem	Mammut R.A.S. 3.0	ABS	BCA float 2.0	Mammut protection	BD Jet Force	Alpride E1
Princip	stisnjen plin	stisnjen plin	stisnjen plin	stisnjen plin	zrak, ventilator	zrak, ventilator
Vir energije	kartuša	kartuša	kartuša	kartuša	li-ion, 57.6 Wh	kondenzator
Polnjenje	ne	ne	da	ne	da, AC	da, baterije AA, USB
Večkratno proženje z enim polnjenjem	ne	ne	ne	ne	da, 1 do 6	ne/da, neuradno
Masa – zračna vreča in kartuša (g)	1010	1200	1250	1200	2000	1380
Prenosljivost med nahrbtniki, možnost samostojne uporabe nahrbtnika	da; odstranljiv, prenosljiv sistem; nahrbtnik se lahko uporablja samostojno	ne; nahrbtnik lahko povečamo ali pomanjšamo	da; odstranljiv, prenosljiv sistem; nahrbtnik se lahko uporablja samostojno	ne	ne; nahrbtnik lahko povečamo ali pomanjšamo	da, odstranljiv, prenosljiv sistem; nahrbtnik se lahko uporablja samostojno
Velikost in oblika vreče	150 l, U	2 X 85 l, H	150 l, kvadrat	150 l, objame glavo in trup	200 l, U	150 l, U
Proizvajalci združitljivih nahrbtnikov	Mammut, Evoc, Dakine, Thule, Jones, Highmark	ABS, Osprey, Ortovox	BCA	Mammut	Black Diamond, Pieps	Millet, Arcteryx, Scott, Black Diamond, Osprey

Prenosljivost sistema

Ker so plazovni nahrbtniki draga naložba, s cenami, ki segajo od 500 do 1300 evrov, si redkokdo lahko privoščijo dva ali tri različne modele, ki pokrijejo vse potrebe in situacije. Proizvajalci so to težavo rešili tako, da ponujajo bodisi možnost prenosa sistema med združljivimi nahrbtniki oziroma razširitve nahrbtnikov, ko se samega sistema ne da odstraniti. Na ta način lahko kombiniramo cele nahrbtnike ali dodatke *zip-on* s kompatibilnimi izdelki drugih proizvajalcev.

Odprt nahrbtnik Mammut Pro X 35. Zgoraj odstranljiv airbag sistem R.A.S., vidna karbonska kartuša in po dolžini nastavljiva prožilna ročica. Spodaj večnamenski žep za vodni meh in navodila za zlaganje zračne vreče.

Foto Aljaž Anderle

Sistem ABS je skupaj s kartušo integriran v hrbtni del nahrbtnika z naramnicami. Transportni del se nanj pritrdi z zadrgo. Vir proizvajalčeva spletna stran, <https://abs-airbag.com>

TwinBag sestavljata dve 85-litrski vreči ob straneh nahrbtnika. Vir proizvajalčeva spletna stran, <https://abs-airbag.com>

Odprt Osprey Soelden z vidnim sistemom Apride E1 in zračno vrečo Foto Aljaž Anderle

Modeli

Mammut R.A.S. Pro X 35

Mammut R.A.S Pro X 35 z napihnjeno zračno vrečo
Vir proizvajalčeva spletna stran,
<https://www.mammut.com>

Mammut je pred leti prevzel štafeto od enega izmed najvidnejših pionirjev razvoja nahrbtnikov Airbag, podjetja Snowpulse iz Švice. Njihov koncept maksimalne zaščite so dodatno razvili in posodobili, skombinirali s svojo odlično linijo smučarskih nahrbtnikov in kot prvi uvedli prenosljivi sistem R.A.S., ki ga lahko prenesemo v kompatibilni nahrbtnik istega ali kakega drugega proizvajalca. R.A.S. s kartušo vred tehta samo en kilogram.

Danes Mammutovi plazovni nahrbtniki spadajo med najuglednejše stebre tovrstne ponudbe na svetu. Pro X 35 je model z vrha ponudbe. Varnostni del predstavlja zanesljiv in robusten Mammutov R.A.S., Removable Airbag System, ki tiči v zgornjem delu nahrbtnika in se ob aktivaciji napolni v 150-litrski balon,

ki se napihne nad nahrbtnikom in ob obeh straneh. Stisnjen zrak zagotavlja lahka karbonska kartuša, ki tiči pokonci v posebnem žepku ob notranji strani nahrbtnika. Balon se po aktivaciji v plazu počasi izprazni zaradi zagotavljanja dodatnega zraka in povečanja zračnega žepa za ponesrečenca, če bi bil ta kljub vsemu zasut. Ker je zračna vreča shranjena tik pod vrhom nahrbtnika in ob aktivaciji razpre zadrgo, ki jo zapira, je treba med uporabo in prenašanjem napolnjenega nahrbtnika paziti, da zadrge ne razparamo z neprevidnim vlečenjem ali dvigovanjem, sicer jo moramo ponovno zapreti in zavarovati z ježkom oz. velkrom.

Nahrbtniku je dodan poseben plastični ključ za aktivacijo, ki omogoča simuliranje proženja brez priključene kartuše, da se navadimo na lokacijo ročice in silo potega.

Prostornina 35 litrov (33, ker slaba dva litra porabi sistem zračne vreče) je optimalna za večino turno-smučarskih potreb. Predali so razdeljeni na glavnega, predal za plazovni trojček, žep za kože in mokre stvari, žep za očala in drobnarije, stranski žep za telefon ali fotoaparater ter notranji žep za vodni meh oziroma druge stvari, ki jih želimo hraniti posebej. Ena najpomembnejših lastnosti je možnost odpiranja celotnega hrbtišča, tako da lahko dostopamo tudi do stvari, ki so povsem na dnu, ali ko so na nahrbtnik pritrjene smuči. Sistemi pritrjevanja smuči omogočajo diagonalno in stransko nošnjo, a se moramo zavedati, da pri stranski nošnji smuči ovirajo napihanje balona, če se znajdemo v plazu "peš". Na nahrbtnik je mogoče pritrčiti tudi snežno desko, čelado in dva cepina. Vse glavne nosilne zaponke so kovinske.

Udobje nošnje in stabilnost pri smučanju sta odlična, ergonomija nahrbtnika omogoča dobro porazdelitev obremenitve med boke in ramena, stabilno, a mehko hrbtišče pa skrbi za dober stik nahrbtnika s telesom pri smučarski dinamiki. Obliko hrbtišča lahko sicer dodatno prilagodimo konturi svojega hrbta s prilaga-

Pravila varne uporabe

Čprav je vsak nahrbtnik opremljen z izčrpnimi navodili za uporabo, ki jih moramo pred uporabo na terenu razumeti in upoštevati, pa lahko tukaj za vsak primer vseeno strnemo najpomembnejša:

- Na turo v nahrbtnik nujno spadajo še sonda, lopata in prva pomoč.
- Pred turo mora biti nahrbtnik brezhiben, nosilni trakovi ne smejo biti poškodovani.
- Preveriti moramo stanje napolnjenosti kartuše ali baterije.
- Če prenašamo smuči na nahrbtniku v pripravljenosti, jih moramo nositi na zadnjem delu, diagonalno ali navpično, nikoli ob strani, kjer je pritrjena zračna vreča.
- Pravilno nameščen nahrbtnik ima zapete in zategnjene vse trakove in nameščeno nožno zanko.
- Po sproženju zračne vreče moramo le-to pravilno zložiti nazaj. Napolnjeno vrečo izpraznimo s pomočjo ventila nad kartušo.
- Pred prvo uporabo vadimo proženje brez napihanja balona. Lokacija prožilne ročke in moč potega nam morata biti povsem domača.
- Življenjska doba nahrbtnika znaša od 1 do 10 let, odvisno od frekvence uporabe.

Mammut Pro X 35 z diagonalno nameščenimi smučmi
Vir proizvajalčeva spletna stran
<https://www.mammut.com>

janjem aluminijastega okvira, ki poteka ob robu nahrbtnika. Naramnice so široke in stabilne, v levi tiči sprožilo za balon, ki je nastavljivo po dolžini, desna pa je izolirana in namenjena cevki vodnega meha. Zunanji material je robustna *cordura*, ki zagotavlja dolgotrajno redno rabo. Seveda pa z nekaj neprevi-dnosti lahko vsak nahrbtnik razrežemo že pri prvi nošnji smučič z nabrušenimi zobniki.

Mammut Light Protection 30

Mammut Light Protection 30
<https://www.mammut.com>

Mammut ga je poimenoval Bodyguard, kajti razvoj te zračne vreče je sledil podatkom, da številni pone-srečenci v plazzu umrejo zaradi poškodb, ne zadušitve. Cilj je bil izdelati sistem, ki bi lahko kar najbolje zaščitil vitalne dele telesa. Skozi leta se je ta sistem razvil iz okornih in težkih ter za nošnjo manj udobnih do stopnje, ko so dosegli raven standardnih plazov-nih nahrbtnikov, tako kar se tiče teže kot udobja pri nošnji. Zračna vreča Bodyguard je pri teh nahrbt-ni-

Mammut Light Protection 30
<https://www.mammut.com>

kih spravljena tudi v obeh naramnicah in se napolni tako, da objame in zaščiti glavo ter zgornji del trupa. Sistem zato ni prenosljiv med nahrbtniki, njegova teža pa je zgolj s 1200 grami le za 200 gramov višja od standardne zračne vreče. Za zdaj je to edini tovrstni sistem na trgu, testi pa so potrdili učinkovitost zaščite zgornjega dela telesa.

Zaradi drugačnih materialov se je volumen zračne vreče zmanjšal, s tem tudi teža, povečalo pa udobje pri nošnji, ki se zdaj ne razlikuje več od drugih modelov. Opremljenost, ergonomija in funkcionalnost nahrbtnika z vsemi potrebnimi dodatki, dodelanimi detaili in lastnostmi pa so kot vedno na najvišji ravni. Volumen ravno zadošča za brezskrbne celodnevne ture tudi z nekaj več opreme.

Dober nahrbtnik nas pri smučanju ne ovira.

Foto Anja Benedik

Backcountry Access Float 2.0 32

BCA Float 2.0 32

Vir proizvajalčeva spletna stran,
www.backcountryaccess.com

Če sta ABS in Mammut tradicionalna ponudnika plazovnih nahrbtnikov na tej strani Atlantika, je BCA na vrhu v ZDA, kar se tiče razvoja opreme za plazovno varnost in opreme za turno smučanje. Relativno samosvoj razvoj je vedno prinesel rezultate, ki so za evropski trg nekoliko specifični, saj se zdi, da bolj kot

Manjše in ultralahke izbire

Kogar za vsakodnevno uporabo motita teža in velikost nahrbtnikov oziroma kdor smuča zgolj izven smučišča, ima možnost nakupa lažjih izvedenk, pri čemer varnostni elementi ostajajo nespremenjeni, kompromisi pa so pri prostornosti in funkcionalnosti. Znotraj združljivega sistema lahko torej menjamo samo nahrbtnike, zračno vrečo pa prenašamo iz enega v drugega po želji in potrebi. Mammut v svojem Removable Airbag Sistem (R.A.S.) tako ponuja tudi lahke, 20-, 22- in 30-litrške izvedenke nahrbtnikov, ki skupaj z zračno vrečo tehtajo samo med 1,5 in 2 kilograma. Sam uporabljam Flip 22 za ture *freeride*, kjer naredim več vzponov z žičnicami, spusti pa se dogajajo izven urejenih smučišč, za krajše, hitre poldnevne ture brez tehnične zahtevnosti v domačih hribih, kamor mi ni treba jemati dodatne tehnične opreme, vrvi, derez, še vedno pa lahko spakiram plazovni trojček, prvo pomoč, vodo, hrano, rezervna oblačila, rokavice in kože. Flip 22 je robusten, ima celostno zasnovano z vsemi potrebnimi predali, žepi in dostopom do notranjosti tudi skozi hrbtni del. Na nahrbtnik lahko pritrdimo tudi dva cepina, snežno desko ali smuči in čelado. Ultralight 20 je izredno lahka verzija, zvesta svojemu špartanskemu namenu in za ceno lažjega in tanjšega materiala ter samo enega prostora, dostopnega s hrbtni strani, ponuja najnižjo skupno maso na trgu – zgolj 1500 gramov. Kljub temu omogoča tudi pritrjevanje čelade, smuči in cepina. Tovrstni nahrbtniki so primerni za hitre vzpone, tekmovanja ali spuste *freeride*, ko želimo imeti čim več svobode gibanja brez kompromisa pri varnosti, s seboj pa še vedno lahko nosimo omenjene najnujnejše stvari. Večina proizvajalcev ima sicer v svoji ponudbi modele različnih prostornin in namenov, ki jih lahko kombiniramo po svojih željah in potrebah.

tehnološko in funkcionalno dovršenost ponotranjajo načelo KISS (Keep it simple, stupid.) z namenom, da oprema zanesljivo funkcionira v rokah zelo širokega spektra različnih ljudi in aktivnosti. Float je na voljo v dveh velikostih. Večji volumen je primeren za večino zimskih pustolovščin na smučeh. Ima vse, kar je potrebno za smiselno razporeditev opreme v notranjosti in pritrjevanje na zunanjo stran. Enota z zračno vrečo (Float 2.0) je posodobljena, manjša in lažja ter je skupaj z zračno kartušo zdaj kompletno nameščena v zgornjem delu nahrbtnika. Je odstranljiva in teoretično se prenaša med združljivimi nahrbtniki, čeprav, zanimivo, BCA ne prodaja praznih nahrbtnikov brez sistema z zračno vrečo kot nekateri drugi proizvajalci. Tudi zgolj zračne vreče, brez nahrbtnika, ni naprodaj. Kartuša je polnilnega tipa in ima vgrajen manometer za kontrolo tlaka stisnjenega zraka, ki ga je treba preverjati pred vsako uporabo. 150-litrski balon se napolni nad nahrbtnikom in ob njem, za glavo uporabnika, in ima približno pravokotno obliko. Tudi skupna teža sistema Float 2.0 je primerljiva z drugimi te kategorije in znaša 1,2 kilograma. Prožilna ročica se lahko namesti na levo ali desno stran nahrbtnika, kar je zlasti koristno za uporabnike snežnih sani, kjer je ročica za plin na desni strani, ali pri ljudeh z omejeno motoriko katere izmed rok. Nahrbtnik je primeren za nošnjo tudi ob večji obremenitvi. Široke udobne naramnice in mehko hrbtnišče zagotavljajo udobno razporeditev teže in stabilno lego na hrbtu. Dolžina hrbtnišča se sicer prilagaja višini uporabnika. Nahrtnik je prostoren, zlasti 32-litrski ima več kot

dovolj prostora za celoten spekter potrebne opreme. Glavni predal je nekoliko okrnjen v zgornjem delu, ki ga zaseda zračna vreča, zato pa je prednji predal za opremo zelo prostoren in vanj gredo lahko poleg plazovnega trojčka z lahkoto še cepin, kože, žaga, paket za analizo snega in še kaj. Pri 22-litrski izvedenki je tega prostora precej manj, tako da moramo pakirati malo bolj sistematično. Popolna podrejenost uporabniku, zanesljivost delovanja in funkcionalnost se redno odražajo v visokem kotiranju na raznih testih in pri zadovoljstvu strank ter učinkovitosti v praksi.

Millet Trilogy 30/Alpride E1

Millet Trilogy 30 z nameščenimi smučmi
Vir proizvajalčeva spletna stran,
www.millet-mountain.com

S pojavom novih ventilatorskih sistemov za polnjenje zračnih vreč s kondenzatorskim napajanjem se je krog ponudnikov plazovnih nahrbtnikov razširil še na ponudnike, ki jih poprej nismo povezovali s plazovno varnostjo. Alpride je sklenil partnerstvo z več proizvajalci alpinistične in športne opreme, ki so v svoje nahrbtnike integrirali njihov kondenzatorski sistem E1. Eden izmed teh proizvajalcev je tudi Millet, poleg njega pa še Scott, Black Diamond, Arcteryx in Osprey. Milletov nahrbtnik je zanimiv zato, ker je edini izmed predstavljenih z drugačno zasnovano od klasične smučarske. Trilogy je zasnovan kot univerzalni tehnični nahrtnik, na prvi pogled bolj alpinistični kot smučarski, vendar brezkompromisno funkcionalen. Ima veliko odprtino na vrhu, ki se zapira z zvijanjem, kar omogoča prilagajanje prostornine. Seveda pa je zaradi lažjega dostopa vanj mogoče priti tudi od strani s pomočjo dolge stranske zadrge, ki nahrtnik popolnoma razpre. Ta zasnova zagotavlja boljšo odpornost proti mokroti zaradi manjšega števila zadrge in manjšo težo ter profil brez odvečnih detajlov, namenjenih profesionalcem, ki se gibljejo v gorah z maksimalno učinkovitostjo in profesionalnim pristopom. Medtem ko so klasični plazovni nahrtniki v funkciji plezalnih vzponov običajno manj uporab-

ni, pa je Milletov popolnoma prilagodljiv različnim nalogam. Nanj lahko pritrdimo vso potrebno tehnično opremo. Prostornina se mu enostavno poveča, če odstranimo sistem *airbag*, pa ga lahko uporabljamo tudi poleti ali v primerih, ko nas plazovi ne skrbijo.

Osprey Soelden 32/Alpride E1

Osprey Soelden 32

Vir proizvajalčeva spletna stran, www.ospreyeurope.com

Ameriški Osprey je med proizvajalci nahrbtnikov v svetu priznan tako kot Mammut in Millet. Sam sem že dolgo pristaš njihovih kolesarskih nahrbtnikov. Pred časom so še ponujali modularno nadgradnjo za ABS, letos pa so predstavili prvi samostojni plazovni nahrbtnik z integracijo sistema Alpride E1. Že prvi poskus je precej uspešen, saj je Soelden 32 zelo spodoben plazovni nahrbtnik, ki je poleg Arcteryxovega Voltaira najboljši predstavnik s sistemom Alpride E1. Kot nakazuje že ime, računa tudi na prodor na zasičen evropski trg. Kondenzatorski sistem Alpride smo opisali že prej, zato se pozabavajmo s samim nahrbtnikom. Z ravno pravšnjo prostornino se Soelden 32 uvršča med univerzalne nahrbtnike za širok spekter dejavnosti. Z izjemo večdnevnik tur lahko z njim pokrijemo vse potrebe. Relativno visoka skupna teža tri kilograme je posledica robustne izdelave in detajlov, ki si jih pri tovrstnih izdelkih lahko želimo. Tu je prostoren glavni predal, ki ga dolga zadruga odpre popolnoma, kot knjigo, da lahko dostopamo do vseh delov brez brskanja od zgoraj in brez potrebe po dodatni zadrgi na hrbtišču. Predal za plazovno opremo je velik in robusten, vseh mi je dizajn prisekanih žepov za sondo in ročaj lopate, kar kaže, da je bil razvojni poudarek na koristnih detajlih. Na nahrbtnik lahko pritrdimo smuči ali snežno desko, čelado, dva cepina, vsi trakovi pa so lahko skriti v žepu, kadar jih ne potrebujemo.

Zračna vreča je zložena zelo na široko, zato zavzema večjo površino, a hkrati malo globine, in vizualno zavzame zelo malo prostora, tako da brez težav lahko napolnimo nahrbtnik do zgornjega roba. Zadruga za zračno vrečo je fiksirana na vrhu z enim trakom *velkro* in se ob popolnoma napolnjenem nahrbtniku

rada razpre, tako da je pri rokovanju treba biti, kot pri večini nahrbtnikov, nekoliko previden.

Edina stvar, ki sem jo pogrešal, je še kak manjši žep za odlaganje stvari, kot so voski, krema za sonce, očala, GPS, zemljevid, prigrizke, orodje, skratka malenkosti, ki jih je dobro imeti v določenem trenutku hitro pri roki. En žep je na bočnem pasu in vanj lahko damo najnujnejše, drugi pa je dostopen s strani in je stisnjen med glavni predal in prostor za opremo. Sicer je prostoren, vendar nepregleden, saj je dostopna odprtina ozka. Nahrbtnik nima prostora za napeljavo meha za tekočino, zato pa v severnoameriški maniri lahko v katero koli naramnico napeljemo ročico za sprožanje zračne vreče. Ob koncu dneva pusti Osprey Soelden 32 vtis robustnega, profesionalnega nahrbtnika za pogosto uporabo, ki bo dolgo in dobro lahko služil svojemu namenu.

Black Diamond Jet Force Pro 26

BD Jet Force Pro 26

Vir proizvajalčeva spletna stran, www.blackdiamondequipment.com

Ko je leta 2013 BD na trg poslal prve baterijsko polnjene zračne vreče, je marsikdo zavijal z očmi, ravno tako veliko ljudi pa je bilo navdušenih – predvsem

Ko zapustimo urejena smučišča, potrebujemo popolno opremo. Plazovni nahrbtniki postajajo standard tako kot žolna, lopata in sonda.
Foto Aljaž Anderle

nad marketinškimi prednostmi novega sistema Jet Force. Te lahko kar ponovimo, saj so še vedno aktualne. Sistem omogoča večkratno polnjenje zračne vreče. Ne omejuje nas pri potovanju z letalom. Baterije se napolnijo v približno šestih urah. Od pojava teh nahrbtnikov so se odpravile tudi številne pomanjkljivosti in "otroške bolezni", tako da je zadnja verzija precej bolj dodelana od najstarejših. Razlike so naslednje: zamenljivi tovarni deli nahrbtnika, manjša masa baterij, boljša kakovost nahrbtnika, večja zanesljivost proženja. Krmiljenje elektronskih komponent je mogoče posodablјati s pomočjo Piepsove telefonske aplikacije in povezave Bluetooth, podobno kot tudi plazovne žolne BD/Pieps.

Sistem napihuje velik, 200-litrski balon, ki je za 50 litrov večji od večine drugih ter se razpira vzdolž obeh stranic nahrbtnika in za glavo smučarja v obliki narobe obrnjene črke U. Po proženju sistem polni balon še tri minute in vzdržuje zadostno količino zraka tudi ob morebitnem predrtju zračne vreče. V zadnjem ciklu sistem izčrpa zrak, da morebitno delno zasutemu teoretično napravi nekaj prostora oziroma zračni žep.

Nahrbtnik je na voljo v dveh velikostih hrbtišča in treh različnih prostorninah, pri čemer se prostornina prilagaja z nameščanjem (*zip-on*) večjega ali manjšega tovarnega prostora z zadrgo na hrbtišče z naramnicami. V tem prostoru je integriran tudi ves sistem z zračno vrečo, ventilatorjem in baterijo. Dodatni tovarni deli so poceni in tako dobrodošla možnost, da svojemu nahrbtniku povečamo funkcionalnost ali zmanjšamo skupno težo. Na voljo so 10-, 25- in 35-litrski. Medtem ko s 25-litrsko prostornino lahko pokrijemo večino enodnevnih smučarskih zahtev, pa je 35-litrski nahrbtnik univerzalnejši in primernejši tudi za daljše ture. Odsotnost večje prostornine je po eni strani logična, saj se višja osnovna teža nahrbtnika pri večjih volumnih in tovarih samo še bolj pozna. 26-litrška različica tehta tri kilograme in ponuja vse dodatke za prenašanje cepina, smuči, čelade, plazovnega trojčka in drugega v dveh glavnih predalih ter nekaj manjših žepov za drobnarije. Material je ro-

busten, ključne zaponke so kovinske, nožni pas pa je opremljen z vponko za preprostejše zapenjanje. Kot pri večini nahrbtnikov tudi pri Jet Force hitro pride do nehotenega razparanja zadrge, ki zadržuje zračno vrečo, zlasti če je do vrha napolnjen z opremo. Zato se je morda bolje – kot vsakič tlačiti stvari vanj na silo – odločiti za večji, 35-litrski model.

ABS A.light tour

ABS A.light tour

Vir proizvajalčeva spletna stran, <https://abs-airbag.com>

Starosta med proizvajalci plazovnih nahrbtnikov še zdaleč ni izrekel zadnje besede in drži korak z razvojem, s tem da se hkrati oklepa nekaterih tehnoloških rešitev, ki njegov sistem zračnih vreč spremljajo od samega začetka. V prvi vrsti sta to dve 85-litrski vreči – TwinBag – ki se napihneta vzdolžno ob obeh straneh nahrbtnika. Poleg večje prostornine in plovnosti sta s tem zagotovljeni določena redundanca v primeru predrtja ene izmed vreč in ugodnejša razporeditev mase telesa v plazovnem toku. Medtem ko sta sistem dveh zračnih vreč in pirotehnično proženje ostala v osnovi enaka, pa je na novo zasnovana družina plazovnih nahrbtnikov nove generacije v celoti lažja, manj nerodna in sodobnejša od ABS-ov, kot smo jih poznali v preteklosti. Najbolj zanimiv predstavnik nove generacije je A.light tour, ki po svoji zasnovi spominja na Milletov Trilogy, vendar je bolj tipično smučarski, ima pa možnost povečevanja volumna z odvijanjem pokrova – kot Millet. Nahrtnik je na voljo v dveh velikostih, ki ju z zadrgo pripravimo na enotno hrbtišče z naramnicama, kjer je integriran tudi sistem z obema zračnima vrečama ob straneh. Hrbtišče je iz stabilne, trdne pene z notranjo oporo iz aluminijastih palic, ki ju s krivljenjem lahko upognemo v najprimernejšo obliko zase. Sam nahrtnik je prilagodljivega volumna 35–40 litrov, ki ga reguliramo z zvijanjem pokrova. Dostop vanj je poleg tega mogoč tudi z zadrgo, ki poteka okoli polovice oboda in omogoča neposreden dostop do katerega koli kotička nahrtnika. Posebnost je predal za pla-

Vse je pripravljeno za zahteven spust z vrha. Tudi plazovni nahrtnik. Foto Aljaž Anderle

Model Proizvajalec	Mammut R.A.S. Pro X 35	Mammut Light Protection 30	Osprey Soelden 32	Millet Trilogy	BCA 32 Float 2.0	ABS A.light tour	BD Jet Force Pro 25
Zastopnik/ prodajalec	Iglu šport	Iglu šport	Factory store/ Extreme vital	Iglu šport	Action Mama	Annapurna	Amonit/Extreme vital
Cena (EUR)	700	750	999	999	599	679	1100
Prostornina, masa	35 l, 2590 g	30 l, 2450 g	32 l, 2990 g	30 l, 2550 g	32 l, 3200 g	25–30 l, 2450 g	26 l, 2900 g
Sistem	kartuša/plin	kartuša/plin	kondenzator/ ventilator	kondenzator/ ventilator	kartuša/plin	kartuša/plin	baterije/ ventilator
Prenosljivost	da	ne	da	da	da	ne	ne
Velikost in tip zračne vreče	150l U	150L, Bodyguard	150L U	150L U	150L, U	2 X 85L	200L, U
Avtonomija – v pripravljenosti	več let	več let	2–3 mesece	2–3 mesece	več mesecev	več let	odvisno od starosti baterije, temperature
Prednosti	opremljenost, prostornina, udobje, prilagodljivost <i>camel bag</i> , odpiranje hrbtišča, dodelani detajli,	vreča ščiti vitalne dele, nizka teža, dodelani detajli	robustnost, praktičnost, funkcionalnost odpiranje, trakovi za fiksiranje smuč, transport brez omejitev	univerzalnost, robustnost, enostavnost, prilagodljiva prostornina, nizka teža, transport brez omejitev	robustnost, udobje, prostornost, nastavljiva višina hrbtišča, ugodna cena	prilagodljiva prostornina, dostopanje do varnostne opreme, nizka teža	možnost večkratnega proženja vreče, prilagodljiva prostornina, transport brez omejitev
Pomanjkljivosti	letalski transport	letalski transport	visoka cena, visoka teža	visoka cena,	letalski transport	letalski transport	visoka teža, cena, odvisnost od virov električne energije
Primerno za	turna smuka, daljše ture, zimsko gornišstvo	turna smuka, daljše ture	turna smuka, motorne sani, pohodništvo	turna smuka, alpinizem	turna smuka, motorne sani, zimsko gornišstvo	turna smuka, <i>freeride</i> , zimsko gornišstvo	turna smuka, motorne sani, zimsko gornišstvo

zovno opremo, ki ga lahko odpremo tudi od spodaj z eno roko, s potegom za posebej označeni trak, in vzamemo iz njega sondo, prvo pomoč in lopato, ne da bi sneli nahrbtnik. Tu so še možnost uporabe meha za pijačo, pritrdilna mesta za čelado, smuč, cepine, palice, skratka vse, kar nam pri turni smuki lahko pride prav.

Zaključek

Na trgu je še malo morje plazovnih nahrbtnikov, ki lahko potešijo naše estetske, snobovske, varčevalne, tehnološke in druge kaprice. Tu so Ortovox s svojim sistemom *avabag*, ki je v ligi Mammuta in BCA, pa Arva in Pieps. Posameznik se mora le odločiti, katere lastnosti so mu najpomembnejše in koliko je pripravljen investirati. Učinkovitost je dokazano visoka, tako da potencialna korist visoke stroške takoj spremeni v diskontni popust. Ker se v tem trenutku dogaja prava mala tehnološka revolucija z uvajanjem novih načinov delovanja in širitvijo mreže proizvajalcev, pa velja upoštevati malce previdnosti pri izbiri

popolnoma novih, nepreizkušenih produktov. Pri opremi, ki naj bi reševala življenja, ne smemo na slepo skakati na prvi vlak, ki pridrvi mimo, samo zato, ker je hitrejši ali lepši ali cenejši. Poiščimo informacije o neodvisnih testih v praksi in se odločajmo tehtno in malce konservativno. Zakaj to pišem? Ker je lani spomladi prišlo do nesreče v kanadskem Valdezu, kjer so bili udeleženi trije smučarji. Eden s sistemom BCA Float, dva pa z novima sistemoma E1 v Scottovem in BD-nahrbtniku. Plaz je odtrgal obe zračni vreči s sistemom E1, stari dobri BCA pa je svoje delo opravil brez težav. Verjamem, da so pri Alprideu ustrezno odreagirali in odpravili pomanjkljivosti takrat še povsem novega sistema, ker se nihče ne želi počutiti kot testna lutka v smrtno nevarnih situacijah. Verjamem tudi, da bo prihodnost tudi na tem področju elektronsko digitalna in da zdaj spremljamo šele prvo fazo razmaha tega razvoja. Trenutno se proizvajalci posvečajo zanesljivosti in samodejnosti proženja, da bi se zmanjšal delež ljudi, ki jih plaz ujame, ne da bi jim uspelo aktivirati zračno vrečo. ●

Interpretacija meteoroloških meritev

Vertikalna sondaža

V hladnejši polovici leta, v jeseni in pozimi, se v hribe odpravljamo nekoliko pozneje kot spomladi in poleti. Kljub vse daljšim nočem največkrat počakamo, da sonce vzide, in se šele nato odpravimo kam višje. Takrat nam je že na voljo grafični prikaz meteorološke meritve višinskega prereza ozračja, tako imenovane vertikalne sondaže. Ta vsebuje meritve meteoroloških količin vzdolž stolpca zraka čez vso troposfero in nam razkrije pomembne informacije za morebitno primernejšo izbiro cilja našega izleta. Še posebej, če so doline in kotline v dolgotrajni in trdovratni megli, nam bo podatek o tem, nad katero nadmorsko višino je sončno, več kot koristil. Pri določitvi te višine nam lahko pomaga sondažna meritev.

Enkrat dnevno, zjutraj okoli 4.30 UTC (univerzalni koordinirani čas); v poletnem času je to ob 6.30, v zimskem času pa uro prej – ob 5.30), na merilnem mestu Ljubljana Bežigrad, tamkajšnji meteorološki opazovalec s helijem napolni bel sondažni ali meteorološki balon, ki meri do okrog enega metra v premeru. Nanj z vrstico pritrži sondo in ga spusti v zrak. Meritev se tako začne. Sonda vsebuje merilne instrumente: senzor za vlažnost zraka in njegovo temperaturo ter senzor za zračni tlak. Pomemben del za sporočanje meritev (in lokacije balona) v zbirni center na tleh sta tudi GPS sprejemnik in oddajnik signala.

Med dviganjem proti vrhu troposfere je zrak okoli balona vse redkejši in balon se ob nizkem tlaku

razteza ter doseže približno velikost avtobusa. Ko pride balon do tropopavze ali še nekoliko višje (do nadmorske višine okoli 15 km), počne. Ker balon ne potuje le navpično navzgor, ampak ga v horizontalni smeri od mesta spusta nosi tudi veter, balon s sondo potuje več kilometrov stran od mesta spusta. Žal zato sonda ne pade nazaj na merilno mesto, delujoča GPS sprejemnik in oddajnik sta torej še toliko pomembnejša, da pridemo do meritev. S pomočjo lokacije, ki jo sporoča GPS oddajnik, pa dobimo tudi podatke o vetru, njegovi smeri in hitrosti.

Vertikalna sondaža je torej meritev vertikalnega profila temperature, vlage, smeri ter hitrosti vetra nad določenim območjem. Meritev, izračun in izris sondaže trajajo skupaj približno dve uri; tako je meritev pozimi na voljo najpozneje ob 7.30. Radiosondažno meritev, tj. grafični prikaz temperature, vlage in vetra nad Ljubljano, najdete na spletni strani ARSO <https://meteo.arso.gov.si>. Do nadmorske višine približno 3000 m (700 hPa) se nahaja pod zavihkom Vreme podrobneje, kjer izberete Opazovanja ter Vertikalna sondaža. Za odhod v naše hribe bo tovrstni grafični prikaz čisto dovolj. Če pa se ukvarjate z letalstvom ali če vas preprosto zanima, kakšen je prikaz meritve še višje, vse do višine okoli 15 km (100 hPa), pa vam bo prišel prav grafični prikaz, ki ga najdete na zgoraj omenjeni spletni strani pod zavihkom Letalstvo, kjer izberete Jadranci in Vertikalna sondaža.

Meteorološki opazovalec je danes balon že spustil v zrak, grafični prikaz meritve nas že čaka na spletni strani ARSO, a ne znamo ga še pravilno interpretirati. Iz grafa lahko vsak laik prepozna, ali je zrak vlažen ali suh na kateri koli od nadmorskih višin nad nami. Prav tako lahko razbere prisotnost morebitnih temperaturnih inverzij in hitrost ter smer vetra. Kako?

Na grafu vidimo dve liniji oziroma krivulji. Modra prikazuje potek temperature zraka z višino. Rdeča

Spust meteorološkega balona s sondo za meritev višinskega prereza ozračja
Foto Veronika Hladnik Zakotnik

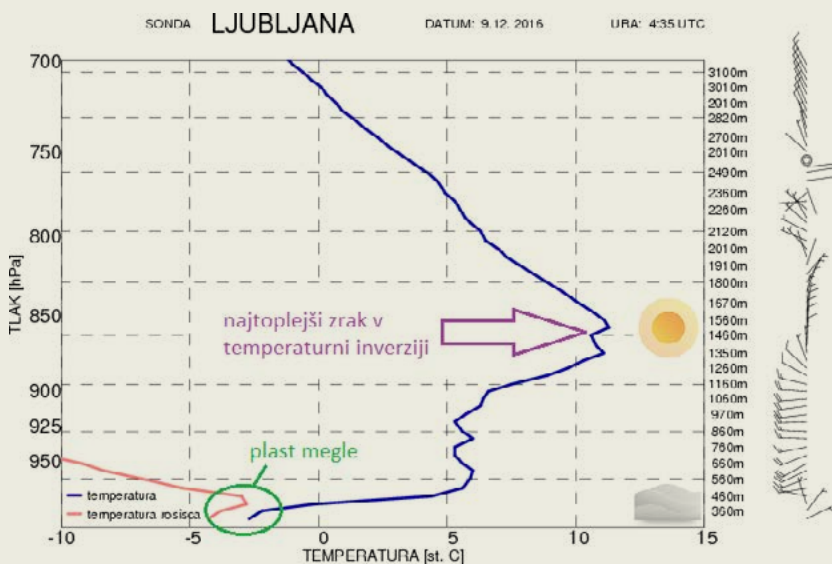
nam pove, kako se z višino spreminja temperatura rosišča. Na vodoravni osi razberemo vrednosti temperature v stopinjah Celzija. Na levi navpični osi grafa je prikazan zračni tlak v hPa, na desni pa nadmorska višina v metrih, zraven nje so vetrne puščice, ki nam podajo smer in hitrost vetra v vozlih.

Kadar sta modra in rdeča krivulja blizu skupaj ali se celo prekrivata, je zrak zelo vlažen. V ozračju je na tistem mestu prisotna oblačna plast oziroma megla. Velja pa tudi obratno, namreč večja kot je razlika med obema temperaturama, bolj je zrak suh. Velika oddaljenost med krivuljama tako govori v prid plasti brez oblačnosti. Iz tega sledi, da če je nad območjem, kjer sta si krivulji zelo blizu skupaj, območje, kjer se krivulji zelo oddaljita druga od druge, je tam vrh (meglenea) oblaka. Torej bomo v meglениh dneh na sondažni meritvi iskali sprva rdečo in modro krivuljo tesno ali vsaj zelo blizu skupaj in pogledovali proti nadmorski višini, kjer se vse bolj razmikata. Če je to še znotraj dosega naših hribov, bomo hitro spakirali in se odpeljali proti soncu.

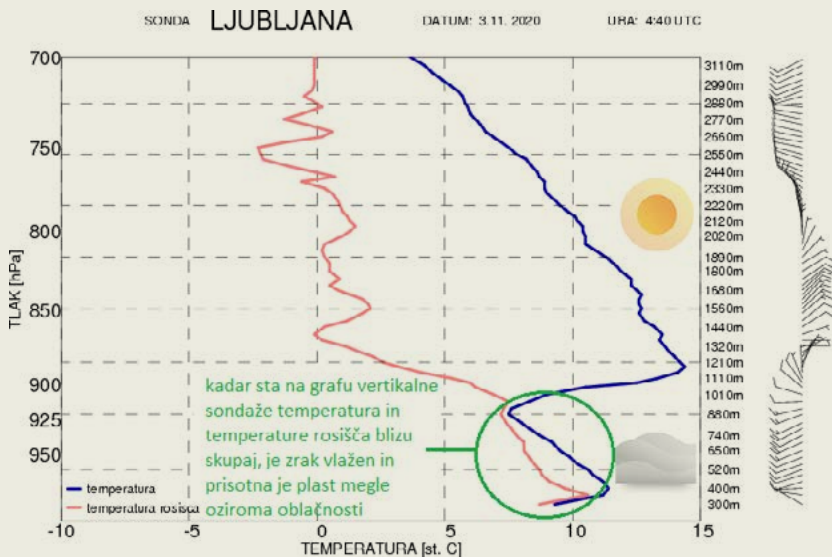
Kaj pa takrat, ko nas samo zelo zebe in imamo že dovolj nizkih temperatur v dolinah, znanci pa se bahajo, da so bili v hribih, kjer je bilo prav prijetno toplo? Tudi vi lahko s pomočjo vertikalne sondaže ugotovite, na kateri nadmorski višini je temperaturni obrat ali temperaturna inverzija, torej na kateri višini je zrak najtoplejši. Kako prepoznamo temperaturni obrat? Če temperatura zraka z višino v troposferi običajno pada, boste temperaturno inverzijo prepoznali po tem, da je na njenem območju ravno obratno, torej da temperatura z nadmorsko višino narašča. Na sondažni meritvi jo boste prepoznali po nekakšnem kljunu znotraj temperaturne krivulje. Konica kljuna predstavlja nadmorsko višino, kjer je temperatura najvišja. Včasih je v inverzijah temperatura tudi več kot 10 °C višja kot v marsikdaj neprevetrenih in meglениh kotlinah.

Če že razbirate podatke iz vertikalne sondaže, vas morda poleg temperature in vlage oziroma prisotnosti ali odsotnosti (meglenea) oblaka utegne zanimati tudi podatek o vetru. Ker vetrnih puščic ne razbiramo vsak dan, bo potrebna manjša razlaga. Krogec pomeni brezvetrije, samo paličica hitrost vetra 2,5 vozla, kar je približno 1,25 m/s, kratek repek pomeni hitrost vetra 5 vozlov (približno 2,5 m/s), dolg repek – zastavica hitrost 10 vozlov (približno 5 m/s) ter trikotnik veter 50 vozlov (približno 25 m/s). Veter pa piha v smeri od repkov proti začetku puščice. Le pazite, da se ne odpravite v hribe, ko boste na vertikalni sondaži na nadmorski višini vašega cilja ali pod njo zagledali trikotnik.

Zdaj veste, kako razbrati koristne informacije iz meteorološke meritve sondiranja ozračja. O uporabnosti sondažne meritve podučite tudi svoje prijatelje, da vam ne bodo nevoščljivi, ko boste na najbolj mrzel in meglени poznojesenski ali zimski dan ob izraziti temperaturni inverziji uživali na soncu nad meglениm pokrovom, oblečeni le v kratke rokave. ☉

Primer vertikalne sondaže z dne 9. 12. 2016. Iz grafa je razvidna plitva plast z možno meglo do nadmorske višine okoli 350 m. Višje je sonce in izrazita temperaturna inverzija z najvišjo temperaturo okoli 11 °C na nadmorski višini nekje med 1350 in 1560 m. Tam je celo okoli 13 stopinj višja temperatura kot pri tleh.

Primer vertikalne sondaže z dne 3. 11. 2020. Iz grafa je razvidna debelejša vlažna plast, ki sega od tal pa vse do nadmorske višine okoli 1000 metrov. Nad to plastjo se krivulji temperature in temperature rosišča precej razmakneta, zato je na nadmorski višini okoli 1000 metrov vrh meglenea oblaka.

Posnetek z dne 3. 11. 2020 ob 9. uri (8 UTC) s kamere, ki je postavljena na Pasji ravni na nadmorski višini 1020 m. Na sliki vidimo megleno morje pod nadmorsko višino 1000 m, kot je razvidno tudi iz vertikalne sondaže z dne 3. 11. 2020.

NOVICE IZ VERTIKALE

Sredi jeseni so vetrovi z daljnega vzhoda prinesli vest o odličnem vzponu naše znane naveze. Prvenstveni vzpon na goro Tsoboje čez njeno severozahodno steno je najbolj opazen alpinistični dogodek te jeseni, ko je večina resnih vzponov opravljena izven domovine. Razen v Himalaji so naši plezalci vihteli cepine še v Zahodnih Alpah

*Zgornji del
Peutereyskega
grebena
Foto Blaž Karner*

in Visokih Turah. V naših stenah dogajanja v vertikali skoraj ni bilo, vsaj ne alpinističnega. Temu je botroval sneg, ki je pobelil gore. Znan je vzpon Hane Hutar s soplezalko po smeri Košir-Brelih (IV/III, D4, 200 m) v Nad Šitom glavi. Plezali sta 30. oktobra in uporabljali zimsko tehniko. V glavnem so se plezalci, kot je značilno za ta čas, odločali za nižje ležeče s svedrovci opremljene stene in stene vzdolž Jadranske obale. V primerjavi z lanskim letom je bil obisk Paklenice in ostalih hrvaških plezalnih območij letos precej večji.

Veliki Klek

Namesto v Paklenico sta dve navezi konec oktobra obiskali Visoke Ture. Mateja Uršič in Tomo Orbanič (Soški AO) sta preplezala greben **Stüdlgrat** (III+, 530 m) na Veliki Klek. Naredila sta dober uvod v prihajajočo zimsko sezono. Skalni vzpon s snežnim poprhom nad jesensko obarvano dolino daleč spodaj je bil estetsko doživetje. Zadnji vikend v oktobru sta v Velikem Kleku plezala tudi Nejc Štebe (AO Kamnik) in soplezalec Luka. Preplezala sta **Aschenbrennerjevo smer**. V soboto, 30. oktobra, sta dostopila do bivaka pod steno, naslednji dan pa navezana nadaljevala do smeri **Berglerrine**, po kateri je vzpon začel tudi Peter Aschenbrenner z družino pred dobrimi devetdesetimi leti. Aschenbrennerjeva smer sredi stene zavije levo in najde prehode do severovzhodnega grebena, po katerem se pride neposredno na vrh gore. Nejc in Luka sta se varovala tri raztežaje. Varovanje sta brez težav urejala z lednimi vijaki in metulji. Severovzhodni greben je bil poprhan s snegom.

Chamonix

Sredi oktobra sta navezi iz AO Ljubljana-Matica dvakrat obiskali Zahodne Alpe. Blaž Karner je bil dvakrat del odprave, prvič z Urošem Griļjem, drugič z Gašperjem Pintarjem. Z Urošem sta si zastavila Mont Blanc, in sicer kombinacijo smeri **Cechinel-Nominee** in **Boivin-Vallençant** v severni steni Grand Pillier d'Angle ter nato po preostanku Peutereyskega grebena do vrha. Na pot sta se odpravila 13. oktobra. Gondolo iz Courmayeurja sta kljub prometnim zastojem še isti dan ulovila in naslednji dan že dostopala čez ledenik Glacier du Géant do bivaka Fourche, z njega na ledenik Brenva in čez sedlo Col Moore do stene. Razmere v smeri so bile odlične, tako da zanimivih plezalnih detajlov nista imela. Po Blaževem poročanju je bilo plezanje eno samo ponavljanje gibov, ki preizkuša voljo. Detajl smeri je desetmetrski kot, ki

*Lažji del smeri Desmaison-Gousseault. Levo plezalci plezajo v Mrtvaškem prtju.
Foto Blaž Karner*

je bil z izjemo dveh metrov v dobrih razmerah. Z Grand Pillier d'Angla sta nadaljevala po Peutereyskem grebenu do vrha Mont Blanca. Tudi v tem predelu so bile razmere odlične, na hitrost napredovanja pa je vplivala višina. Čez teden dni so bile razmere v tamkajšnjih gorah še vedno dobre in vremenska napoved odlična, zato je bil Blaž spet na poti. Z Gašperjem Pintarjem sta se namenila v severno steno Grandess Jorasses, natančneje v Walkerjev steber in smer **Desmason-Gousseault**, ki poteka po strmih rampah v levem delu stebra. 23. oktobra sta prišla do zavetišča Leschaux in ga naslednji dan zgodaj zapustila. Zaradi hitrega tempa sta se pod steno znašla še v temi. Prvi plezalni dan sta preplezala skoraj polovico smeri in sede preživele noč. Naslednji dan sta opravila še s preostalimi zahtevnimi raztežaji in do večera prišla do nekoliko lažje izstopne rampe. V strmih delu stene sta imela dobre pogoje, v izstopni rampi pa ti niso bili optimalni, poleg tega sta plezala v temi, tako da ju je stena dobro zaposlila vse do zadnjega metra. Z vrha sta se nekoliko spustila in v ledeniški razpoki udobno bivakirala čez noč ter naslednji dan sestopila proti dolini. Do večera sta se vrnila v Chamonix.

V prvi polovici novembra je Komisija za alpinizem PZS organizirala tabor za perspektivne alpiniste v Chamonixu. Tabor je vodil Martin Žumer (AO Radovljica), pridruženi častni član je bil Blaž Navršnik (AO TAM). Na tabor so se prijaviли Simon Posavec (AO Kozjak), Mihael Vajda (AO Kozjak), Domen Košir (AO Železničar), Anja Petek (AK Rinka) in Miha Habjan (AO Rašica). 6. novembra so se odpravili iz Ljubljane in se še istega dne peljali z gondolo svojim ciljem naproti. Prvi plezalni dan sta Simon in Mihael preplezala smer **Rebufatt-Terray** (V/5, M, 550 m) v Aiguille des Pellerins. Martin, Blaž in Domen so v isti špici preplezali smer **Beyond good and evil** (V/5+, M6, 600 m). Anja in Miha sta se odločila za **Vent du Dragon** (III/4, M5, 250 m) v Aiguille du Midi. Nekateri so v dolino odšli isti dan, drugi naslednjega – Miha in Anja šele po preplezani smeri **Beyond good and evil** (V/5+, M6, 600 m). Nasle-

dnji odhod v hribe je zahteval dostop iz doline, saj so se z 8. novembrom gondole za en mesec zaprle. Del ekipe je želel plezati smeri v Aiguille Verte nad ledenikom Argentiere in nato sestopiti na ledenik Leschaux pod Grandess Jorasses. Ostali del ekipe je še en dan počival in nato krenil pod severno steno Jorassesov, kjer naj bi se dobili z drugimi in skupaj preplezali steno. Načrt se ni odvil po zamišljenih tirnicah. Dostop do ledenika Argentier je namreč zaradi slabih vremenskih razmer trajal precej dlje od načrtovanega, kar deset ur. Simon, Miha, Martin in Domen so zato naslednji dan počivali in v steno Aiguille Vert vstopili šele tretji dan po odhodu iz doline. Simon in Miha sta preplezala **Vivagel** (IV, 4, 1000 m), Martin in Domen pa **Late to say I'm sorry** (V, 6, M7, 1000 m). Tudi naveza pod Jorasses je zaradi slabih vremenskih razmer morala počakati en dan v bivaku in nato vstopiti v steno. Razmere so bile slabe, zato so se že po dveh raztežajih v Crozovem stebru obrnili. Sledil je še vzpon Anje po eni izmed grap v Aiguille du Peigne in s tem se je aktivni del tabora zaključil.

Prvenstvena na Tsoboje

Uspešna alpinistična odprava naših alpinistov v himalajskem pogorju Rolwaling je razveselila številne akterje in opazovalce alpinizma. Odpravo so sestavljali vodja Luka Stražar, Nejc Marčič, Marko Prezelj in Matija Volontar. Na pot so se odpravili 6. oktobra, srečno pa so se vrnili 5. novembra.

Glavni cilj odprave je bil plezanje v novih smereh na goro Tsoboje, 6683 m, uresničila sta ga Luka in Nejc, Marko in Matija pa v načrtani smeri nista imela sreče z vremenskimi pogoji. Odprava se je zaradi Nejcove bolezni začela neugodno. Nejc je teden dni preživel v šotoru in tako izgubil nekaj dni za aklimatizacijo, predvsem pa je bilo zanj vprašljivo vsakršno plezanje na odpravi. Aklimatizacijo je medtem oviralo še slabo vreme. Na srečo je Nejc uspešno premagal bolezen in uspel slediti

*Mešano plezanje v smeri Desmason-Gousseault
Foto Gašper Pintar*

*Prvenstvena smer na Tsoboje, 6683 metrov
Foto Luka Stražar*

Tsoboje 6680m

preostalih na zadnji aklimatizacijski turi na goro Omi Tso Go, 6237 m. Sledil je glavni cilj. Marko in Matija sta se podala v zahodno steno, Nejc in Luka pa v osrednji del severozahodne stene. Prva sta opravila resen poskus in dosegla višino 6100 metrov, kjer sta zaradi premočnega vetra obrnila. Luka in Nejc sta plezala od 28. do 30. oktobra. Njuna stena ni bila tako izpostavljena vetru, čeprav sta tudi onadva občutila njegove učinke, pogosto v obliki pršenja snega. V konstantno strmi steni so bile snežne razmere dobre za plezanje, manj pa za postavljanje varovanja. Na prve težave sta naletela že v spodnjem delu stene, kjer sta plezala po tankem ledu. Težko je bilo najti prehode, enkrat sta se morala celo spustiti in raztežaj nazaj po vrvi in poiskati nov prehod. Posledično sta bivakirala nižje od načrtovanega bivaka, a na svoje veselje sta v strmi steni našla relativno udoben prostor za spanje. Drugi plezalni dan je potekal po tehnično najzahtevnejšem osrednjem delu stene z nekaj napetimi raztežaji. Vršni del stene je bil lažji, vendar je tu glavno oviro predstavljal veter. Linijo sta prilagodila temu. Drugi bivak sta izdelala v ledeniški razpoki, kjer sta v brezvetrju udobno preležala noč. Severna stran vršnega grebena, po kateri sta dosegla vrh, je bila na njuno veselje nekoliko v zavetrju, saj ga sicer kljub lahkemu terenu ne bi mogla doseči. Smer sta poimenovala s klasičnim imenom **Slovenska direktna** (ED, M5, AI5, 1700 m), ki pove vse o legi in avtorjih. Z vrha sta se vrnila nazaj v vas Na, ki je predstavljala bazni tabor odprave. Tam sta ju že čakala Marko in Matija.

Vrh gore Tsoboje so pred našima alpinistoma dosegle štiri odprave. Prvi so na vrh prišli Nemci leta 1972, ki so vzpon začeli po severozahodnih pobočjih gore do sedla med Tsobojem, 6683 m, in Takargo, 6771 m, ter po vzhodni steni dosegli vrh. Sledila je novozelandska odprava leta 1985, ki je dokončala delo predhodnikov Kanadčanov in preplezala jugozahodni greben. Francoz Yannick Graziani in Amus Norreslett sta leta 2002 jugozahodni greben preplezala v alpskem slogu. Zadnji vzpon je opravil Nepalec Mingma Gyalje Sherpa, ki je leta

2015 solo in v alpskem slogu preplezal zahodno steno gore. Vzpon je zelo odmeval v Nepal in drugod, saj je šlo za prvi nepalski solo vzpon v alpskem slogu v tehnično zahtevni steni. Po standardih vrhunškega alpinizma sicer vzpon razvrednoti dejstvo, da je avtor vzpona z vršnega grebena v dolino odletel s helikopterjem. Luka Stražar in Nejc Marčič sta peta po vrsti dosegla vrh gore in prva preplezala severozahodno steno.

Novice je pripravil Mitja Filipič.

ŠPORTNOPEZALNE NOVICE

Od tu in tam

Jesen je čas za lepe vzpone v južnih plezališčih. V kratkem času smo tako dobili kar nekaj vzponov v rangu 9b. V ZDA je smer Flex Luthor, o kateri je bilo govora že prejšnjič, ponovil še Carlo Traversi. Tudi on je zadržanega mnenja glede ocene okrog 9b. Tam nekje se giblje tudi ocena legendarne in kontroverzne smeri Chilam Balam, ki jo je ponovil Jonathan Flor. Smer je bila ob nastanku leta 2003 ocenjena kar z 9b+, kar je sprožilo žolčne odzive mnogih v plezalni skupnosti, ki vzpona avtorju Bernaberju Fernandezu sploh niso želeli priznati. Stvar je pomiril šele Adam Ondra, ki je smer preplezal in znižal na lahko 9b. Prav Čeh je pred kratkim ekspresno hitro ponovil Erebor v Arcu; tudi ta smer je bila omenjena v zadnjih novicah kot najtežja ženska smer, ko jo je *splezala* Laura Rogora. Ondra je oceno sicer popravil nekoliko navzdol, a impresivni dosežek ostaja za oba. V italijanskem Andonnu je še eno podobno smer, Lapsus 9b, ponovil Jonathan Siegrist, medtem ko je v španskem Margalefu novo 9b, Cafe Solo, dodal Jorge Diaz Rullo, ki se tam bori s skrajno težkim projektom Cafe Colombia. Slednjega je nekje na polovici potegnil v lažji zaključek, da je nastal Cafe Solo, na glavno nagrado pa Jorge še čaka.

Super Janja in mladinci

V Španijo je na hitri, nekajdnevni izlet skočila tudi najboljša plezalka sveta

Janja Garnbret. Jasno je, da je v vrhunski formi in jasno je, da se od nje pričakujejo velike stvari. Predvsem je razveseljivo, da se je končno podala tudi v skalo. Rezultat je prvi ženski vzpon 8c na pogled v smeri Fish Eye v Oliani. Vzpon, ki smo ga od prve ženske 8b+ na pogled (Josune Bereziartu) čakali 15 let, je potem potrdila že naslednji dan s še enim *posajtanim* 8c, American Hustle. Za kaj več pa je zmanjkalo časa.

Tudi pri nas, v Mišji peči, se dogajajo lepi vzponi, če omenimo le Xaxid Hostel Martina Berganta in Histerijo 8c+ mlade 16-letne Sare Čopar. Se vam to zdi neverjetno? V ZDA je svojo prvo 8c+, Southern Smoke, *splezal* Bayes Wilder, ki ima le 10 let. Ob enakem pomisleku kot v prejšnjih novicah (o relativni težavnosti ocene, če ima plezalec izrazito malo kil) pa se poraja tudi vprašanje, koliko smisla ima navduševanje nad dosežki tako mladih otrok. Je zdravo biti pri teh letih tako natreniran, fizičen, fokusiran, gnan, kot je to potrebno za 8c+? In kaj zdaj? Naj čakamo na prvo 9a 10-letnika?

Malo drugačne novice

Morda v novicah preveč pišemo o ocenah, čeprav je to glavni smisel mesečnega pregleda. Zato tokrat zaključimo malo drugače. Med drugim je v začetku jeseni Projektu OSP uspelo izpeljati monumentalno, na videz neizvedljivo nalogo in s skupino zagnanih opremljevalcev je bilo preopremljenih kar 80 smeri v primorskih plezališčih. Hvala in čestitke! Od ostalih naših plezalcev navdušuje Jaka Šprah, ki obožuje banane in poskuša k življenju obuditi legendarno klasiko Uroša Perka, Country house, ki je zdaj, ko je nekoliko polomljena, težka okrog 8c+. Držimo desno pest. Levo pest držimo za Mino Markovič, ki ji gre zelo dobro v Martinu Krpanu, čeprav ji veliko časa vzame skrb za mlade činčile. Ljubezen do živali in plezanje gresta odlično skupaj. Kaj drugega kot navdih lahko najdemo tudi pri starosti Urhu Čehovinu, prvemu Slovencu z 8C balvanom, ki še vedno suvereno pleza 8A nivo. Medtem pa Lučka Rakovec na Maldivih plava z delfini in morskimi psi. Tudi počitek

je del plezanja. Martina Čufar uživa v Verdonu z otroki. Družina ji plezanja ni omejala, ampak ga je kvečjemu obogatila. Z njo se vsekakor strinja tudi Chris Sharma, ki se je v Siurani zaljubil v nov projekt. Na dobri poti v družinsko življenje je Adam Ondra, ki se je jeseni poročil s svojo Ivo. Kaj pa Fred Nicole, starosta balvaniranja v svetu? Z otroškimi navdušenjem oblikuje nove plezalne čevlje in menja gumo, kot da ne bi bil v plezalnem poslu že nekaj desetletij. Tudi vi ste lahko bolj ekološki in ekonomični ter namesto nakupa novih plezalk rajši obnovite stare – kje drugje kot pri *Shoe Doctorju*.

Novice je pripravil Jurij Ravnik.

LITERATURA

Dušica Kunaver in Irena Mušič Habjan: Po poteh ljudskih pripovedi. Izleti ob bregovih Save. Ljubljana, Planinska založba, 2021. 208 str., 34,90 EUR.

Verjetno ni starša, ki ne bi ob uvajanju podmladka v planinarjenje slej ko prej trčil ob upor otrok, ki seveda še ne zmorejo dojeti blagodatni sopihanja v breg in jim je malo mar za dobronamerne starševske zamisli o zdravem življenju in kakovostnem skupnem preživljanju prostega časa. Takrat starši potegnemo različne ase iz rokavov in mednje sodi tudi odvracanje pozornosti s tem, da damo otroški domišljiji krila s pripovedovanjem zgodb. Koncept družinskega planinskega vodnika, v katerem je faktografija o izvedbi izleta obogatena s pravljičami in pripovedkami, so že pred časom uspešno uporabile

različne založbe, v letošnjem letu pa je z izdajo sorodnega vodnika svoj nabor publikacij razširila tudi Planinska založba. Pri njegovem nastajanju sta združili moči dve uveljavljeni publicistki, Dušica Kunaver, odlična poznavalka slovenskega ljudskega izročila, in Irena Mušič Habjan, avtorica in urednica planinske vodniške literature.

V knjigi *Po poteh ljudskih pripovedi* je predstavljeno trideset izletov. Od Ljubljanskega gradu se po desnem bregu Save s petnajstimi postanki sprehodimo vse do doline Tamar, nato se po levem bregu reke v dvanajstih korakih vrnemo do Šmarne gore. Na razgibani poti večinoma ostajamo v zavetju sredogorja, v Karavankah pa se dvakrat vzpnemo nad 2000 metrov – enkrat se razgledujemo z Begunjščice, drugič z Velikega vrha. Med popotovanjem po hribih in dolinah nas spremljajo velikani, zmaji, vile, roparski vitezi, žarkžene, berhmandeljci in razna druga bajeslovna bitja ter celo grški junaki, tako da nam res ne more biti dolgčas.

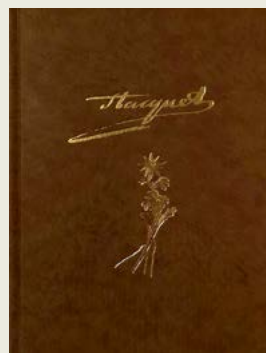
Vsako poglavje se začne z zgodovinskim orisom oziroma krajšim uvodom v pripovedko, ki sledi takoj zatem. Tehnični del besedila, torej opis izleta, vsebuje najprej kratko predstavitev cilja, značilnosti poti in zanimivosti ob njej, potem pa se posveti podrobno-stim o vzponu in sestopu. Glavnemu besedilu ob rob so dodani podatki o nadmorski višini, višini izhodišča, višinski razliki, zahtevnosti poti, priporočeni opremi, dostopu do izhodišča, morebitnih planinskih postojankah, predvidenem času izleta in najprimernejši sezoni za obisk. Najdemo tudi napotek o dodatni vodniški literaturi ter podrobnejših zemljevidih območja. Besedilo dopolnjujejo ilustracije Jerneja Mynta, ki je likovno opremil že nekaj edicij Planinske založbe, namenjenih otrokom, ter fotografije priznanih planinskih fotografov.

Poti so prikazane tudi na zemljevidih, ki pa so kar nekajkrat premajhni in zato slabo berljivi. Glede na to, da je priporočena uporaba planinskega zemljevida in aplikacije maPZS, to seveda ne predstavlja resne težave. Morda utegnejo koga zmotiti razmetani podnapisi k fotografijam, ponekod jih tudi ni, čeprav bi bili za opis motiva na fotografiji dobrodošli.

Medtem ko se bomo odrasli razgledovali po fotografijah in preučevali zahtevnost izleta, bodo otroke pritegnile privlačne ilustracije, predvsem pa zgodbe. Velikan Ledenec, ki je ukazal zgraditi Špik, Ajdovska deklica, ki so jo sestre preklele, da je okamenela, hudič, ki je odnesel gozdčič, zaradi katerega sta se pripravila dva kmeta, škratje berhmandeljci, ki so rudarjem kradli malico, nesmrtni Zlatorog, vile, ki so ustvarile Blejsko jezero, velikan Hrust, ki smrči v osrčju Šmarne gore ... Ta in ostala družčina je – preverjeno! – zagotovilo, da čas med korakanjem hitreje mine in da so glasilke pripovedovalca nemalokrat hvaležne, ko je izleta konec. Z vodnikom smo ljubitelji gora dobili dragocen pripomoček za prijetnejše družinske pohode v planinski svet in poglobljanje poznavanja bogate zakladnice ljudske dediščine. *Dulce et utile.*

Mateja Pate

Baltazar Hacquet: Plantae alpinae Carniolicae/Kranjske alpske rastline. Knjižnica Jožeta Udoviča Cerknica in Založba Maks Viktor, Ljubljana, 2021, 120 str., 60 EUR.

Po izredno lepo sprejtem prvem delu (od skupno štirih) *Oryctographia Carnioloca* (2021), sta se izdajateljica, knjižnica Jožeta Udoviča Cerknica in Založba Maks Viktor, odločila še za prevod Hacquetovega najpomembnejšega botaničnega dela *Plantae alpinae Carniolicae*. Delo je izšlo v latinščini leta 1782 na Dunaju. Tako kot *Oryctographia Carnioloca* so bile tudi *Kranjske alpske rastline* do zdaj v slovenščino neprevedene. Gre za eno temeljnih znanstvenih del o naših krajih, v katerem je avtor opisal 12 rastlin iz tega območja (v Alpah in Istri), ki po njegovem mnenju še niso bile opisane. Imenoval jih je po krajih, kjer jih je našel, in jih tudi narisal.

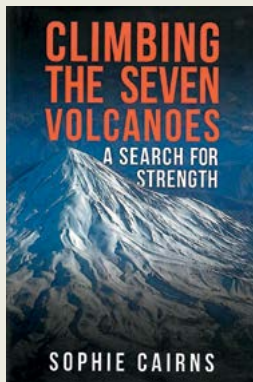

V pričujočem delu izstopa omemba skrivnostne rože *Scabiosa trenta*, ki jo je toliko časa po gorah zaman iskal Julius Kugy. Ravno Hacquetova risba na porumenelem papirju je v Julijske Alpe pripeljala mladega Kugyja, ki je to cvetlico dolgo in neuspešno iskal. Uganko je razrešil avstrijski botanik Kerner, ki je ugotovil, da Hacquet ni našel nove vrste, pač pa je poimenoval že znano vrsto – blede obloglavko (*Cephalaria leucantha*), ki raste na Krasu in na skalovju v submediteranskem območju, *Scabiosa trenta* pa je bila le relikv iz toplejših medledenih dob. Kot je zapisano v knjigi, je možno, da je Hacquet našel zadnje primerke te vrste, njegovi nasledniki pa ne več, kajti rastlina je na pobočjih Triglava že izumrla. Knjiga je faksimile izvirnika (na levi latinsko besedilo, na desni slovenski prevod), prevedel jo je mag. Matej Petrič, spremno študijo je napisala dr. Nada Praprotnik. V prilogi je pet velikih grafičnih risb, ki se na široko odpirajo iz knjige (ohranjen je format originala). Za ročno vezavo, zlatotisk, lepljenje priloge in platniče-

nje je poskrbel mojster knjigoveštva Milan Mrzel. Vsekakor hvalevredno in pohvalno dejanje izdajateljev!

Vladimir Habjan

Sophie Cairns: Climbing the Seven Volcanoes. A Search for Strength. Amberley Publishing, The Hill, Stroud Gloucestershire, 2020, 281 str., € 20.

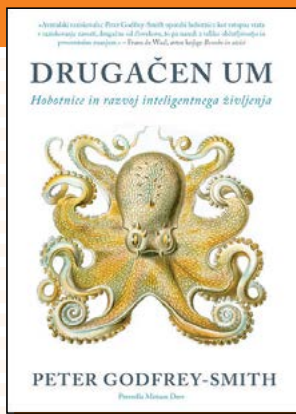

Ognjeniki so me od nekdaj fascinirali, čeprav je večinoma stožčasta oblika teh gora na prvi pogled dokaj monotona. Tisto, kar daje vulkanom posebno privlačnost, je moč, s katero iz drobvoja Zemlje lahko izbruhnejo

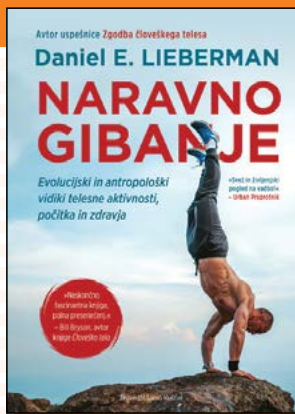
neznanske količine žareče magme in dima, ki ruši vse pred seboj in spreminja podobo pokrajine – pojav, proti kateremu smo popolnoma nemočni. Izbruh vulkana je destruktiven in grozeč, toda posebno ponoči izjemno fotogeničen in gledljiv. Zato mi je knjiga angleško-kitajske novinarki Sophie Cairns takoj padla v oči. Sophie Cairns, hči Angleža in Kitajke, se je rodila v Hong Kongu, kamor se je iz Anglije preselil njen oče, ki britanskega okolja in podnebja ni prenašal, zato se je naselil v taktat še britanski kronski koloniji na jugu Kitajske. Sophie so pri treh letih starosti diagnosticirali hudo astmo z negotovo prognozo. Kot hči edinka je bila seveda očetova ljubljanka; iz otroštva so ji ostali lepi spomini na izlete po gričih na Novih ozemljih (New Territories), taktat redko naseljenem področju, ki je še spadalo pod britansko kolonijo. Ko je odrasla, je postala svobodna novinarka, ki je delovala v Šanghaju, medtem ko sta se starša preselila v Rennes v Bretanji. Oče je relativno mlad umrl za rakom; hči je

Narava – gibanje – človek – planet

Peter Godfrey-Smith
DRUGAČEN UM
Hobotnice in razvoj inteligentnega življenja

Daniel E. Lieberman
NARAVNO GIBANJE

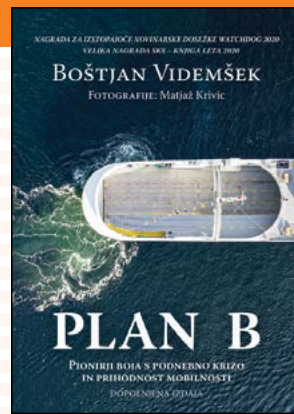

Dara McAnulty
DNEVNIK MLADEGA NARAVOSLOVCA

Velika nagrada SKS – knjiga leta 2020:

Boštjan Videmšek
fotografije Matjaž Krivic
PLAN B
Dopolnjena izdaja

Z raziskovanjem razvoja življenja vse od njegovega začetka in primerjanja človeka z njegovim izjemnim živalskim sorodnikom Godfrey-Smith posveti z novo lučjo na hobotničin um – s tem pa tudi na nas same.

Nova knjiga avtorja uspešnice *Zgodba človeškega telesa*. »Briljantna in poučna knjiga, ki razbije mnoge mite – Lieberman bo povsem spremenil način, na katerega razmišljate o svojem telesu.« – Alice Roberts

Ena najbolj navdihujočih knjig o naravi, kar jih je izšlo v zadnjih letih! »Izjemno branje, ki osupne z avtentičnostjo ter večplastnostjo. Ne zamudite očarljive sile svežega pogleda!« – Irena Cerar, *Pravljicne poti*

Podnebna kriza se stopnjuje. Je sploh še mogoče kaj spremeniti? Avtorja sta na poti okoli sveta iskala alternativne vire energije, njihove prednosti in omejitve. S primeri skušata pokazati, da rešitve obstajajo. Da obstaja plan B.

- V spletni knjigarni **bukla.si** je poleg knjig založbe UMco na voljo več kot 2000 izbranih knjižnih novosti in uspešnic drugih založb.
- Za ugodnejši nakup pobrskajte po naših akcijah in si izberite knjige po svojem okusu.

knjigarna **www.bukla.si** UMco

Naročila: na spletni strani **www.bukla.si** • po telefonu 01/520 18 39 • po e-pošti knjigarna@umco.si

iz Šanghaja do njegove smrtne postelje prispela dve uri prepozno, da bi ga še videla živega. Smrt ljubljene očeta jo je hudo prizadela in kmalu zatem se je začela njena pot v gore. Samega motiva, zakaj se je kljub neugodni boleznì usmerila v to aktivnost, v knjigi ne pojasni prav zadovoljivo. Večkrat omeni, da se je začela ukvarjati z gornìštvom v spomin na pokojnega očeta, čeprav on posebnih nagnjenj do gora nikoli ni kazal. Zdi se, da je skušala svojo astmo ugnati s krepko voljo in neusmiljenim treningom, s katerim si je krepila telo. Povzpela se je na Mont Blanc, Aconcagua, Kilimandžaro in celo na zahtevni Denali na Aljaski. Naenkrat jo je prešinila ideja, da bi se v pičlih štirih mesecih povzpela na najvišje vulkane na vseh sedmih kontinentih, kar bi bil po njenem svetovni rekord. Podvig je oplemenitila tudi z zbiranjem sredstev za borbo proti raku v Veliki Britaniji. V načrtu je imela vzpone na Mount Sidley, 4285 m (Antarktika), Pico de Orizaba, 5636 m (Mehika), Ojos del Salado, 6893 m (Čile/Argen-

tina), Mount Giluwe, 4367 m (Papua Nova Gvineja), Kilimandžaro, 5895 m (Tanzanija), Damavand, 5610 m (Iran) in Elbrus, 5642 m (Rusija). Drzen načrt, ni kaj!

Bila je stara 30 let, astma ni kazala kakih pomembnejših remisij, poleg tega se je podviga lotila sama, ker njen soprog – pilot ni kazal kakšnega posebnega zanimanja za gore. Vse kaže, da je bila Sophie tudi zelo neustrašna in podjetna oseba, z izjemno voljo, tudi s ščepcem prepotrebne trme, brez katere bi načrt zagotovo propadel. Začela je na Antarktiki in se brez posebnih težav povzpela na najvišji tamkajšnji vulkan Mount Sidley. Pico de Orizaba v Mehiki je bil že trši oreh, vendar je uspešno opravila tudi z njim. Naslednji Ojos del Salado, najvišji vulkan na svetu sploh, pa je pokazal zobe; poleg tega se nista dobro ujela z vodnikom, pa še astma se je oglasila, zato je vzpon opustila. Videti je bilo, da bo veliki načrt šel po gobe – toda, ne! Čilsko-argentinski velikan bo že počakal na boljše čase, Sophie pa se je napolila na čisto drug

konec sveta, na Papuo Novo Gvinejo. Tamkajšnji vulkan Mount Giluwe, ki se dviga na jugovzhodnem delu otoka, v okolju popolne divjine, kjer so medsebojni krvavi spopadi med plemeni še vedno prisotni, je Sophie resnično prestrašil. Prepustila je svojo 'usodo' petim domačinom, da so jo vodili pri vzponu, sprva skozi nepreahodno džunglo, nato po strmih travnatih pobočjih, s skoraj stalnim spremstvom dežja, kar je v tropih nekaj običajnega. Zlasti se je bala enega izmed vodnikov, ki je bil prav divjega videza, zobe je imel krvavo rdeče od stalnega žvečenja betla, do vrha je hodil bos, brez palca na desni nogi. Toda pod vrhom, ko ji je začelo zmanjkovati moči, ji je prav on vzel težak nahrbtnik in jo še malo za roko potegnil navzgor. Vseh pet vodnikov se je izkazalo za pristne gorske *gentleman* in celoten vzpon je potekel brez najmanjšega nesporazuma, kaj šele incidenta. Sledil je Kilimandžaro, na katerega se je povzpela že drugič v življenju; zelo jo je presenetila množica turistov s celega sveta, ki goro krepko podce-

Vsak s svojega vidika, pa vendar skupaj, pripovedujeta zgodbo o doživljanju poti na vrh, o ljubezni do alpinizma in o medsebojni ljubezni. O pogledu na življenje, ki presega le materialno. Dajeta vpogled v košček življenja dveh, ki sta se objela na vrhu sveta, nama in kasneje tudi sestri Neži pa s svojo zgodbo dala bogato življenjsko popotnico. S knjigo, ki jo držite v rokah, nekaj tega delita tudi z vami.

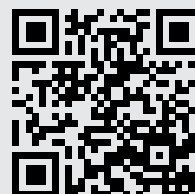
— KATARINA ŠKUFCA IN ANŽE ŠTREMFEJ

»Začela sem brati knjigo: oh, joj, prejoj, kakšna poezija je to! Čisto počasi jo bom brala, da je ne bo prehitro konec. Globok poklon.«

— MAŠA

Cena knjige je 30 €.

Več informacij in možnost nakupa:
splet: www.stremfelj.si
telefon: 031 427 455; 040 328 000

njujejo ter se ne zavedajo njene impozantne višine. Damavand, nedaleč od Teherana, se je izkazal za najmanj problematičnega od vseh vzponov, na katerem je Sophie resnično uživala. Nato pa je zopet skušala pozdraviti staro rano – Ojos del Salado. Z dobrim vodnikom je z velikimi napori (pri dihanju se je borila z astmo, višino in žveplenimi izpuhi) splezala do roba vulkanskega žrela, se celo spustila vanj, toda na tridesetmetrski skalni štrcelj, ki je res najvišja točka gore, ni več zmogla. Podobna zgodba se je zgodila tudi na Elbrusu, kjer pri prvem poizkusu predvsem zaradi neučakanega vodnika ni uspela, a se je kmalu vrnila in brez posebnih pretresov stopila na velikanovo teme. Gorniška zgodba Sophie Cairns je zmaga volje in vztrajnosti. Po načinu pisanja, ki je zelo živahno in barvito, in tudi po osebnem videzu (na nekaj fotografijah v knjigi) se zdi, da gre za simpatično osebo, ki bi ji človek iskreno zaželel, naj nadaljuje z gorniško aktivnostjo, le morda z nekoliko manj ambicioznimi cilji!

Andrej Mašera

Rada Polajnar: Nekaj lahkega, čisto nekaj lahkega. Samozaložba. Dvojce, 2018. 88 str., 25 EUR.

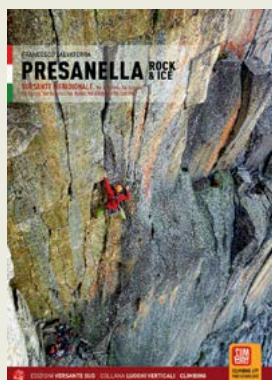

Socialna pedagoginja Rada Polajnar iz Mojstrane se v knjigi s podnaslovom *Zgodbe in sporočila v pomoč otrokom na poti čustvenega dozorevanja in kaj naj bi o tem vedeli starši in pedagogi* loteva problematike vzgoje, s katero se je v svojem službenem času ukvarjala skoraj štirideset let. V šoli je delala s posamezniki in manjšimi skupinami otrok, ki so največkrat odrinjeni na rob, zato je njihov nadaljnji razvoj ogrožen. Nudila jim je podporo v šolskem okolju, ki jim zaradi posebnosti v vedenju ni bilo ravno naklonjeno. V mnogih

zgodbah, ki posegajo v naravo in gorski svet, tudi otrok soustvarja dogajanje, išče odgovore, ima možnost, da izrazi svoje mnenje in poda predloge, kar je eden najboljših pristopov za motivacijo otrok s čustvenimi in vedenjskimi težavami. Knjižica je nedvomno tudi dober pripomoček za družinsko planinarjenje in obiskovanje narave, pri čemer lahko starši mnoge zagate, ki se dogajajo v zgodbah, s svojimi potomci temeljito prediskutirajo in se s tem morda ognejo družinskim zapletom. Rada Polajnar, avtorica dveh pesniških zbirk, je knjigo tudi ilustrirala.

Vladimir Habjan

Francesco Salvaterra: Presanella Rock & Ice. Sul Versante Meridionale. Edizioni Versante Sud, Milano, 2021. 360 str., 35 EUR.

Kot že naslov pove, pričujoči plezalni vodnik obravnava območje gorskega masiva Presanelle. Za tiste, ki predela ne poznate najbolje – je na koncu Dolomitov, za skupino Brenta in na jugu skupine Ortlerja, torej v Italiji. Vodnik je urejen geografsko, po dolinah: Val Ronchina, Val Dossón, Val Cèrcen, Val Gabbio, Val Nardis, Val d'Àmola in Val Cornisello. Za območje so značilni ledeniki (žal vedno tanjši; posebno na severni strani so bile nekdanje odlične ledne smeri) in ogromni skalni bloki (tonalit). Tu je idealno "igrišče" za vse discipline alpinizma, od klasičnega do lednih in kombiniranih ter modernih ali klasičnih športnih smeri. V zgodovini so tu plezala mnoga znana imena, kot so Walter Bonatti, Carlo Mauri, Armando Aste in drugi. Za kratkim uvodom z zgodovinskim pregledom so nanizana območja urejena po dolinah, ki so predstavljena s preglednim zemljevidom, kratkim opisom in opisom dostopa. Oprema vodnika je podobna ostalim plezalnim vodni-

kom te založbe. Večina smeri (ne pa vse!) ima skico in fotografijo, tako da si uporabnik zlahka predstavlja, kje poteka smer. Smeri so tako kopne kot tudi zimske. Med opisi najdemo nekaj zanimivih zgodb plezalcev. Ker je Presanella dokaj blizu Slovenije, je vodnik primeren tudi za naše plezalce, zlasti za tiste alpinistične odseke, ki bi v tem območju načrtovali plezalni tabor. Vodnik je v italijanščini.

Egon Bernascoli: Ticino Rock. Falesie. Edizioni Versante Sud, Milano, 2021. 480 str., 35 EUR.

Ena letošnjih novosti milanske založbe Versante Sud je tudi prenovljeni in dopolnjeni vodnik športnoplezalnih in večraztežajnih smeri območja na severni strani jezera Como v Italiji. Gre za naslednje predele: Locarnese, Valle Maggia, Bellinzona, Moesano, Riviera in Val di Blenio, Sottoceneri, Leventina. Predstavljenih je 69 plezalnih sektorjev in kar 3450 plezalnih smeri, od katerih so nekatere opisane povsem na novo. Za uvodom z vrsto uporabnih podatkov so nanizana območja s posameznimi plezalnimi sektorji, ki so predstavljeni s preglednim zemljevidom, kratkim opisom in skico dostopa. Oprema vodnika je podobna ostalim športnoplezalnim vodnikom te založbe, z mnogimi uporabnimi podatki (simboli) o vsakem sektorju: nadmorska višina plezališča, orientacija stene, lepota smeri (vse lestvice od 1 do 4), potrebna oprema, obiskavnost, udobnost, možnosti parkiranja, časi dostopov do smeri, možnosti za začetnike in kraji, kjer se da plezati v dežju. Seveda ne manjka podatek o izhodišču s skico dostopa. Nekatere informacije so dostopne tudi preko QR kode. Vodnik krasijo mnoge fotografije. Je v italijanščini.

Vladimir Habjan

Miha Marenče: Podobe živali naših vrtov. Založba Narava d. o. o., Kranj, 2021. 163 str., 19,90 EUR.

Bralce in kupce prvih dveh knjig o podobah živali gorskega in gozdna-tega sveta bo verjetno razveselilo, da je izšla še tretja knjiga iz cikla Podobe živali naših vrtov. Avtor se drži ustaljenega koncepta. Zgodbe pripoveduje na poučen, včasih hudomušen način, s katerim nam pove marsikaj zanimivega, česar bralci morda še niso vedeli, in sicer ne glede na to, ali spadajo med mladino ali starino. Na primer, ali ste vedeli, da si krt pripravi za zimsko zalogo do dva kilograma živih deževnikov? Zakaj mu ne pobegnejo? Ne morejo, ker jim zdrobi prednje telesne kolobarje. Avtor se gora tokrat dotakne le posredno, konkretno pa v zadnjih enajstih straneh knjige, kjer je kratek kviz o živalih iz vseh treh življenjskih okolij. Nekateri ptiči pa itak živijo v dveh ali celo vseh treh biotopih. Fotografije so tudi v tej knjigi na visokem nivoju, saj jih je večino posnel isti mojster, ostale pa niso nič slabše.

Mire Steinbuch

PISMA BRALCEU

60 let Gorenjske partizanske poti

Gorenjsko partizansko pot (GPP) je sedemnajstčlanska skupina kranjskih, kamniških, radovljiških, žirovniških in jeseniških tabornikov in planincev ter kamniških in kranjskih gorskih reševalcev začela trasirati 17. junija leta 1961, in sicer od Kranja prek Kamnika in Kamniško-Savinjskih Alp, Karavank, Julijskih Alp do Loškega pogorja ter nazaj v Kranj. Traso poti so oblikovala kulturna, naravna in spominska partizanska obeležja, kjer so se dogajali partizanski boji, odporniška gibanja, streljanja talcev in okupatorska požiganja naselij, koč in staj. O tej poti je bil objavljen dokaj obširen članek v *Planinskemu vestniku* (februar 1962), ki podrobno opisuje potek načrtovane trase. Pohodniki traserji so se simbolno povzpeli tudi na vrh Triglava, med njimi so bili starejši gorski reševalec Miha Habjan, Tone Langerholc in Franc Ekar. Vodja pohoda je bil Andrej Brovč, borec partizan od leta 1941 in nosilec partizanske spomenice. Odbor GPP je v sodelovanju s PD Kranjem in ZB Gorenjske izdal pohodniški dnevnik za registracijo kontrolnih točk, častno značko in dnevnik z opisom poti. V osemdesetih letih se je pot pričela opuščati, saj je odbor za ponovno oživetev poti prenehal delovati.

Letos je preteklo šestdeset let, ko so nadelali in označili GPP kot planinsko-pohodniško pot. Morda bi ob tem jubileju našli voljo, da bi partizansko planinsko pot ponovno oživel, saj je le-ta del naše temeljne preteklosti in zgodovine, ko so se iz partizanskega boja začrtale slovenske republiške meje, ki so v letu 1991 prešle v meje samostojne države.

Franc Ekar

Še o ledenih jamah

V št. 10/2021 PV sem našel nekaj nepravilnosti glede ene od opisanih ledenih jam in znak hudega jezikovnega ignorantsva. Govor je o slovaški jami Dobšinská ľadová jaskyňa, ki jo pisec umno imenuje Dobšinska Ice Cave in jo umesti v osrednji del Tater, geografsko sicer pravilno okoli 20 km južno od Poprada. Videti je, da pisec še nikoli ni bil v bližine te jame. Meni se sicer ni zdela nič posebnega, saj bi

PLANINSKI
DNEVNIK

PLANINSKA
ZVEZA
SLOVENIJE
ALPINE
ASSOCIATION
OF SLOVENIA

REVIJA ZA LJUBITELJE GORA ŽE OD LETA 1895

hitro ugotovil, da je jama v narodnem parku Slovenský raj v Slovaškem rudogorju. Če nepazljivo napišemo "Piši kao što govoriš", torej v Slovenskem raju ali Slovenskem rudogorju, kar je pred tremi leti silno mučilo moje hribovske prijateljke, ker niso vedeli, kje naj bi bil Slovenski raj oziroma rodogorje, kamor sva odšla z ženo na pohajkovanje med Popradom in Košicami. Torej da rezimiram, Dobšinská ledena jama ne leži v Tatrah (so severno od Poprada), gorovju iz magmatskih kamenin, kot je granit z metamorfnimi vključki, temveč v Slovaškem rudogorju oziroma natančneje v narodnem parku Slovaški raj, ki se lahko pohvali s svojim številnimi podzemskimi jamami in soteskami, predvsem pa s svojimi apnenčastimi kameninami s številnimi kraškimi pojavi. Drugo pripombo imam pa na poimenovanje D. Ice Cave. Ali smo res postali anglosaksonski hlapci, da ime jame v neki skoraj bratski slovanski državi (po moje nam jezikovno najbližji od zahodnih Slovanov) napišemo v angleščini. Če že domače slovaško

ime prevajamo, bi človek sklepal, da se ga prevede v slovenščino in ne angleščino. Sicer pa na spletni wikipediji o jami lepo piše: Dobšinská Ice Cave (Slovak: Dobšinská ľadová jaskyňa; Hungarian: Dobsinai-jégbarlang. Potemtakem je angleško poimenovanje znamenje totalne ignorance do slovenščine in slovinčine!

Marijan Maček Mac

PLANINSKA ORGANIZACIJA

Dejavnosti Planinske zveze Slovenije

Upravni odbor PZS (UO) se je 18. novembra sestal na 17. seji, tokrat prek Zooma. Prisotnih je bilo 17 od 23 članov UO. Med drugim so potrdili prejemnike najvišjih priznanj za leto 2021 (14 spominskih plaket, 10 svečanih listin in posebna priznanja PZS), zneske priporočene članarine za leto 2022, kjer ni predvidenih

sprememb in tudi zavarovanje ostaja enako, izhodišča za pripravo podrobnega finančnega načrta PZS za leto 2022 ter podaljšanje veljavnosti certifikatov okolju in družinam prijazna planinska koča. Certifikat okolju prijazna planinska koča za obdobje 2022–2025 je podaljšan Domu na Lubniku (PD Škofja Loka), Domu na Peci (PD Mežica), Domžalskemu domu na Mali planini (PD Domžale), Koči na Blegošu (PD Škofja Loka), Koči na Planini pri Jezeru (PD LPP), Planinskemu domu na Košenjaku (PD Dravograd), Planinskemu domu na Uštah - Žerenku (PD Moravče), Planinskemu domu na Zelenici (PD Trzič), Poštarskemu domu na Vršiču (PD PTT Ljubljana), Valvasorjevemu domu pod Stolom (PD Radovljica), certifikat družinam prijazna planinska koča za enako obdobje pa Domu dr. Klementa Juga v Lepeni (PD Nova Gorica), Domu na Menini planini (PD Gornji Grad), Domžalskemu domu na Mali planini (PD Domžale), Koči na Blegošu (PD Škofja Loka), Koči na Planini pri Jezeru (PD LPP), Koči na planini Razor (PD Tolmin), Koči pri Jelenovem studencu (PD Kočevje), Kosijevemu domu na Vogarju (PD Železničar Ljubljana), Mengeški koči na Gobavici (PD Mengeš), Planinskemu domu na Zasavski sveti gori (PD Zagorje), Planinskemu domu na Zelenici (PD Trzič), Planinskemu domu pri Gospodični na Gorjancih (PD Krka Novo mesto), Planinskemu domu pri Krnskih jezerih (PD Nova Gorica) in Valvasorjevemu domu pod Stolom (PD Radovljica).

Obvestilo

Cena papirja se bo z letom 2022 zvišala, kar pomeni, da bo tudi cena *Planinskega vestnika* nekoliko spremenjena, ne bodo pa spremenjeni format, obseg, privlačnost in strokovnost revije.

Cenik 2022:

- cena posameznega izvoda: 4,20 €
- cena poletne številke: 4,90 €
- letna naročnina: 42 €

Članski popust PZS na letno naročnino je še vedno 25 %, kar pomeni, da bo cena s popustom 31,5 €.

NAROČAM REVIJO *PLANINSKI VESTNIK*

Ime in priimek/naziv podjetja/planinsko društvo:

Revijo želim podariti (ime, priimek, naslov):

Ulica in hišna številka:

Davčna številka:

Pošta in poštna številka:

Član PD (samo za fizične osebe):

Datum rojstva (samo za fizične osebe):

Mobilni tel.:

E-naslov:

Datum:

Podpis:

Letna naročnina: 42 EUR (za tujino 66 EUR) - strošek poštne in 9,5 % DDV sta vključena v ceno. Člani PD imajo pri letni naročnini na *Planinski vestnik* **25 % popusta** (članska cena 31,50 EUR). Naročnino za naslednje leto je možno prekiniti s pisnim obvestilom do konca tekočega leta.

Planinska zveza Slovenije zgornje podatke zbira in obdeluje izključno za upravljanje naročniškega razmerja na Planinski vestnik.

PLANINSKI
VESTNIK

PLANINSKA
ZVEZA
SLOVENIJE

ALPINE
ASSOCIATION
OF SLOVENIA

Poštnina
plačana
po pogodbi
št. 226/1/S

Planinska zveza Slovenije

Planinski vestnik
Ob železnici 30 a
p. p. 214

SI-1000 Ljubljana

UO je potrdil prodajo desetine so-
lastnine na zemljiščih na Arehu na
Pohorju, ki jih ima PZS v solasti s PD
Ruše in po katerih poteka državna
cesta. Predstavljeno je bilo tudi po-
ročilo z zбора Komisije za športno
plezanje (KŠP). UO je podal soglasje
k izvolitvi načelnika KŠP Aleša Pirca
in IO KŠP v sestavi Nejc Potrebuješ,
Dean Schmautz, Marko Pogačar,
Jernej Peterlin in Jure Golob.

Mladinska komisija (MK) je 13. no-
vembra na Igu pripravila zbor mla-
dinskih odsekov, na katerem so
potrdili vsebinsko in delno finančno
poročilo za leto 2021, program dela
za leto 2022 in okvirni plan za leto
2023. Na zboru so podelili tudi pri-
znanje Mladina in gore, najvišje pri-
znanje MK na področju mladinskega
dela v planinstvu. Med posamezniki
ga je za življenjsko delo prejela
Mirjam Šatej Cucek (PD Postojna),
med mladinskimi odseki planinskih
društev pa ga je prejel Mladinski
odsek PD Nova Gorica, katerega
začetki segajo že v leto 1962.

Vodniška komisija je predstavni-
ke vodniških odsekov planinskih
društev povabila na zbor predstavi-
nikov vodniških odsekov PD, in sicer
11. decembra na Ig. Sprejemali so
poročila, potrjevali načrte dela, spre-
membe programov usposabljanj
vodnikov PZS (VPZS), spremembe
Pravilnika o organiziranosti VPZS in
Pravilnika VPZS, podelili pa so tudi
priznanja častni vodnik za leto 2021.

Gospodarska komisija (GK) je ob-
javila razpis za zbiranje predlogov
kandidatov za člane organov GK za
mandatno obdobje 2022–2026.

PD Križe je za obdobje od no-
vembra 2021 do konca septem-
bra 2022 iskalo oskrbnika oziroma
oskrbniško ekipo za oskrbovanje
Koče na Kriški gori.

Komisija za planinske poti (KPP).
Odsek zelo zahtevne planinske poti
čez Kendove robe na Jelenk nad
Idrijo je zaradi poškodovanih varoval
zaprt. Zaradi sečnje pa je bila v no-
vembu zaprta pot od Sv. Duha proti
Potočki zijalki.

Komisija za varstvo gorske narave
(KVGNG) je 11. decembra pripravila
spletni posvet Izzivi, prognoze in
rešitve varstva gorske narave v po-
vezavi s podnebnimi sprememba-
mi in povečanim obiskom gorskega
sveta v obdobju 2021–2030.

V okviru projekta *VrH Julijcev – Iz-
boljšanje stanja vrst in habitatnih*
tipov v Triglavskem narodnem
parku, ki se izvaja znotraj Operativ-
nega programa za izvajanje Evrop-
ske kohezijske politike 2014–2020 in
ki ga sofinancirata Evropska unija
iz Evropskega sklada za regionalni
razvoj in Republika Slovenija, partner
projekta pa je tudi PZS, je bilo v
septembru na Pokljuki na novo po-
stavljenih 11 zapornic na mestih, kjer
velja splošna prepoved prometa,
izjeme so za lastnike zemljišč in za
potrebe gospodarjenja z gozdom. Na

trasi, kjer poteka Slovenska turnoko-
lesarska pot, je izjema tudi prehod
za kolesarje, in to med 15. junijem in
31. oktobrom. Lokacije zapornic so
prikazane tudi na spletnem mestu
<https://mapzs.pzs.si>.

Komisija za alpinizem (KA). Na al-
pinistični odpravi Rolwaling 2021 sta
alpinista Luka Stražar (Akademski
AO) in Nejc Marčič (AO PD Rado-
vljica) med 28. do 30. oktobrom pre-
plezala novo smer v severozahodni
steni gore Tsoboje (6680 m), ki sta
jo poimenovala Slovenska direktna,
in jo ocenila z ED, M5, A15. 1700-
metrsko smer odlikuje zahtevno in
izpostavljeno plezanje v osrednjem
delu. Vzpon, ki sta ga kronala s cen-
tralnim in vzhodnim vrhom gore, so
zaznamovali nizke temperature in
močan veter s pršnimi plazovi. Se-
stopila sta po zahodni strani in bazo
dosegla ravno na predvečer odhoda.
Druga dva člana odprave Marko
Prezelj (AO PD Kamnik) in Matija Vo-
lontar (AO PD Jesenice) sta med 28.
in 30. oktobrom opravila poskus v
vetru zelo izpostavljeni zahodni steni
gore Tsoboje. V jugozahodnem razu
sta v skalnem mešanem terenu pri-
plezala do višine 6100 metrov. Tam
so ju močni sunki vetra prepričali v
umik. Njun cilj vzpona v razu je tako
žal ostal neuresničen.

Alpinistična odprava Taghia 2021,
ki so jo sestavljali mladi alpinisti Črt
Šuštar (AO PD Rašica), Matevž Fale
(ZSAK Rinka), Gregor Šegel (AO PD

NAHRBTNIK
GLADE

Na voljo v trgovinah: Kibuba, Igu Šport, Annapurna, Extreme Vital, Intersport, Hervis, Action Mama, Enduro, Elan, Amfibija

Ljubljana - Matica) in Gašper Kresnik (AO PD Grmada Celje), je plezala na Atlasu v Maroku.

KA do 10. januarja 2022 sprejema prijave na razpis za akcije v letu 2022. Glavna kriterija pri izboru akcij za finančno podporo bodo cilj odprave, sposobnost članov realizirati zastavljeni cilj ter resnost članov pri organizaciji in izvedbi predhodnih akcij.

Komisija za športno plezanje (KŠP). Drugo tekma državnega prvenstva v balvanskem plezanju za mlajše in srednje kategorije je novembra organiziralo Društvo Korenjak na Logu pri Brezovici. Finalna tekma letošnjega državnega prvenstva v težavnostnem plezanju pa je potekala v vseh kategorijah, in sicer v Kranju zadnji novembrski konec tedna.

Športna plezalka Janja Garnbret, zlata olimpijka z vrsto drugih mejnikov v zgodovini tekmovalnega športnega plezanja, predstavlja meje tudi v naravnih plezališčih. V začetku novembra je v Oliani v Španiji kot prva ženska na svetu na pogled preplezala smer, ocenjeno z 8c. In to ne le ene, ampak kar dve!

Izvršni odbor KŠP je pozval k prijavi na razpis za mesto selektorja članske in selektorja mladinske reprezentance za obdobje 2022–2025.

Komisija za gorske športe (KGŠ) je sprejela letošnji koledar sedmih tekem državnega prvenstva in pokala v turnem smučanju. Turni smučarji so se tako 11. decembra na Krvavcu pomerili na prvi tekmi letošnjega slovenskega pokala v turnem smučanju; tokrat je bila to nočna tekma v vzponu.

KGŠ je objavila razpis za tabor, ki je bil namenjen mladim kandidatom med 12. in 20. letom starosti za vstop v tekmovalno turno smučanje. Tabor so v začetku decembra na Golteh vodili izkušeni vaditelji turnega smučanja.

Komisija za turno kolesarstvo je v Rabcu izvedla usposabljanje za turnokolesarskega vodnika II, strokovnega delavca v športu 2. stopnje. Tokrat se je sedmim izkušenim tečajnikom prvič pridružila tudi tečajnica.

Planinska založba (PZ) je izdala novo knjigo *Na meji* Iztoka Tomazina. Pionir prostega plezanja na

Slovenskem, alpinist, ekstremni smučar, zdravnik, gorski reševalec, *BASE jumper* in izvrsten pisec v svoji novi knjigi pripoveduje o svobodi ter takih in drugačnih mejah.

Pred izidom pa je tudi vodnik *Julijske Alpe, Vzhodno od Soče in Pišnice* avtorjev Romana Tratarja in Andraža Poljanca. Vodnik, v katerem bo 45 planinskih tur različnih zahtevnosti, je zrasel iz semena enciklopedičnih planinskih vodnikov PZ.

PZ je sodelovala na 37. slovenskem knjižnem sejmu, ki je potekal na spletu od 22. novembra do 5. decembra 2021. Leposlovje, dnevniki, strokovna literatura ter planinski in plezalni vodniki so bili na voljo od 20 do 60 odstotkov ceneje.

Za nakup planinske literature in zemljevidov lahko do konca letošnjega leta na sedežu PZS ali po e-pošti trgovina@pzs.si unovčite tudi letošnje turistične bone BON21. Najmanjša vrednost nakupa z boni je dvajset evrov plus poštnina. Pri prenesenih bonih se bon lahko vnovči le v enkratnem znesku in v celoti.

PZS je posredovala povabilo PD Črna na Koroškem za sodelovanje na tradicionalnem 6. planinskem filmskem večeru E. M. Savellija, ki bo 18. februarja 2022 v Kulturnem domu v Črni na Koroškem.

Po letu dni premora zaradi protikoronskih omejitev se je v novembru na evropsko sceno vrnil priznani filmski festival *European Outdoor Film Tour* (E.O.F.T.).

Razstava Večna spremenba, ujeta v fotografski objektiv, s katero v prestolnici obeležujejo 40. obletnico Triglavskega narodnega parka, je na ogled na Jakopičevem sprehajališču v parku Tivoli v Ljubljani do 14. februarja 2022.

Zdenka Mihelič

Na novo opremljena Polhograjska planinska pot

Leta 1987 osnovana Polhograjska planinska pot (PPP) poteka po Polhograjskem hribovju in bližnjih hribovih, določil pa jo je član PD Blagajana Jože Marolt. Pogledi sežejo daleč po Sloveniji, predvsem po bližnjih pokrajinah – po Ljubljanski kotlini in Sorškem polju. S samotnih hribovskih kmetij, v katerih se čuti odmev

preteklosti, diha mirno razpoloženje. Najbolj obiskan in priljubljen je njen "alpski" del okrog Grmade, ki daje vtis pravih hribov.

Vodstvo PD Blagajana, ki skrbi za to pot, se zaveda vseh privlačnih zanimivosti, zato se je v letošnjem letu lotilo prenove PPP. Če izhajamo iz praktičnih dejstev, kaj pohodnik v naravi najbolj potrebuje, so to najprej natančno postavljene obvestilne table in smerokazi. Nove obvestilne table in smerokazi o PPP so pripravljene in bodo v kratkem nameščeni. K tablam sodijo žigi, s katerimi bo PPP prav tako na novo opremljena. Tretja akcija pa je bila bolj kulturniške narave. Marsikdo želi natančneje izvedeti, kaj vse lahko vidi na poti, kje je kakšna kulturno-zgodovinska znamenitost ipd. Tako smo prenovili vodnik po PPP *Dnevnik Polhograjske planinske poti*, saj je zadnji izšel leta 1997. Vodnik vsebuje zemljevid z vpisanimi obveznimi in neobveznimi točkami, znamenitostmi iz kulturne zgodovine posameznega območja in številne druge podatke, ki pridejo prav na odmaknjenih hribovskih poteh. Navedena je tudi QR-koda. Poseben poudarek ima tukajšnja floristična znamenitost – Blagajev volčin. Ne gre spregledati tudi bele "nogometne žoge" na vrhu Pasje ravni – gre za vremenski radar, ki spremlja vreme nad osrednjo Slovenijo. Vodnik je mogoče dobiti v Polhograjski graščini, v kavarni Bambi v Srednji vasi 13, v okrepčevalnici Pri Andrejcu, Dvor 1, na kmetiji Pri Mehačku na Setnici in v Ljubljani na sedežu PD Ljubljana - Matica na Miklošičevi cesti 17.

Vse te letošnje akcije od novih obvestilnih tabel do žigov in prenove vodnika je velikodušno podprlo podjetje Omega Air Ljubljana. Z njimi je PD Blagajana Polhov Gradec zaznamovalo tudi 30-letnico samostojne države Slovenije in 40 let obstoja društva.

Za PD Blagajana Polhov Gradec
Milka Bokal

Projekt Green Line of Reconnection

Kolesarsko-pohodniško društvo Hej, gremo naprej iz Maribora je marca letos zaokrožilo deset let delovanja.

Že od samega začetka se vsako leto odpravljamo na ture in izlete k našim južnim sosedom. Ta naša družinja so obrodila sadove. Na pobudo Nenada Lečića iz PK Tara iz Bajine Bašte v Srbiji in v sodelovanju s PD Železničar iz Gospiča na Hrvaškem smo uspeli na evropskem razpisu v okviru *Erazmus + Sport* za projekt *Green Line of Reconnection*. Glavni cilj projekta je oživitev in povezovanje na zeleni liniji *Via Dinarice*, ki je speljana po razmeroma neodkritih gorskih poteh Zahodnega Balkana in velja za najbolj obetavno novo pohodniško destinacijo v Evropi.

V okviru tega projekta smo partnerji v letu 2021 izvedli tri skupne akcije. Prvo skupno srečanje smo imeli v Gospiču med 7. in 9. majem.

V uvodu je Nenad Lečić, alfa in omega projekta, predstavil projekt, Alan Čaplar zgodovino hrvaškega planinstva, nato pa smo se po predstavitvi Velebita odpeljali do hostla Baške Oštarije na Velebitu, kjer smo prenočevali. V naslednjih dveh dneh smo doživeli marsikaj: markiranje in urejanje poti na Laktin vrh (1504 m), spuščanje po vrvi po steni Rujičinega Kuka ter pohod po delu Premužičeve poti ter vzpon na vrh Velinac (965 m). Drugič smo se srečali med 15. in 19. julijem v Bajini Bašti; vseh pet dni smo bili povezani kot ena družina, se skupaj veselili, hodili po NP Tara, plavali in se vozili s kajaki po jezeru Perućac, markirali Zeleno ruto *Via Dinarica* ter doživeli Drinsko regato na splavu, ki so ga domačini izdelali samo v ta namen. Tretje skupno srečanje smo imeli v Mariboru med 2. in 9. septembrom. V hotelu Arena pod Pohorjem smo v uvodu spregovorili koordinatorji projekta Igor Oprešnik, Nenad Lečić in Mario Marinič; generalni sekretar PZS Damijan Omerzu je predstavil PZS skozi čas, Jurček Nowakk in Marjeta Čič pa odbor Planinstvo za invalide/OPP PZS. Naslednji dan smo se z avtobusom odpeljali do planinskega doma na Sviščakih (1242 m), kjer je Dejan Iskra iz RRA Zeleni Kras predstavil slovenski del *Via Dinarice*, nato pa smo se povzpeli na Snežnik (1796 m) in obnovili še nekaj markacij. Tretji dan smo izvedli kolesarsko turo pod Pohor-

Na Velebitu
Foto Igor Oprešnik

jem proti Rušam in se po Dravski kolesarski poti vrnili na Lent ter planinskim prijateljem razkazali Maribor z okolico. Zadnji dan smo preživeli še na samem Pohorju od hotela Bellevue do Mariborske kočice, zaključili pa smo v hotelu Tisa. To so bili nezapobni trenutki v krogu planinskih prijateljev. Izmenjali smo si veliko izkušenj, skupaj smo ustvarjali in si zadali cilj, da ta naša druženja nadaljujemo tudi po izvedbi projekta in nanje povabimo še druge.

Igor Oprešnik

turnem domu Bovec. Osem filmov je nastalo v domači produkciji, eden v dolini Soče, eden pa tik čez mejo na Kaninu. V tekmovalnem sporedu je trideset filmov, od teh trinajst med dolgimi športnimi filmi, eden manj med kratkimi, štirje pa v kategoriji Narava in ekologija. O nagradah bodo odločali obiskovalci.

Festival se bo začel z okroglo mizo na temo trajnostne mobilnosti v Sloveniji in Alpah; tematsko filmi segajo od narave in ekologije do področij, ki jih zavzamejo kolesarji, smučarji, deskarji, seveda pa tudi plezalci in alpinisti, kajakaši in drugi.

V skladu z ukrepi za omejevanje epidemije bo za ogled obvezen eden od pogojev PCT, število sedišč v dvorani bo prepolovljeno. Vstopnice za posamezne sklope (6 €), dneve (10 €) in abonmajske vstopnice za vse tri dni (26 €) so v predprodaji do 15. decembra (22 €) na strani www.boff.si.

Po sporočilu za medije povzel
Mire Steinbuch.

FILM

14. filmski festival v Bovu

Po letu premora bo spet na sporedu Bovec Outdoor Film Festival – BOFF, 34 filmov o naravi in športu. Od 28. do 30. decembra bo potekal v Kul-

U SPOMIN

Franc Zupanc – Golob

(1943–2021)

Zapustil naj je aktiven planinec, gorski reševalec, gorski reševalec letalec in instruktor za usposabljanje gorskih reševalcev letalcev Franc Zupanc, bolj znan z imenom Golob. Član planinske organizacije je postal v šestdesetih letih, nato se je v sedemdesetih približal gorskim reševalcem ter pomagal popravljati, servisirati in voziti terenska vozila ter urejevati ostalo tehnično opremo postaje GRS Kranj.

Tu se je izkazal kot izjemno srčen, deloven in zanesljiv človek, ki je na vsakem koraku in ob vsakem času brez obotavljanja pripravljen priskočiti na pomoč. Te humane vrednote si je pridobil tudi že kot aktiven gasilec. Gorskoreševalni izpit je opravil v letu 1976 in tri leta kasneje med prvimi postal instruktor za letalsko gorsko reševanje. Neposredno se je soočil z najtežjimi nesrečami, kot so bile nesreče helikopterjev na Blejski Dobravi (1984), Krvavcu (1979) in Okrešlju (1997). Vedno je s srcem sodeloval tudi v klasičnih reševanjih, kadar vreme ni dopuščalo letenja s helikopterji. Dolga leta je opravljal delo dežurnega reševalca na smučišču na Krvavcu, bil pa je velikokrat tudi spremljevalec GRS na planinskih izletih.

Aktivno se je vključeval v programe planinskih usposabljanj kot predavatelj in demonstrator uporabe planinske opreme in načinov varovanja v gorah. Med planinskimi vodniki je bil uveljavljen kot strokovna avtoriteta. Sodeloval je pri helikopterskih prevozih opreme za markaciste pri urejanju planinskih poti in materiala ter opreme za gradnjo čistilnih naprav za planinske postojanke, med drugim tudi za kapelico pri Triglavskem domu na Kredarici. S srčnostjo

je pomagal pri helikopterskih prevozih invalidov paraplegikov na Kredarico. Več sto nikoli povsem varnih poletov na reševalne akcije in številne druge aktivnosti v gorah so Franceta izoblikovali v čustveno, skromno, ponižno in goram predano osebnost. Zadnjič je bil prisoten med slovenskimi gorskimi reševalci, ko je ob svoji sedemdesetletnici prejel status veterana gorskega reševalca in jubilejno priznanje Zveze gorske reševalne službe Slovenije. Nato pa je žal težko zbolel. Ko smo prejeli sporočilo, da je France po daljši bolezni preminil in se od nas za vedno poslovil, smo se v sredo, 3. novembra 2021, kranjski gorski reševalci poklonili njegovemu spominu s hvaležnostjo za njegovo vloženo delo in sodelovanje pri razvoju slovenskega gorskega reševanja.

Franc Ekar

Erih Sirk

(1929–2021)

Uršlja gora, 1699 metrov visoka lepota, se dviguje nad našimi kraji in neprestano privablja našo pozornost. Nekateri jo opazujejo le od daleč in občudujejo njeno lepoto, drugi pa radi premagujejo njene strmine in obiskujejo njen vrh, od koder seže pogled na vso Koroško in dobršen del Štajerske. Srečujejo se s planinci, lovci, rekreativnimi športniki in drugimi. Mnogi prihajajo tudi na kulturne prireditve, ki jih dvakrat v letu organizira Planinsko društvo Prevalje.

Dne 21. oktobra, ko goduje sv. Uršula, zaveznica uršljegorske cerkve, se na naši Gori zbere veliko ljudi. Tudi letos je bilo tako. Zbrani so v množici zaman iskali vedno nasmejani obraz Eriha Sirka starejšega, člana PD Prevalje, velikega ljubitelja in rednega obiskovalca Uršlje gore. Na ta dan bi praznoval 92. rojstni dan, a se je 19. septembra za zmeraj poslovil in odšel tja, kjer je vse lepo in prav. Nanj so nam ostali le lepi spomini. Ob skrbi za družino in delu v ravenki železarni je sprostitvev iskal v

gorah, zato je že leta 1948 postal član PD Prevalje, s tem tudi član PZS. Naše vrste je zapustil po 73 letih članstva in dosegel najdaljši staž v društvu. Za delo v PD Prevalje je prejel srebrni in zlati častni znak PZS ter priznanje za zvestobo v društvu. V letih 1989–1994 je bil član častnega razsodišča društva. Pred leti, ko so začele pešati njegove moči, je bil imenovan za častnega člana PD Prevalje in tudi za častnega člana GRS postaja Prevalje, kasneje GRS Črna na Koroškem, katere zvesti član je bil.

Eriha Sirka ni več. Pogrešamo ga planinci, zvesti obiskovalci Uršlje gore, s katerimi je rad delil svoje modrosti in vedrino.

Milka Merc, PD Prevalje

Bogomir Celarc

(1971–2021)

Konec oktobra nas je nenadoma zapustil kolega geolog, jamar in alpinist dr. Bogomir Celarc. Bil je naš največji strokovnjak za geologijo in tektoniko Julijskih in Kamniško-Savinjskih Alp. Njegove objave opisujejo zgradbo Triglava, Kanjavca, Martuljka, Kanina, Tamarja, Podolševe, Raduhe, Logarske doline, Robanovega kota, Križevnika in drugih vršacev. V *Planinskem vestniku* je v treh delih opisal geologijo slovenskih sten (2002/4, 5, 7–8) ter Prisojnika (2014/10). Kot poznavalec naravnih danosti je spodbujal in podpiral gorski turizem. V publikaciji *70 geoloških zanimivosti Slovenije* (2016) nas vabi, naj obiščemo številne dostopne geološko zanimive lokacije. Geološke značilnosti Triglavskega narodnega parka je videl kot priložnost za razvoj geoturizma, zato je že pripravil vsebinske podlage za pot Via GeoAlpina.

Planinska skupnost je tako izgubila na le predsednika PD Borovnica, ampak predvsem predanega raziskovalca nekoristnega sveta, ki se ga je trudil približati tudi drugim.

Sodelavci Geološkega zavoda Slovenije

**POČITNIŠKA
PLEZALNA
ŠOLA**

AKTIVNE IN ZABAVNE POČITNICE | ZA ZAČETNIKE IN IZKUŠENE MLADE PLEZALCE
10 TERMINOV PREKO CELEGA POLETJA | WWW.PLEZALNICENTER.SI

PLEZALNI
CENTER
LJUBLJANA

**U prihodnjih številkah Planinskega
vestnika boste lahko prebrali ...**

TEMA MESECA

**Mit o prekletstvu Lassove vrvi,
požarna varnost v kočah, paraaktivnosti**

INTERJUJU

Aleš Ledinek, Primož Skočir, Matjaž Jeran

Z NAMI NA POT

Turno smučanje nad Sappado, po gorah Prenja

gorenjska televizija
www.gtv.si

88,3 MHz, 96,9 MHz, 97,2 MHz,
99,5 MHz, 103,7 MHz,
105,1 MHz in 106,2 MHz.

Primorski val

**Od Trente do Trojan, najbolj poslušana
regionalna radijska mreža na Primorskem.**

**ZIMSKA
DOŽIVETJA
NARAVE**

vsak petek ob 17.05 h
na radiu Ognjišče
z Blažem Lesnikom

RADIO ŠT. 1

OD KOLPE DO BARJA

radijska oddaja

ČEZ HRIBE IN DOLINE

vsak 3. četrtek v mesecu, ob 17. uri

SE SLIŠIMO!

**RADIO
UNIVOX**

**99.5 MHz
106.8 MHz
107.5 MHz**

Rožna ulica 39
1330 Kočevje

T: 01/893 99 10
F: 01/893 99 24
E: info@univox.si

**RADIO
KRANJ 97.3**

www.radio-kranj.si

GORENJSKI megasrček

gore-ljudje

PLANINSKA
ZVEZA
SLOVENIJE
ALPINE
ASSOCIATION
OF SLOVENIA

Foto: Aleksandra Cufar
VOTAN LEO BURNETT

DOBRODOŠLI V DOBRI DRUŽBI!

KAKO LEPO JE TAM GOR V DRUŽBI VESELIH, PRIJAZNIH LJUDI, KI RADI V DOLINI PUSTIMO SKRBI.

Vzpetina, kucelj, grič, hrib, planina, gora ... vseeno, kje se sprehajate in kaj vse še imate v načrtu: imejte ob tem tudi dober občutek in varnejši korak! Včlanite se v eno od več kot 290 društev, povezanih v najbolj množično zvezo društev v Sloveniji, humanitarno organizacijo, ki deluje v javnem interesu in ki že več kot stoletje druži nas, ki radi hodimo tja gor. Slovenci smo planinski narod: kot člani planinskih društev imejte tudi vi popust pri prenočevanju v planinskih kočah doma in na tujem s 24 urno asistenco, nezgodno ter druga zavarovanja doma in na tujem, možnost izobraževanja, usposabljanja in druženja ter kopico drugih ugodnosti in popustov.

Samota ali družba prijaznih ljudi – vseeno, kaj iščete v planinah. V neprijaznih časih, ko se vse bolj odtujujemo drug od drugega, člani Planinske zveze Slovenije v neokrnjenem gorskem okolju na svežem zraku zagotovo dobimo tisto, po kar smo prišli. In če bi se kaj zgodilo, je občutek boljši, ko veš, da s PZS v gorah nikoli nisi sam. Zato dobrodošli med članicami in člani PZS, med vrstniki in somišljeniki, ki gremo radi v naravo in radi naredimo kaj – zanjo in predvsem zase!

www.pzs.si

